

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографически)

на

XI^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа извънредна сесия).

XXVI заседание, срѣда, 11 априлий 1901 г.

(Отворено въ 2 ч. и 30 м. послѣ пладнѣ подѣ прѣдсѣдателството на прѣдсѣдателя г. И. Гешовъ.)

Прѣдсѣдательтъ: (Звъни.) Обявявамъ засѣданието за открито. Г-нъ секретарьтъ ще прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь А. Малиновъ: (Прочита списъка. Отсѣтвуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: А. Ангеловъ, Д. Аргириадисъ, Н. Боботовъ, Ц. Бакаловъ, Д-ръ Х. Владигеровъ, В. Димчевъ, М. Златановъ, А. Ибишевъ, Н. Козаревъ, Я. Матакиевъ, Д. Пчелински, Д. Папазовъ, Н. Петковъ, И. Стояновъ, С. Савовъ, Д-ръ П. Табурновъ, Д-ръ А. Ходжевъ, Е. Хасановъ, Г. Шойлевъ, В. Шоповъ.)

Прѣдсѣдательтъ: Отъ 143 души народни прѣдставители, отсѣтствуватъ 20 души; има, слѣдователно, законното число прѣдставители, за да се пристѣпнѣ къмъ дневния редъ.

Г-нъ секретарьтъ ще прочете съкращения протоколъ на XVII засѣдание.

Секретарь А. Малиновъ: (Прочита съкращения протоколъ отъ XVII засѣдание.)

Прѣдсѣдательтъ: Има ли нѣкой да иска думата върху прочетения съкратенъ протоколъ?

Тѣй като никой не иска думата, прочетениятъ съкратенъ протоколъ се приема за вѣренъ и точенъ.

Другитѣ съкратени протоколи ще останатъ да се прочетатъ въ идущето засѣдание.

Съгласно чл. 5 отъ вътрѣшния правилникъ, разрѣшихъ отпускъ 2 дена на г. Х. Конкилевъ, 6 дена на г. Д. Пчелински и 10 дена на г. Ц. Таслаковъ.

Постѣпили сѣ, и длѣжностъ ми е да съобща на Народното Събрание: отношение отъ Министерството на Външнитѣ Работи и Изповѣданията подѣ

№ 3.974 отъ 10 априлъ 1901 г., съ което се съобщава указа № 20 и доклада подѣ № 3.923 за разрѣшение свѣрхсметенъ кредитъ отъ 27.560 л. Ще се прати въ бюджетарната комисия. Постѣпилъ е тѣй сѣщо докладъ подѣ № 9.320 отъ г. Министра на Обществениѣ Сгради, Пѣтищата и Съобщенията относително изплащане на комисионера С. Вайсенбергъ стойността на доставенитѣ отъ него миналата година 110 вагона. И тѣй като г. Министърътъ настоява още въ днешното засѣдание да се разгледа този докладъ, то г. секретарьтъ ще го прочете и Народното Събрание да се произнесе върху него.

Секретарь Н. Поповъ: Постѣпило е... (Гласове: По-високо, за да се чува!) Ако мълчите, всички ще чуте. (Чете.)

„Министерство на Обществениѣ Сгради, Пѣтищата и Съобщенията. № 9.341. София, 11 априлий 1901 г.

До г-на Прѣдсѣдателя на I-та извънредна сесия на XI-то Обикновено Народно Събрание.

Наедно съ настоящето, като Ви изпращамъ доклада си до Народното Събрание отъ днешна дата подѣ № 9.320, относително изплащането на комисионера С. Вайсенбергъ въ София доставенитѣ отъ него миналата година 110 стари вагони, имамъ честь да Ви помоли, Господине Прѣдсѣдателю, да внесете тоя докладъ въ Народното Събрание за разглеждане още въ днешното засѣдание на Събраниято, тѣй като работата отлагане не търпи. Прилага се и Височайше одобренитѣ докладъ за сѣщата цѣль.

Министъръ: И. Бѣлиновъ.“

Самият докладъ има слѣдующето съдържание. (Чете.)

„Министерство на Обществения Сгради, Птищата и Съобщенията. № 9.320. София, 10 априлъ 1901 г.

Докладъ до Народното Събрание.

Господа народни прѣдставители,

Прѣз минала година Министерството на Обществения Сгради, Птищата и Съобщенията, за увеличаване подвижния съставъ на Българскитѣ държавни желѣзници, главно по прѣвозване десетъчнитѣ храни, е почувствувало нужда отъ наемането на 250 товарни вагона. За тая цѣль то се е обърнало къмъ нѣколко иностранны вагонни фирми, нѣкои отъ които сж изпратили прѣдложения въ тая смисль, а една отъ тѣхъ е прѣдложила да продаде на Министерството 250 вагона, макаръ и стари, употребявани, но годни за прѣвозване на храни. Основанъ на това послѣдно прѣдложение, Министерскиятъ Съвѣтъ, въ засѣданieto си отъ 1 августъ м. г. протоколъ № 72, е рѣшилъ да се купятъ 250 стари, но „въ здраво състояние“, товарни вагони отъ комисонера С. Вайсенбергъ, прѣдставителъ на фирмитѣ: Шолмайеръ и Малеръ въ Хагенъ и А. Ренеръ въ Брауншвайгъ, по 1.500 лева златни единъ. Вагонитѣ е било рѣшено да се приематъ на мѣстонахождение имъ, и затова сж били командировани нѣколко пкти разни чиновници отъ Министерството, отъ които едни сж се произнесли противъ приемането на вагонитѣ като негодни, други — за приемането имъ условно като полугодни, а трети като годни за транспортиране десетъчнитѣ храни. Тогавашиятъ Министръ на Обществения Сгради, съ телеграми, които не сж минали прѣзъ Министерството по надлежния редъ, е заповѣдалъ да се приематъ нѣкои отъ вагонитѣ и да се изпратятъ веднага за България — заповѣдъ, която е била изпълнена, като въ София на нѣколко пкти сж били докарани 110 вагона.

При пристигането на вагонитѣ въ Софийската гара, обаче, една специална комисиия назначена отъ Министерството за повторното имъ прѣглеждане ги намѣрила за негодни и опинирала да се откаже приемането имъ. Но понеже условията на покупката сж били: приемането на вагонитѣ да стане на мѣстото, то правителството не е можало да откаже това приемане въ Столицата. Отъ друга страна, С. Вайсенбергъ е започналъ да настоява да се приематъ и да му се изплатятъ и останалитѣ 140 вагона. Възникнали сж недоразумѣния между Министерството и С. Вайсенбергъ, въ които недоразумѣния се е намѣсило, като засѣданието за интереситѣ на послѣдния, тукашното Германско дипломатическо агенство и генерално консулство. Правителството за да тури край на тия недоразумѣния е встъпило въ прѣговори съ консулството

и по взаимно съгласие е било постигнато слѣдното разрѣшение на спора: Министерството на Обществения Сгради и пр. се е задължило да изплати на С. Вайсенбергъ чрѣзъ Германското дипломатическо агенство и генерално консулство въ София стойността на 110-тѣ пристигнали вече въ София вагони, а той, Вайсенбергъ, да се откаже отъ всѣкакви претенции за неприемането на останалитѣ 140 вагона.

При поемането управлението на Министерството азъ заварихъ положението, както накратко го изложихъ по-горѣ. Направихъ веднага потрѣбното, за да се изпълни ангажментътъ, взетъ отъ държавата по отношение къмъ единъ нейнъ контрагентинъ, но изпратената за тая цѣль въ Върховната Сметна Палата платежна заповѣдъ биде повърната невидирана, поради неспазване при покупката на вагонитѣ прѣдписанията на съществуващитѣ у насъ закони и правилници по бюджетната отчетность и публичнитѣ търгове, и паритѣ не можеха да се изтеглятъ отъ ковчежничеството. Тогава азъ внесохъ въпроса въ Министерския Съвѣтъ и бидохъ натоваренъ отъ послѣдния да се обърна къмъ Народното Събрание и да поискамъ неговото разрѣшение за изплащане дължимата отъ държавното съкровище на комисонера С. Вайсенбергъ въ София сума 165.000 л. златни (110 вагона по 1.500 л.) чрѣзъ вотиране на тукъ приложеното рѣшение.

Министръ на Обществения Сгради, Птищата и Съобщенията:

И. Бѣлиновъ.

Има и докладъ до Негово Царско Височество подъ № 9.321, който е одобрилъ и който разрѣшава внасянето въ Народното Събрание на тоя въпросъ. (Чете.)

„Докладъ до Негово Царско Височество Княза, № 9.321.

Господарю!

На основание чл. 109 отъ конституцията, имамъ честь най-покорно да помоля Ваше Царско Височество да благоволите и разрѣшите да се внесе за разглеждане и одобрене отъ настоящата I извънредна сесия на XI-то Обикновено Народно Събрание слѣдующето

Рѣшение:

Разрѣшава се Министру на Обществения Сгради, Птищата и Съобщенията да изплати на комисонера С. Вайсенбергъ въ София, чрѣзъ Германското дипломатическо агенство и генерално консулство въ София, сумата сто шестдесетъ петъ хиляди лева златни, прѣдставляюща стойността на 110 товарни вагони, доставени отъ горѣозначената фирма за Българскитѣ държавни желѣзници прѣзъ миналата 1900 г. безъ да бѣдатъ спазени прѣдписанията на съществуващитѣ въ страната закони и правилници по отчетността на бюджета и публичнитѣ търгове.

Съмъ, Господарю, на Ваше Царско Височество най-покоренъ служителъ и вѣренъ подданикъ.

Министъръ на Обществениятъ Сгради, Пътищата и Съобщенията:

И. Бѣлиновъ.

София, 10 априлъ 1901 г.

Г. Шиваровъ: Нѣма ли имената на инженеритѣ?

Секретаръ Н. Поповъ: Нѣма ги. Ето и рѣшението къмъ № 9.320: (Чете.)

„Рѣшение.

Разрѣшава се Министру на Обществениятъ Сгради, Пътищата и Съобщенията да изплати на комисонера С. Вайсенбергъ въ София, чрѣзъ Германското дипломатическо агенство и генерално консулство въ сѣщия градъ, сумата сто шестдесетъ петъ хиляди лева златни, прѣдставляюща стойността на 110 товарни вагона, доставени отъ горѣозначения комисонеръ за Българскитѣ държавни жѣлѣзници прѣзъ миналата 1900 г., безъ да бѣдатъ спазени прѣдписанията на съществуващитѣ въ страната закони и правилници по отчетността на бюджета и публичнитѣ търгове.

Министъръ И. Вѣлиновъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ помолихъ бюрото на Народното Събрание да се съгласи да разисквате още днесъ тоя докладъ и да го разрѣши по-скоро почитаемото Народно Събрание, защото нужно е, необходимо нужно е, държавата да изпълни едно задължение, което е вземала по отношение къмъ единъ свой контрагентъ, като съ това рѣшение или разрѣшение, добавямъ, не се разрѣшава въпросътъ за виновноститѣ, които могатъ да възникнатъ отъ по-подробното разглеждане на дѣлото и изучване на прѣписката, която се намира у мене. При разрѣшение на тоя въпросъ, прочее, азъ ще моля почитаемото Народно Събрание, да направи едно съществено различие между това, което искамъ съ доклада си, и между онова, което може да се отнася до виновността, или невинността на лицата, които сж направили една покупка за държавна смѣтка, безъ да спазятъ прѣдписанията и постановленията на съществуващитѣ закони и правилници. Моето искане е — не да се опрѣдѣли, кой е виновенъ, или не; не да се опрѣдѣли — трѣбва ли виновницитѣ да се дадатъ подъ съдъ, или не. Това е въпросъ, по който Народното Събрание е свободно да направи каквато обича резерва. При единъ случай азъ помня, че г. Министъръ-Прѣдсѣдателътъ каза, какво ние, сегашнитѣ министри, не можемъ да сждимъ нашитѣ прѣдшественици, но можете да ги сждите вие, ако за това причини и доказателства има. Моя докладъ гони съвършено друга, много по-гѣсна, но еднакво важна цѣль. Касае се да се разрѣши на държавата да изпълни единъ свой ангажментъ, взетъ по всичкитѣ правила и по всич-

китѣ закони, които опрѣдѣлятъ нейната отговорностъ въ парично отношение. Тукъ има единъ контрагентъ, единъ човѣкъ, който е доставилъ на държавата стока и си иска паритѣ. Държавата, въ лицето на нашитѣ прѣдшественици, е вземала ангажментъ да изплати за 110 стари вагона 165.000 л. златни, и тоя ангажментъ трѣбва да се изпълни. Контрагентътъ на държавата не е виноватъ, че тя, може би, се е управлявала отъ министерства и министри, който не сж спазвали съвършено или точно постановленията на законитѣ. Срѣдства за да се накаратъ такива хора, ако се намѣрятъ, има, но контрагентътъ е въ право да си иска паритѣ. И понеже този ангажментъ е взетъ вече, то както правителството, така и Народното Прѣдставителство трѣбва да направятъ потрѣбното, за да се изпълни ангажмента на държавата, като си резервиратъ правото да прѣслѣдватъ виновнитѣ, ако такива се окажатъ. Азъ поддържамъ своя докладъ и моля почитаемото Народно Събрание да благоволи и вотира рѣшението въ редакцията, въ която азъ съмъ го прѣдложилъ, т. е. че се разрѣшава на Министерството на Обществениятъ Сгради, Пътищата и Съобщенията да изплати сумата 165.000 л., стойността на 110 вагона по 1.500 л. златни единиятъ, безъ да сж били спазени прѣдписанията на съществуващитѣ у насъ закони по отчетността на бюджета и публичнитѣ търгове, а за неспазването на тия законни постановления, ако има виновни, както казахъ, Народното Събрание е свободно да вземе каквото иска рѣшение и да си направи каквато обича резерва.

Е. Начовъ: Г-да народни прѣдставители! Единъ отъ нашитѣ другари, при разискването на отговора на тронното слово, именно г. Найчо Цаноевъ, заяви, че всичкитѣ Народни Събрания досега, които сж били, така и сегашното, винаги, като изпъкнатъ такива важни въпроси, минаватъ ги мълкомъ за интереса на тогова или оногова. Прѣминаватъ ги, кой знае по какви причини, безъ да взематъ въ сжщото врѣме извѣстно рѣшение за поправяне на извѣстни дѣйствия, вършени било отъ министритѣ или отъ Събранието, или отъ каквато и да е власт. Казвамъ, думитѣ на г. Цанова се подчъртахъ тогава, и сега дохожда моментъ, когато ще ги повторя. Когато се поиска отъ Народното Прѣдставителство да отпусне 3.000.000 л. сврѣхсмѣтенъ кредитъ за изплащане хамбаритѣ и другитѣ разности, направени отъ Радославовия режимъ по прилагане закона за десетъка, г. Краевъ се яви тукъ и каза: „Г-да народни прѣдставители, нека ние да изберемъ една анкета отъ 5 души прѣдставители, която да проучи този режимъ, отъ когото всички сме се оплаквали.“ Ние какво направихме? Прѣмълчахме, не обърнахме никакво внимание и оставихме прѣдложението на г. Краева даже неразисквано, нито гласувано отъ насъ. Г-да прѣдставители, менѣ ми се струва, че ние не трѣбва така мълкомъ да минемъ такъвъ важенъ въпросъ, въпросъ, който

се отнася до жизнеността, тъй да се каже, на нашата държава, въпросъ, който се отнася до пилосването на държавните пари, въпросъ жизненъ, по който трѣбва ние всички, като народни прѣдставители, да искаме отчетъ за миналите Събрания, на миналите кабинети, какво сж вършели, а пъкъ отъ насъ, ако направимъ нѣщо, ще искатъ бѣдѣщите Събрания. Менѣ ми се струва, че сега е моментътъ, когато да сложимъ на трибуната, прѣдъ насъ на разискване прѣдложението на г. Краева и да изберемъ една петочленна анкетна комисия измежду г. г. народните прѣдставители, която да се занимае съ прахосническия Радославовъ режимъ, да вземе да разгледа какви сж тѣзи вагони, каква е тази нужда неспѣшно да се доставятъ. Вие, които сте пхтували по българскитѣ държавни желѣзници, сте видѣли, че на всѣка маловажна станция има по 15, 20 и 30 вагона и като запитате началника на станцията, какви сж тѣзи вагони, отговаря: „гнилитѣ вагони на Тончева.“ И нито единъ вагонъ, смѣя да увѣря г. г. народните прѣдставители, не е употребенъ за прѣвозване на хранитѣ. Всичкитѣ стоятъ. Заповѣдайте на Перникъ, и тамъ ще видите 40 вагона стоятъ, подиграватъ се съ тѣхъ. По-рано минахъ прѣзъ Новоселци и тамъ намѣрихъ сжщото. И въ Костинбродъ стоятъ на полето изгнилитѣ вагони. Защо сж тѣзи работи? Менѣ ми се струва, че тѣзи, които се прѣдставляватъ тукъ отъ всички партии, трѣбва да взематъ присърце тѣзи жизнени интереси на страната, да взематъ присърце разглеждането расипничеството на досегашнитѣ кабинети на страната и да ги дадатъ подъ съдъ. Менѣ ми се струва, не бѣше отдавна, че расипническиятъ Стамболовъ режимъ, за прилагане на този законъ, за петъ години похарчи 4.200.000 л., а Радославовъ само за една година похарчи 5 милиона лева. Азъ поддържамъ, макаръ и рано, прѣдложението на г. Краева, а ако не може да се поддържа, азъ правя отъ себе си прѣдложение, да се избере една петочленна комисия, която да се занимае съ този въпросъ, като се види какъвъ е билъ този прахоснически Радославовъ режимъ по прилагане закона за десетъка и правене на хамбаритѣ.

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ:

Струва ми се, че почитаемииятъ прѣдговоривши каза по-силна дума, отколкото трѣбваше. Азъ прѣвъ ви обърнахъ внимание, че вие имате право и сте обязани да разслѣдвате тия работи; но тукъ се не касае до разслѣждане, а до прѣглеждането и гласуването на подложенитѣ вамъ смѣтки. Както въпросътъ за вагонитѣ, тъй и тоя за десетъка трѣбва да отиде въ комисия и, като се проучи, послѣдната да влѣзе съ прѣдложение за една специална комисия, съгласно съ постановленията на конституцията и на закона. Колкото за изплащането, което прѣдлага сега г. Министърътъ на Обществениятъ Сгради, това е съвсѣмъ друго. Единъ френецъ е казалъ, че всѣка страна трѣбва да

плаща за своята слава, а пъкъ азъ ще ви кажа, че всѣка страна трѣбва да плаща и за своитѣ безчестия и глупости. Ако има нѣкой виновенъ, това трѣбва да се изслѣдва и той да отговаря; държавата же трѣбва да изпълни своя ангажментъ спрѣмо трети лица, както ви каза и г. Министърътъ на Обществениятъ Сгради. Това ви казвамъ откровено. За гнилитѣ вагони можете да изберете специална комисия, която да проучи въпроса. Но паричниятъ въпросъ е отдѣленъ, и контрагентитѣ не искатъ да знаятъ, че е станало нѣщо неправилно, че е имало безчестни министри. Тѣ ще ви кажатъ: „Българската държава се явява да купува и тя трѣбва да изпълни контракта.“ Сега, по тоя случай, трѣбва да се раздѣлятъ двата въпроса: паричниятъ отъ оня за виновността на лицата, които сж сключили контрактъ и сж приели вагонитѣ. Пратѣте и него, както онова по хамбаритѣ, въ комисията, да се изучи и да се яви съ формално прѣдложение въ Събранието, трѣбва ли да се съдятъ, или не. Азъ най-малко желая да прикриямъ нѣщата, каквито тѣ и да сж. Повтарямъ, трѣбва да раздѣляме въпроситѣ винаги.

Д-ръ К. Милановъ: Г-да народни прѣдставители! Мисля, че да се произнесе по този въпросъ има послѣдната дума пакъ Народното Събрание. На мнозина отъ насъ не сж извѣстни условията, сключени по този договоръ. Ако сж извѣстни, то не на всички, и, слѣдователно, ще бѣде необходимо, когато се гласува този въпросъ, да имаме прѣдъ видъ и тия поемни условия, сключени между двѣтъ страни, и да знаемъ дали дѣйствително може да претендира компанията за тия пари (Не се чуе.) . . . да остане на гърба на ония, които сж доставили тия вагони. Затуй азъ съмъ на мнѣние да се отложи въпросътъ за едно идущо засѣдание, да се прѣдставятъ тия документи и да видимъ тогава, дали има основание за изплащането, или не.

Министъръ И. Вѣлиновъ: Станахъ да заблѣжа на уважаемиия Прѣславски народенъ прѣдставителъ г. Д-ръ Милановъ, че той, вѣроятно, не е могълъ да чуе доклада, който, признавамъ, доволно ниско се прочете. Въ доклада е казано слѣдующето, че споръ за задължението на българската държава да изплати тия пари нѣма. Ако въпросътъ бѣше споренъ, т. е. ако трѣбваше да се разрѣши, длъжни ли сме ние да платимъ паритѣ за гнилитѣ вагони, или не, г. Д-ръ Милановъ можеше да бѣде увѣренъ, че Правителството нѣмаше да излѣзе съ прѣдложение да платимъ паритѣ. Най-малкъ споръ да имаше; ние щѣхме да стоимъ на стражъ на интереситѣ на държавата, обаче, положението днесъ е такова: недоразумѣния, спорове, кавги и пр. е имало, но най-послѣ е станала една транзакция между българската държава и контрагента и въ такъвъ смисълъ: държавата ще плати стойността на 110 вагона, а нейниятъ контрагентъ С. Вайсенбергъ ще се откаже отъ пре-

тенциите си върху останалите 140 вагона, които той смята, че българската държава е била длъжна хем да приеме, хем да плати. Права ли е тази транзакция, или не, не е наша работа при днешното обсъждане на въпроса, нито е работа на днешното Правителство. Азъ когато дойдохъ на Министерството, сварихъ това положение: държавата се задължава да изплати сумата 165.000 л., а пъкъ С. Вайсенбергъ, чрезъ Германското консулство, се отказва отъ своите претенции за другите вагони. Какво трѣбваше да се направи? Трѣбваше да се изпълни ангажментътъ на България, защото, както забѣлѣжи и г. Министъръ-Прѣдсѣдателътъ, не може да бѣде контрагентътъ на държавата виновенъ за туй, че Българското Министерство или чиновниците му недобросъвестно изпълнили своите обязанности. Пратихъ платежна заповѣдъ до Върховната Сметна Палата, за да искамъ отъ ковчежничеството паритѣ. Върховната Сметна Палата много основателно и законно отказа да визира тая платежна заповѣдъ, понеже не сѣ съблюдали нито прѣдписанията на закона за отчетността по бюджета, нито пъкъ на закона за публичните прѣговори. Достатъчно е да ви кажа, че ние искахме паритѣ отъ Сметната Палата, за да изплатимъ вагони, за които съществува протоколъ отъ една приемателна комисия въ София, че тѣ сѣ негодни. Естествено е, че Сметната Палата нѣма да визира такава заповѣдъ и че за негодни вагони държавата не трѣбва да плаща. Но ангажментътъ на държавата го има. Азъ не мога да накарамъ Сметната Палата да визира платежната заповѣдъ, а вие можете да направите това, защото е ваша работа. Затова, одобръте това прѣдложение, да платимъ паритѣ на човѣка, а ако има разниличаване на държавни пари, вие сте суверенни да сждите и осъждате виновните. Тѣй щото, въпросътъ стои просто така: споръ нѣма никакъвъ; ами има желание да се притече Народното Прѣдставителство на помощ на Правителството и да ни позволи да отговоримъ на единъ безспоренъ ангажментъ, който е взела държавата.

Г. Недѣлковъ: Азъ мисля, г-да прѣдставители, че нѣма нищо да се изгуби, ако второто четене на туй прѣдложение се отложи до 2—3 дена. Вѣстниците много обвиняватъ по покупката на тия вагони единъ нашъ другаръ, именно г. Боботовъ. Въ комисията, когато се разглеждаше неговиятъ изборъ, той каза, че ако е искалъ да се избере за народенъ прѣдставителъ и желае да остане въ Камарата, то е за да обясни тази афера, за която вѣстниците толкова шумъ вдигаха. Та, мисля, че нѣма да се изгуби нищо, ако 2—3 дена се отложи разискването на това прѣдложение и да се повика г. Боботовъ, както е общалъ, да обясни тази афера, да се изучи отъ комисията, и послѣ тя съ единъ докладъ да дойде да обясни какъ стои работата и да поиска тогава да гласуваме тая сума. Мисля, че тъкмо сега е врѣмето да се изучи тази афера. Комисията ще събере всички данни отъ

Министерството и ще ги изложи подробно въ доклада си. Колкото до паритѣ, разбира се, ако стои тѣй работата, ще ги платимъ, но нѣма нищо да изгуби Вайсенбергъ ако почака. Затуй, моето прѣдложение е да се изпрати туй нѣщо на комисията, тя да покани г. Боботовъ да иска отъ него обяснение и да поиска свѣдѣния отъ Министерството и да изучи и изложи подробно работата.

Ю. Теодоровъ: Азъ разбирамъ, че въпросътъ самъ собою трѣбва да отиде въ комисията — не може да се разглежда сега. Ако ставамъ да кажа нѣколко думи, то затова, защото азъ разбирамъ, че сега ставатъ нѣщо като генерални дебати по този въпросъ, за свѣдѣние на комисията, която ще го разглежда. Азъ мисля, че ние не сме длъжни да плащаме пари за гнили вагони, макаръ Министерството да не е могло да се избави отъ тази покупка. Бившето правителство не е имало право да удобрява доставката на гнилите вагони — контрагентътъ е билъ длъженъ да достави добри вагони. Г-нъ Министърътъ на Обществения Сгради казва, че контрагентътъ не е билъ виновенъ за това. Какъ не. (Г. Недѣлковъ: Приели сме ги.) Той е билъ длъженъ да даде здрави вагони. Тѣ сѣ били приети безъ оторизация. Нека ни даде и другите 140 вагона, но здрави — ние имаме нужда отъ подвиженъ материалъ, а за гнилите вагони да му платятъ тия, които сѣ ги купили. Както Сметната Палата не удобрява кредита, тѣй и Народното Събрание не трѣбва да го удобрява — да платятъ тия, които сѣ купили вагоните.

В. Кънчовъ: Г-да прѣдставители! Азъ мисля, че трѣбва да се раздѣли този въпросъ на двѣ части. Първо, ще разрѣшимъ ли, или не да се платятъ тѣзи 150.000 л. и второ, какво трѣбва да направимъ съ дѣлото по неправилната покупка на вагоните. Сега нека вземемъ рѣшение и двата въпроса и на два пѣти да ги гласуваме. По първия въпросъ — дали трѣбва да одобримъ туй изплащане — много разсъждения, ми се чини, не могатъ да се правятъ, защото едно правителство е вече направило окончателно условие съ единъ чужденецъ прѣдприемачъ. Ако намъ ни се покаже тукъ, че имаме възможность да развалимъ тѣзи условия, работата зима другъ обратъ, но излиза, че нѣмаме тази възможность. Трѣбва, прочее, още сега да рѣшимъ да се платятъ паритѣ на човѣка. Относително второто прѣдложение, мисля, че още сега може да вземемъ рѣшение, да се проводи дѣлото на бюджетарната комисия, която да разгледа и внесе рѣшение: какво да се прави съ ония човѣци, които незаконно сѣ направили покупката. Като вземемъ тия двѣ рѣшения, ще свършимъ всичката тази работа.

А. Краевъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Винаги, когато се е прѣдставлявалъ подобенъ случай, азъ не съмъ намиралъ думи за

изказване своето възмущение от нехайството, което се проявява от нашите управници по управлението на държавата и особено въ разпореждането имъ съ нейните финанси. Но конкретниятъ случай е отъ най-възмутителниятъ!

Страната ни финансово е въ голѣма криза. Економически е тоже въ едно неособено цвѣтуеще състояние. При това, продължавахме да имаме управление, което гледа на общото като на враждебно, което се е ръководило отъ турския афоризъмъ: „Девлетинъ малж дериа денизъ, емеенъ домузъ!“ Извинѣте, това е малко цинично; но то е характеристично, защото като че ли е ръководящъ принципъ за управниците на нашата страна отъ години насамъ.

За държавните имоти, за общите имоти, за народната пара, почти никой отъ разполагающитъ съ тѣхъ не мислѣ! Всѣкой управлявайки безразборно и по угодата си я кара. Каквито закони и да има, капризътъ или алчността направяватъ разпорежданията. Забравена е максимата, забравенъ е моралътъ, който се съдържа въ слѣдующето малко стихче: „Общото обичай, общото пази, отъ него очаквай честъ и добрини.“ У насъ е наопаки: „Общото разпилявай, общото граби, защото не ще добиешъ никакво възмездие, никакъвъ позоръ, никакво наказание!“ Това е отвратително, това е ужасно.

Говори се, г-да, за случая, че веднажъ сключенъ договорътъ, макаръ въпрѣки законитъ, получена една доставка, макаръ да не отговаря на уговоренитъ условия, трѣбвало да се плаща. Азъ никога не съмъ билъ на това мнѣние. Нека ми бѣде позволено и сега да не сподѣлямъ това мнѣние.

Ще си послужи за яснотъ съ единъ примѣръ. Всѣкой настойникъ на малолѣтни дѣца урежда работитъ и брани интереситъ имъ, но той нѣма право да сключва заемъ за смѣтка на малолѣтнитъ, освѣнъ съ разрѣшението на роднинския съвѣтъ; както и единъ пълномощникъ, съ мандатъ да продаде една къща за да купи една нива, не може, като продаде къщата, да купи единъ конь. Ако настойникътъ сжщо и пълномощникътъ излѣзатъ вънъ отъ рамкитъ на тѣхния мандатъ, даденъ по закона или по особено пълномощие, пита се: лицето, за смѣтка на което тѣ сж дѣйствували, може ли да почувствува нахърняване на интереситъ си чрѣзъ неправилното имъ дѣйствие? Отговорътъ, очевидно, трѣбва да бѣде отрицателенъ.

Е добръ, държавата прѣдвижда известни условия въ законитъ, само при спазването на които министритъ или известни органи на властта иматъ право и могатъ валидно да сключватъ договори за доставки и да изплащатъ стойността имъ. Ако, обаче, тия условия сж неспазени, игнорирани, потжкани, ако по единъ башибозушки начинъ се прѣдприеме пилѣянето на народнитъ пари, пита се: държавата е ли дѣйствително ангажирана, народътъ трѣбва ли да плаща?

Менѣ ми се струва, г-да, че въпросътъ е много важенъ и че не можемъ сега да го разрѣшимъ бѣгло. Ангажментътъ, сваренъ отъ сегашното правителство, може да го обврзва въ смисълъ на длъжностъ за внасяне това прѣдложение въ Камарата; но той, мисля, не обврзва Народното Събрание въ смисълъ, щото то неврѣмѣнно да одобри станалото беззаконие.

Знаете, г-да, до каква степенъ бѣше възмутена обществената съвѣсть отъ разкритията на Смѣтната Палата, че сж били правени разпореждания за изплащане известни доставки или разноски, които сж били противозаконни? Смѣтната Палата откъзвала да визира платежнитъ заповѣди; но Министерскиятъ Съвѣтъ, по силата на едно допълнение на закона за отчетността, което му дава правото на veto, налагалъ на Палатата да визирва тия заповѣди, като си е служилъ съ мотивътъ: „Макаръ да е противозаконно, но тъй като доставката е направена и разходътъ е станалъ, трѣбва да се потвърди платежната заповѣдъ, трѣбва да се изплатятъ паритъ на този 5.000 л. за разходка, на опогозъ 20.000 л. за друго и т. н.“

Азъ мисля, г-да, че ако и ние постѣпимъ по сжщия начинъ, както е постѣпвалъ Министерскиятъ Съвѣтъ, не настоящиятъ, та сж били оформявани всички беззакония, и ние ще отидемъ по сжщата наклонна плоскостъ, по която сж вървѣли нашитъ прѣдшественици.

И дѣйствително, у насъ отъ Освобождението не е имало случай Народното Събрание да откаже своето одобряние, да не санкционира нередовни, неправилни, противозаконни, противоконституционни разходи. Всѣкога, когато се е явявалъ такъвъ като този случай, на единъ или двама души неудоволствията сж се чували, и резултатътъ е бивалъ: Камарата е давала своето одобряние, паритъ сж бивали изплащани, въпрѣки всички закони. Притурѣте при това, че досега нѣма единъ министъръ за прѣстѣпление на законитъ и за нарушение на конституцията да е билъ даденъ подъ съдъ, и вие ще разберете, че ние като държава доста основателно сме дискредитирани!

Поради всичко това, г-да народни прѣдставители, азъ моля уважаемия Министъръ на Общественитъ Сгради, Пятицата и Съобщенията да благоволи да неں астоява, щото неврѣмѣнно още въ тая минута да одобримъ искания кредитъ, изплащането на тая сума. Да се съгласи и той, па и Събранието моля да рѣши, щото въпросътъ за вагонитъ да отиде въ финансовата комисия, дѣто се прѣпрати въпросътъ за прословутитъ хамбари, че подиръ подробното имъ изучаване, ще обсъдимъ и ще видимъ какво рѣшение ще трѣбва да приемемъ.

Въ всѣки случай, г-да, нашъ императивенъ дългъ е да направимъ нѣщо, за да се удовлетвори отдавна възмутената общественая съвѣсть отъ това разсипничество, което е разстроило държавнитъ ни финанси. (Гласове: Браво!)

Д. Марковъ: Азъ моля г. Министра да ми отстъпи, защото желая да направя къмъ него двѣ запитвания кратки, не въ видъ на интерпелация, а просто за пояснение. Първо, като вѣрвамъ, че г. Министърътъ на Обществения Сгради, Птищата и Съобщенията е положилъ всичкото си внимание за основателно проучване на този въпросъ, моля го да ми отговори, ако благоволи: съглежда ли се въ тия негови изучвания да има нѣкои злоупотрѣбления, които падатъ подъ наказателния законъ, криминални, отъ страна на чиновниците му или прѣдшественика му съ прѣдприемача, т. е. отъ свѣдѣнията, които той има, отъ дѣлото, което е било сложено на масата, и отъ проучванията, които е направилъ, съзира ли той, че има какво-годѣ закононарушение въ криминална смисълъ? Ако би да има такова, ние би трѣбвало да постѣпимъ така: Българската хазна колкото и да я оплакваме ние и чужденците, че е продѣлена, г. Вайсенбергъ трѣбва да разчита, че е достатъчно достодръжна да му хвърли 165.000 л., за да спаси честта си, която честъ ние, Българското правителство е ангажирано съ единъ контрактъ. Слѣдователно, г. Вайсенбергъ или застъпникътъ му, дипломатическия агентъ на Германия, може да разчита, че подданикътъ му Вайсенбергъ нѣма да загуби аладжака си. Въ такъвъ случай, като одобрявамъ да платимъ сумата отъ 165.000 л. зл., прѣдлагамъ да ги депозиране въ Българската Народна Банка за смѣтка на г. Вайсенберга и да ги секвестрираме до разглеждането на този процесъ, който би се възбудилъ за криминална отговорност на прѣдприемача и чиновничеството и въ който ще имаме граждански искъ за обезвреждане, т. е. да можемъ да ги поискаме обратно съ силата на едно рѣшение влѣзло въ законна сила. Ако почитаемииятъ г. Министъръ не е съгледалъ такова нѣщо, а е съгледалъ, че има нередовностъ, неправилностъ, опущения, които отбѣгватъ отъ своята отговорност и сж просто една немарливостъ, незнание или даже умнишлени опущения на служебните обязанности, тогава нѣма какво да се разпиряваме съ прѣдприемача. Онова, което иска г. Министърътъ съ доклада си, трѣбва да го одобримъ за да се платятъ тия пари.

Второто запитване, ако първото не е достатъчно или не се приема, понеже формално слѣдствие може да не е правено, но прѣсата писа; самъ г. Боботовъ каза, че билъ се отнесълъ до сѣдебните власти и т. н. — тукъ г. Министърътъ какъ мисли: кому ще стовари тази отговорностъ, на подвѣдомственитѣ чиновници: началници, инженери и пр. или смѣта, че отговорността я е взелъ надлежниятъ шефъ, надлежниятъ Министъръ на Обществения Сгради, Птищата и Съобщенията, неговиятъ прѣдшественикъ. Ако е отговорностъ, която ще стовари върху неговитѣ подвѣдомствени, не е работа на почитаемото Народно Събрание нито анкета да назначава, нито въ комисията да прѣпращаеме въпроса, да го изучава всестранно, за да се теглятъ подъ гражданска отговорностъ или дисциплинарно на-

казание чиновниците за опущението, което е направено. Ако ли г. Министърътъ мисли, че тази отговорностъ не е направена безъ заповѣдта на по-високото началство, въ случая министърътъ, тогава редътъ и пореджътъ е, както каза г. Кънчовъ и другитѣ прѣдставители, които говориха, че ще трѣбва да се изпрати въпросътъ на една комисия, независимо отъ рѣшението, което ще вземемъ, да проучи този въпросъ. Но самъ Министърътъ не може да бѣде съденъ, а министритѣ сж солидарно отговорни за всички дѣла на управлението. Трѣбва, съгласно конституцията да стане едно формално, прѣдложение за даване подъ съдъ цѣлия кабинетъ, защото тукъ има взето рѣшение отъ Министерския Съвѣтъ. Затова нѣма да стоваримъ отговорността само върху него — тя е равна за всичките министри. Азъ мисля, че тукъ трѣбва да се спазятъ прѣдписанията на закона. Г-нъ прѣдсѣдателътъ много основателно забѣлжи, че не е този въпросътъ: да искаме провѣрка на данни, когато тукъ се иска рѣшение за заплащане на тази сума. Азъ мисля, за достоѣпнието на нашата държава, като виждамъ, че нѣкои агенти се намисатъ за пари, азъ бихъ желалъ да зная, този господинъ, като чуждъ подданикъ, като е взелъ тази доставка, дали се е съобразилъ съ нашия законъ за търговетѣ, дѣто трѣбва да се откаже отъ капитулациитѣ, да се не ползува отъ капитулациитѣ. Защото тукъ чужденците всѣки пѣтъ се застъпятъ, когато се касае да искатъ пари отъ каситѣ ни, а, когато трѣбва да се колятъ и бѣсятъ, казватъ: тукъ не е наша работа; или би трѣбвало да се застъпятъ всички чужденци, или. . . (Глъчка. Не се чува.) Заради това, азъ като вѣрвамъ, че г. Министърътъ нѣма да ни откаже да осветли въпроса въ смисълъ. . . (Глъчка. Не се чува.) Именно, ако има нѣкой народенъ прѣдставителъ, които би желалъ да се даде подъ съдъ бившето правителство, да излѣзе съ своето прѣдложение, да намѣри нужното число подписи, да развие своето прѣдложение и да спази закона за даване министритѣ подъ съдъ. Ако такова нѣма, да удовлетворимъ искането на г. Министра за изплащането на тази сума.

Министъръ И. Вѣлиновъ: Азъ вече, г-да народни прѣдставители, ставамъ трети пѣтъ да взема думата, за да обясня единъ въпросъ, който на мене поне се струва много ясенъ. Трѣбва да смѣтамъ, че азъ не обладавамъ онзи даръ, който е нуженъ, за да могатъ моитѣ слушатели да усвоятъ моя възгледъ по единъ, както казахъ вече, съвършено ясенъ и простъ въпросъ. Принуждавамъ се, прочее, трети пѣтъ да кажа, че внесеното отъ мене прѣдложение или докладъ, както се нарича, нѣма никакво отношение къмъ въпроса за виновността или невинността на доставчиците, на прѣдприемача, на ревизора, чиновниците и пр. Това отъ една страна. Отъ друга пѣкъ, това прѣдложение нѣма нищо общо съ въпроса: гнили ли сж вагонитѣ, годни ли сж, или не. Азъ ви казахъ, че ние се намираме въ такова едно факти-

ческо положение. Българската държава дължи на единъ свой контрагентъ, който ѝ е далъ стока за 165.000 л., и тоя ангажментъ държавата го е дала безъ да ѝ е уловилъ нѣкой за гущата за да го изтрѣгне отъ нея насилствено. Дала го е доброволно. Българското правителство се е задължило да брои на еди-кого си, за смѣтка на еди-кого си, чрѣзъ еди-кого си сумата 165.000 л. Въ сегашното положение, когато българската държава изобщо, а сега особено, е длъжна да прави честъ на всѣки свой подписъ, на всѣки свой ангажментъ, когато тя, може би, ще има нужда, ще бѣде принудена да хлопа по вратитѣ, за да си послужи съ чужда помощъ, да не изпълни единъ тържественъ ангажментъ за една сума отъ 165.000 л., значи, да не спаси своята честъ, да не изпълни най-елементарнитѣ си задължения. Ето защо азъ настоявамъ да се изплатятъ паритѣ на оновова, който не ни е душилъ за гущата, да му дадемъ потребния за тая цѣль ангажментъ. Сега разбирате, че като опрѣдѣлямъ тѣй положението, въпросътъ: има ли гнили вагони, има ли нарушения на закони, има ли виновници, нѣма ли, не се разрѣшава. За възмутената обществена съвѣсть, за която говори уважаемиятъ Шуменски народенъ прѣдставителъ г. Краевъ, нѣма какво да се говори. Възмутената обществена съвѣсть може да си бѣде възмутена; рѣшението, което ние бихме взели по днешния въпросъ, не би могло да възмути още повече тая съвѣсть, но другото рѣшение, което бихме взели, или би ѝ още повече възмутило, или пъкъ би ѝ успокоило, — говоря за рѣшението, какъ да се постѣпи съ виновницитѣ, дѣто българската държава хвърля на вѣтъра 165.000 л. и съ вагонитѣ не може да си послужи. Ясно е, прочее, какво се иска. Искамъ да изплатимъ тоя ангажментъ, защото сме го взели. Юридически ако говоримъ, дори ако би било доказано несъмнѣно, че тия пари трѣбва да се изплатятъ вслѣдствие на едно прѣстѣпление, държавата пакъ трѣбва да ги изплати. Г-нъ Краевъ бѣше неправъ съ своя примѣръ за настойничеството. Примѣрътъ за настойничеството е отъ тоя клонъ на гражданското право, който се нарича частно гражданско право въ такава смисълъ, а именно, че тамъ интересътъ на едно публично учреждение не е ангажиранъ. Но гледайте, напр., какво става тукъ. Прѣдставѣте си, че единъ пощалионъ, който е взелъ отъ мене въ едно писмо 20 л., чрѣзъ пощата да ги достави на брата ми нѣкъдѣ, ги открадне. Докаже се положително, че пощалионътъ е открадналъ 20-тъ лева. Кой ще даде паритѣ, пощалионътъ ли? (А. Краевъ: Държавата.) Държавата. Азъ искамъ паритѣ отъ държавата, а, ако пощалионътъ е виноватъ, властитѣ нека го сѣдятъ, нека го колятъ, нека го бѣсятъ. Така е и тукъ: държавата се е ангажирала да плати паритѣ, и ние трѣбва да ги платимъ. Ама прѣстѣпници били тѣзи, които сѣ се ангажирали: сѣдѣте ги, колѣте ги, бѣсѣте ги, искайте паритѣ! Слѣдователно, да не мѣсимъ двата въпроса. Разрѣшението да платимъ паритѣ е да на-

правимъ честъ на подписа на българската държава, даденъ, може би, дори и отъ хора виновни, а пъкъ въпросътъ за гнилостта на вагонитѣ и прѣстѣпленията на чиновницитѣ е въпросъ, може би, още по-важенъ, но въпросъ, по който ние, може би, нѣма да изпълнимъ нашия дългъ, ако не поискаме да накажемъ ония, които сѣ виновни. Този въпросъ е съвършено другъ, не по-малко важенъ. Това е общата бѣлѣжка, която трѣбваше да направя, върху всички говори, които станаха малко прѣди мене.

Специално върху прѣдложението на г. Недѣлкова, да се отложи въпросътъ за 2—3 дена, азъ имамъ да кажа относително него, че нѣмамъ нищо противъ. Не е работата за 2—3 дена, нито за 20 дена, защото положението и подиръ 20 дена нѣма да се измѣни. Прѣдставѣте си, че го отложимъ и една комисия изучи това дѣло. Положението, казвамъ, нѣма да се измѣни. Ще се открие, че инженеръ Боботановъ направилъ това, че министъръ Тончевъ направилъ онова, но паритѣ трѣбва да се заплатятъ. Така щото, отлагането, мисля, е безцѣлно, а, отъ друга страна, отлагане вече не би трѣбвало да се допуца, понеже формалноститѣ, които азъ трѣбваше да направя за да докарамъ работата до Народното Събрание, вече отиѣха мѣсецъ и половина и контрагентътъ на държавата всѣки денъ ме безпокои и съвършено справедливо си иска паритѣ. Какво искаме въ сжщностъ ние отъ Народното Събрание? Искаме да ни помогне да платимъ паритѣ въ единъ случай, когато законитѣ не даватъ, когато съществующитѣ наредби сѣ били нарушени не отъ насъ; ние се намираме прѣдъ законодателното тѣло, което прави законитѣ, и искаме то да разрѣши да изпълнимъ ангажмента на държаната, безъ да се разрѣшава въпросътъ за виновността, или невинността на нѣкого, за годността, или негодността на вагонитѣ. Съ тия забѣлѣжки трѣбва да се смѣта, че азъ съмъ отговорилъ и на малкото онова възражение, което направи мойтъ уважаемъ колега г. Теодоровъ.

Прѣдложението на г. Кънчова е сжщото прѣдложение, което прави и азъ, обаче, азъ като членъ на Правителството, оставямъ на васъ втората половина отъ неговото прѣдложение. Ще рѣшите ли вие да се направи анкета, рѣшете каквото обичате. Първата половина за мене е важна, и азъ искамъ това отъ Народното Събрание, а по втората половина всѣкога може да се споразумѣемъ. Въ никакъвъ случай, обаче, не трѣбва нито на една минута да се допуца, че, ако мойтъ докладъ бѣде одобренъ, ще се удобри едно станало беззаконие, както каза г. Краевъ. Нѣма да се удобри. Напротивъ, може би, съ изплащането на тия пари ние ще подчъртаемъ двѣ нѣща: 1) че държавата ще устои на своя ангажментъ, дори взетъ и отъ виновнитѣ наши прѣдшественици и 2) може би, тоя докладъ ще стане причина да започне да се разнишва чорапътъ на прѣстѣпленията, които сѣ се вършили много по-отрано съ държавното съкровище и съ народната нара.

Сега искамъ да отговоря на уважаемия Орханский народенъ прѣдставителъ г. Марковъ. Не се наемамъ да дамъ правъ отговоръ на първия неговъ въпросъ, защото не ми е работа. Ако азъ бихъ билъ прокуроръ, бихъ могълъ още да дамъ категорически отговоръ, по като Министъръ на Обществения Сгради мога да отговоря на г. Марковия въпросъ така. Дѣлото е тукъ. Въ това дѣло се вижда, че по въпросътъ за годността, или негодността на вагонитѣ има издадени три различни мнѣния: едно, че вагонитѣ сѣ свършено негодни — издадено е това мнѣние отъ инженери-техници; друго едно мнѣние има, че вагонитѣ сѣ полугодни, трѣбватъ извѣстни поправки, доволно значителни, за да могатъ вагонитѣ да се употребяватъ — и това е издадено отъ инженери-техници; има и трето мнѣние, че вагонитѣ сѣ годни — и то е подписано отъ инженери-техници.

Министърътъ на Обществения Сгради, моятъ прѣдшественникъ, е удобрилъ съ една телеграма, която имамъ тукъ, третото мнѣние и е заповѣдалъ вагонитѣ да се приематъ и веднага да се изпращатъ за България. (П. Станчевъ: Кой е министърътъ?) Телеграмата е тукъ въ дѣлото. (Нѣ кой отъ прѣдставителитѣ: Да се прочете!) Телеграмата, впрочемъ, трѣбва да ви забѣлжа, както е казано въ моя докладъ, не е отъ Министерството на Обществения Сгради, а отъ Министра на Обществения Сгради, и въ Министерството никакви слѣди за тая телеграма нѣма: нито черновка, нито № на журнала нѣма. (Нѣ кой отъ прѣдставителитѣ: Прочетѣте я!) Телеграмата е тукъ. (Нѣ кой отъ прѣдставителитѣ: Да се прочете! — Сп. Ивановъ: Да се не изгуби! — А. Краевъ: На телеграфната станция нѣма ли я?) Телеграмата е въ телеграфната станция. Азъ имамъ завѣренъ прѣписъ отъ нея. (Чете.) „Изпращайте по-скоро закрититѣ вагони смѣсено съ спирачки“ — постановлението на Министерския Съвѣтъ било да се купятъ извѣстенъ процентъ вагони съ спирачки — „да се разпоредите за най-бързото пристигане. София. Министъръ Тончевъ.“ Има номеръ 110, но въ Министерството нѣма никакви слѣди. (Нѣ кой отъ прѣдставителитѣ: До кого е изпратена?) „До инженеръ Боботанова, Брауншвайгъ, Монополъ хотелъ.“ (Д. Ризовъ: Значи, номерътъ е произволенъ!) Вѣроятно е произволенъ. Тукъ, впрочемъ, трѣбва да се направи една уговорка. Въ дѣлото има още 2 телеграми, подавани отъ г. Тончева по-рано, които носятъ № № 105 и 106, които говорятъ, обаче, друго: „да се приематъ вагонитѣ, ако се намѣрятъ, че сѣ годни.“ Тѣ носятъ, повтарямъ, едната № 105, а другата № 106. Вижда се, че нѣкаква послѣдователностъ въ номерацията у г. Тончева е имало. Но това точно не зная. Както и да е, № 110 отъ 7/20 ноемврий отъ миналата година, въ Министерството нѣма. Изглежда, че горнитѣ двѣ телеграми сѣ излѣзли пакъ отъ Министра и затова нѣма никакви слѣди отъ тѣхъ въ Министерството. Сега, г. Марковъ нека смѣтне, че този краткъ

отговоръ е отговоръ на неговия въпросъ. Що се касае до Вайсенберга и до искането на г. Маркова, да се секвестиратъ паритѣ на г. Вайсенберга, има да забѣлжа слѣдующето: че въ дѣлото нѣма никакви данни за нѣкаква углавна отговорностъ на Вайсенберга; който прочете дѣлото, ще се увѣри въ едно, че Вайсенбергъ е единъ много добъръ търговецъ, че той е направилъ много хубави условия за себе си и че той, вѣроятно, ще спечели много добри пари, обаче, за углавна негова отговорностъ и дума не може да става. (Ю. Теодоровъ: За калпазанлъкъ, моля Ви се!)

Вториятъ въпросъ, който ми зададе г. Марковъ, бѣ слѣдующия: кому трѣбва да се стовари отговорността за станалото. Както знаете, г-да народни прѣдставители, моятъ прѣдшественникъ въ Министерството на Обществения Сгради е прѣдалъ на съдъ г. Боботанова, който, по негово мнѣние и по даннитѣ на дѣлото, трѣбва да се смѣта, че съ приемането на вагонитѣ дѣйствително е направилъ нѣкакви закононарушения, нарушилъ е дори своитѣ служебни обязанности. Дѣлото е въ ръцѣтъ на съдебнитѣ власти и, вѣроятно, тамъ ще бждатъ разкрити нѣкои работи, които ги има въ дѣлото, работи, които ще помогнатъ да се установятъ отговорноститѣ. Несъмнено е, обаче, че Боботановото дѣло ще даде възможностъ да се разкриятъ и други нѣкои виновници, може би, дори и до най-висшитѣ управляющи Министерството при моитѣ прѣдшественници. Тая работа изисква подробно изучаване, и Народното Събрание, ако би назначило нѣкоя комисия, азъ съмъ на разположението ѝ и архивата на Министерството ще бжде въ нейно разположение. Нека въ тая работа, по-хубаво е, да бжде съдия Народното Събрание, а не азъ. Инакъ всѣки ще ме обвини, че азъ, ако се произнеса за виновността на тоя или оня, прѣдрѣшавамъ този въпросъ и искамъ да влияя на когото и да е отъ моитѣ лични или политически приятели. А азъ това не желая.

Третиятъ въпросъ, който ми зададе г. Марковъ и на който азъ съ охота отговарямъ, е: дали Вайсенбергъ, при сключването на търга, не се е отказалъ отъ ония права, които му гарантиратъ капитулациитѣ, като чуждъ подданикъ. Отговорътъ е лесенъ — никакъвъ търгъ не е сключенъ, слѣдователно, и никакви декларации отъ Вайсенберга не сѣ давали.

Г-да народни прѣдставители! Както виждате, разрѣшението на въпроса, който азъ съмъ положилъ на вашето просвѣтено внимание, нѣма абсолютно нищо общо съ другитѣ не по-малко важни въпроси, които само вие сте компетентни и суверенни да разрѣшите.

По втория въпросъ, както го формулира г. Кънчовъ, потретямъ, вземете каквото обичате рѣшение, което най-добъръ ще защити и вашия прѣстижъ и оня на държавата. Но, що се касае до изплащане на паритѣ, азъ пакъ бихъ молилъ да се одобри моя докладъ и да се изплати единъ ангажментъ на българската държава, а пъкъ ви-

новниците не ще бъде Правителството, което ще ги покровителствува; напротивъ, всѣки виновникъ ще трѣбва да получи заслуженото свое наказание.

Г. Кирковъ : Г-да народни прѣдставители! Има една поговорка, която гласи: „Рѣка рѣка мие, а двѣтъ — лицето.“ По отношение къмъ нашата страна не се спазва точно смисъла на тази поговорка. У насъ излиза, че рѣка рѣка мие, а лицето на държавата остава неумито. Тѣй и бившиятъ министри уредили една работа и, като слѣзли отъ властта, оставили България да плаща. И днешниятъ Министъръ на Пѣтищата и Съобщенията излиза и казва, че имало въпросъ, дѣто България останала длъжна на нѣкой си Вайсенбергъ, единъ много честенъ контрагентъ, затова да му се платятъ 165.000 л. (Министъръ И. Бѣлиновъ: Азъ, г-нъ Кирковъ, не съмъ казалъ „много честенъ контрагентъ.“) Прѣди всичко, позволѣте ми, малко да вникнемъ въ тая работа. Не стои тѣй работата, че този контрагентъ си е изпълнилъ контракта и иска да му дадемъ пари, а ние ще сѣдимъ честно ли сж постигнали, или нечестно нашитѣ министри и чиновници. Азъ мисля, че когато става договоръ, когато въ една работа влизатъ двама души, изисква се щото и двамата да бѣдатъ честни, и държавата, когато ще извади отъ своя ковецъ да плати такава грамадна сума за едни подпалки като вагонитѣ, трѣбва да разслѣдваме въ подробности това дѣло. Трѣбва да се знае, че за тѣзи вагони, за които е думата, порано се е искало една цѣна много по-долна отъ самия фабрикантъ, именно 960 л. Г-нъ Вайсенбергъ е влѣзълъ въ сношение, като прѣдприемачъ, съ Правителството и е подигалъ цѣната на 1.500 л., което показва, че този господинъ е ималъ единъ гешефтъ нечестенъ, който на нѣмски се казва *unredlich* — единъ нечестенъ гешефтъ съ министри и чиновници, защото тѣзи вагони, които сж продадени за 1.500 л., въ Германия сж отъ слѣдующия сортъ вагони. Тѣ сж останали негодни, и въ всѣка станция има една глуха линия, въ която се нареждатъ. При тѣзи глухи линии има устроени пещи и, когато настане врѣме, тѣзи вагони се хвърлятъ въ тѣзи пещи да изгорятъ, защото нито на фабрикантина, нито на държавата отърва да отдѣля желѣзото отъ тѣхъ и да хвърли дървото, защото ще струва повече за работници, ако ги дадатъ да се разглобятъ. Ето защо тѣ се изгарятъ. Тѣ сж окончателно негодни и само при единъ нечестенъ търгъ отъ единъ нечестенъ търговецъ и нечестни министри и чиновници е възможно да стане този гешефтъ. Затова Народното Събрание, прѣди да отпусне една такава сума, ще подчъртае прѣдъ Западна-Европа, че подобни гешефти не може да търпи. Били тѣ германци, били тѣ французи, трѣбва да бѣдатъ честни, когато иматъ работа съ България. Затова азъ съмъ напълно съгласенъ съ щастливата мисль на г. Маркова, който прѣдложи да се види, колко сж били честни сношенията мѣжду Вайсенберга и чиновницитѣ; защото, да се приематъ тѣзи

гнили вагони, послѣдвало е отъ Вайсенберга една задкулисна машинация. Това е станало на почвата на рушвета и това хвърля сѣнка на Вайсенберга и го прави, не Вайсенбергъ, а Шварценбергъ. Азъ съмъ съгласенъ съ тази мисль и моля Народното Събрание да се прати докладътъ въ комисията и тя да се занимае съ този въпросъ, и слѣдъ това цѣлото дѣло да се разгледа, а сумата, която Българското правителство дължи на Вайсенбергъ, да се депозира въ Българската Народна Банка по надлежния редъ и ако се установи, че е дѣйствително това гешефтъ, че сж виновни само българскитѣ министри и чиновници, да се плати сумата; а пъкъ ако се открие, както отъ дѣлото на Боботанова, така и отъ други данни, че Вайсенбергъ е казалъ „приемѣте вагонитѣ, и азъ ще ви дамъ нѣщо“, тогава ще му докажемъ, че, ако той е намѣрилъ едно село безъ кучета и е влѣзълъ безъ тояга, трѣбва сега поне да вземе тояга. Трѣбва да дадемъ поводъ и да помогнемъ да се разплете онзи чоранъ, който отъ 20 години насамъ стои неразплетенъ, и да се извадятъ работи, които всѣки пѣтъ сж се свръшвали така, че държавата е плащала и не е поканвала министритѣ поне да се извинятъ прѣдъ нея. Примѣри има хиляди въ докладитѣ на Смѣтната Палата, отдѣто се вижда, че министритѣ сж харчили пари и слѣдъ това дохождали въ Народното Събрание или въ Министерския Съвѣтъ и съ думитѣ: „понеже е похарчена сумата, а ние сме честни хора, то нека се платятъ паритѣ“, туряли сж було на всичко. Единъ малък примѣръ. Въ българското агенство въ Петербургъ сж похарчени за покъщнина — за сребърни лѣжици и вилици — 5.000 л., защото българскиятъ агентъ въ Петербургъ трѣбвало да яде съ сребърни лѣжици. Обаче, Смѣтната Палата казва, че такава сума не се отпущала на българското агенство въ Петербургъ. И тогава се почва една филологическа прѣпирка за думитѣ „покъщнина“ и „канцеларски разноска“. Министърътъ ги разтълкува тѣй, че покъщнината сж канцеларски разноска, и тогава Министерскиятъ Съвѣтъ рѣшава: „понеже сж направени разноска, то да се платятъ“. Ето защо азъ поддържамъ мисльта на г. Маркова и моля, прѣди да се плати тази сума, да се разгледа по обстоятелствено това дѣло, за да видимъ, дали контрагентътъ отъ вънъ, отъ Европа, е честенъ. А той трѣбва да знае, че всѣки търгъ трѣбва да става честно и че такива вагони не струватъ 1.500 л. и че ако той е отишълъ да ги прѣдлага на тия министри и чиновници, това е станало на почвата на рушвета.

Н. Цановъ : Г-да народни прѣдставители! Не е работата тукъ дали да се приеме и одобри докладътъ на Министра на Обществениятъ Сгради, но е работата да се запази достойнството на Народното Събрание. Прѣди всичко, азъ не допускамъ, че ние трѣбва тукъ да се сюрпризираме така веднага съ разни 165.000 л. или 3 милиона. Ние знаемъ, че прѣди

пѣколко дена бѣше внесена една сума, изразходвана по безобразенъ начинъ отъ бившето Правителство — 3 милиона лева за хамбаритѣ. Затова трѣбва да постѣпимъ, както и по-прѣди, да се изпрати въ бюджетарната комисиия, тя да се занимае, и да видимъ, когато ни направи надлежния докладъ и като се запознаемъ съ подробноститѣ на този въпросъ, да можемъ да се произнесемъ добросъвѣстно. Може би, да се каже тукъ, че сумата 165.000 л. не е толкозъ голѣма. Нито една стотинка Народното Сѣбрание не трѣбва да отпуска прѣди да се увѣри по единъ най-положителенъ начинъ, че, тя трѣбва да бѣде отпусната. Каза ни се отъ Министра на Общественитѣ Сгради какъ стои работата, но този въпросъ ние ще разгледаме въ слѣдующето засѣдание, макаръ че и сега може да се направи едно възражение. Каза ни се, че щомъ има контрактъ между държавата и нѣкой си контрагентъ, че, щомъ прѣдишно едно правителство е взело единъ ангажментъ, слѣдующето правителство трѣбва да изпълни този ангажментъ. Прѣди всичко, трѣбва да видимъ по какъвъ начинъ е станалъ този ангажментъ; ние искаме да видимъ какъвъ е този контрактъ, какъвъ е ангажментътъ — дали е съобразенъ съ нашитѣ закони. Защото, ако единъ контрагентъ, билъ тукашенъ или билъ отъ нѣкоя външна държава, дохожда и свързва контрактъ съ нашитѣ учреждения въпрѣки нашитѣ закони, ние смѣло ще можемъ да отхвърлимъ изпълнението на този ангажментъ, защото нито Народното Сѣбрание, нито българската държава не могатъ да бѣдатъ задължени да изпълнятъ единъ незаконенъ ангажментъ. А за да мога да докажа туй нѣщо, азъ ще прѣдстави единъ два примѣра на г. Министра на Общественитѣ Сгради. Той е юристъ и всички тукъ, които сте, се занимаватъ съ сѣдилища и знайтъ, че нито едно сѣдилище нѣма да удовлетвори искането на нѣкое частно лице срѣщу една община, ако при свързване на договора съ тази община не сѣ спазени законнитѣ условия, които се прѣдвиждатъ за свързване на такива договори. Вземало прѣдишното Правителство ангажментъ. Ами я си прѣдставѣте, че прѣдишното Правителство, въпрѣки съществуващитѣ у насъ закони, направѣше договоръ за построяние на една желѣзница (А. Краевъ: За 500 милиона!) за 20, за 100, за 500, ако щете, и само заради това, защото този ангажментъ подиръ това е потвърденъ чрѣзъ германски или австрийски консулъ, заради това идуще Народно Сѣбрание, едно идуще правителство да бѣде задължено да го изпълни. Не! Всички тѣзи въпроси, прѣди всичко, ще бѣдатъ въпроси на разглеждане тогазъ, когато всички се запознаемъ съ тѣхъ по сѣщия начинъ, по който се е запознало и Министерството. Това е въ съгласие и съ нашия правилникъ. Ние не можемъ да прѣстѣпимъ реда, по който сме се водили досега при разискване на всички прѣдложени законопроекти на Правителството. Това прѣдложение е внесено съгласно чл. 109 отъ конституцията. Ние

имаме единъ правилникъ и чл. 33 на този правилникъ казва: (Чете.) „Всички законопроекти, прѣдложения и други въпроси, внасяни за разглеждане въ Народното Сѣбрание, се съобщаватъ отъ прѣдсѣдателя на Сѣбранието, което опрѣдѣля дена за прочитането имъ. Въ тоя денъ Сѣбранието, ако ги приема по принципъ, рѣшава или да пристѣпи незабавно въ разискването имъ, или да ги прѣдаде на комисиия за прѣдварителното имъ изучаване.“ Понеже въпросътъ е за издаване на 165 хиляди лева, съ издаването на която сума сѣ свързани най-безчестни дѣла на прѣдишнитѣ управници, азъ мисля, че Народното Сѣбрание, слѣдъ като изучи въпроса чрѣзъ комисиията, ще може да се произнесе тукъ, дали въ извършването на това безчестно дѣяние участвува и самиятъ Вайсенбергъ. И, ако Народното Сѣбрание се убѣди въ това, бѣдѣте увѣрени, че никакви германски и австрийски консули нѣма да ни накаратъ да изпълнимъ такива задължения.

Министъръ И. Вѣлиновъ: Азъ съжалявамъ, че докладътъ, който внесохъ, стана причина дори за нѣкои възмущения отъ страна на прѣдставителството, като че Правителството върши кой знай какви грѣшки. Г-нъ Цановъ, уважаемиятъ Видински народенъ прѣдставителъ, вложи дори малко емоция въ своята рѣчь, като че ли богъ-знае какво посѣгателство се върши върху народната хазна. Нищо подобно нѣма! Ако не бѣхме ние на властъ, а друго правителство, трѣбва да знаете, че то нѣмаше да сезира Народното Прѣдставителство съ такъвъ единъ въпросъ, защото ето какъ се е постѣпвало досега. Не ще ли Смѣтната Палата да визира една платежна заповѣдъ, въпросътъ се внася въ Министерския Сѣвѣтъ, накарва се Смѣтната Палата да визира заповѣдта, плащатъ се паритѣ и слѣдъ една година Смѣтната Палата пише докладъ — едни зелени книги, ако сте ги виждали, — въ който казва: еди-кой Министерски Сѣвѣтъ наруши закона; внася се тозъ докладъ въ Народното Сѣбрание, никой не го чете и по този начинъ се прѣска и пилѣе немилостиво народната пара. Ние искахме въ този случай да се отстранимъ отъ пѣтя, по който сѣ вървѣли всичкитѣ други правителства и, катъ внасяме прѣдложението, искаме не гешефти да правимъ, не да ви модимъ гешефти да утвърдите, но да помогнете на Правителството, безъ да ходи по оня околентъ пѣтъ, да изпълни единъ ангажментъ на държавата. Повтарямъ, нѣмамъ нищо, ако отложите прѣдложението за 2 дена, за 20 дена или за 20 години — това е ваша работа. Казвамъ, обаче, и подиръ два дена, и подиръ 20 години, положението ще бѣде едно и сѣщо: ще се намѣри Иванъ виновенъ, тозъ купилъ, онзи взелъ, онзи прѣгледалъ, но въ края на крайщата държавата дължи 165 хиляди лева, които трѣбва да плати. Това е положението. Рѣшението, което азъ внасямъ нѣма характеръ ни на законопроектъ, нито дори на нѣкакво законодателно положение —

то е една проста резолюция, която Народното Събрание ще вотира. И знаете ли защо? За да може да се базира върху тая резолюция Смътната Палата и да визира платежната заповѣдъ, а ние да извадимъ пари отъ ковчежничеството и да платимъ. Това, обаче, не значи, че виновниците нѣма да бѣдатъ наказани, че българската държава ще се лиши отъ правото да дири тия пари отъ виновниците. Касае се просто да се изпълни една форма, която ще защити честта на държавата, честъ, която сме длъжни да пазимъ и ние, като правителство, и вие, като народни прѣдставители. По начало не съмъ противъ прѣдложението да се отложи вашето рѣшение, но отлагането нѣма да поведе къмъ никакъвъ практически резултатъ, освѣнъ къмъ тоя, че като сме закъснѣли 1½ мѣсецъ съ нашитѣ сложни формалности, докато опремя о послѣдната инстанция, за да изплатимъ единъ държавенъ дългъ, да се отложи това изплащане още за 2 дена, за 20 дена или за колкото вие рѣшите.

Що се касае до въпроситѣ, които възбуждатъ отзадъ ми нѣкои народни прѣдставители, азъ мисля да ги прѣдупрѣдя и да имъ отговоря. Казватъ ми, напр., че ние не сме длъжни — за това впрочемъ и г. г. Цановъ и Кирковъ направиха намекъ — да изпълнимъ онѣзи задължения, които незаконно е взелъ единъ Министерски Съвѣтъ. Това е много криво мнѣние. България, като държава, по конституцията се прѣдставлява отъ Короната и нейнитѣ съвѣтници. Щомъ като тѣ взематъ извѣстенъ ангажментъ, работата е свършена. Виновниците, дѣто сж взели този ангажментъ, могатъ да се колятъ. бѣсятъ и стрѣлятъ, обаче, държавата е ангажирана. А днесъ фактически тъй стои работата: Министерскиятъ Съвѣтъ рѣшава единъ денъ — рѣшението е тукъ и ще го видите, — да се купятъ 250 вагона по 1.500 л. зл. единиятъ и моментътъ за изплащането на тѣзи вагони се опрѣдѣля слѣдующия: Правителството ще изпрати единъ или двама инженери-техници въ мѣстонахождението на вагонитѣ и, за всѣки единъ приетъ отъ този инженеръ или отъ тѣзи инженери вагонъ, ще изплати по 1.500 л. И какво става? Министерството рѣшава да купи вагони. Праца ту единъ, ту двама инженери и намѣрва се отъ тѣхъ нѣкой, който единъ денъ приема 110 вагона като годни и подписва протокола. Вагонитѣ, като приети, пристигатъ въ София и трѣбва да се платятъ. Ама негодни били, гнили били, ангажментътъ си е ангажментъ! Слѣдъ това положението още повече се ухудшава, става по-лошо, и ето защо: когато вагонитѣ дожадатъ тукъ, Българското правителство, което ние наслѣдихме, Рачо Петровото, възбужда такъвъ въпросъ, какъвто възбуждате и вие днесъ — вагонитѣ сж негодни, Българското правителство не ги е приело и нѣма да га плати. Вайсенбергъ на това отговаря: „Вашитѣ инженери приеха отъ мене не 110, а 250 вагона. За мене бѣше достатъчно, че единъ вашъ инженеръ намѣри, че тѣзи вагони сж годни. По отношение къмъ васъ азъ асж съмъ взелъ

тозъ ангажментъ: да дамъ вагони, които вашъ инженеръ ще намѣри за годни. Дайте ми, прочее, паритѣ за всичкитѣ вагони!“ Тогава какво става? За разрѣшението на тоя споръ става една транзакция между Правителството и Вайсенберга, прѣдставляванъ отъ германското консулство, и се казва: Българското правителство ще плати стойността на 110 вагона, а Вайсенбергъ ще се откаже отъ всѣкакви претенции за останалитѣ 140 вагона. Този ангажментъ е взетъ отъ Правителството и трѣбва да се изпълни. Не шете сега да го изпълните, че го изпълните подиръ 2 дена, подиръ 20 дена — то е ваша работа. Смѣтнахъ да дамъ тия обяснения, като мисля, че сж свършено достатъчни и ясни и би трѣбвало въпросътъ така или иначе да се рѣши.

Д. Цанковъ: Г-нъ Министерътъ сѣ за ангажменти на държавата къмъ чуждитѣ държави говори. Ангажментъ държавата може да има, ама само тогава, когато е изпълненъ контрактътъ. Азъ не вѣрвамъ въ контракта, който е направило нашето Правителство съ Вайсенберга . . . (Министъръ И. Бѣлиновъ: Нѣма контрактъ.) Тогава още по-лошо! Ако има контрактъ или устенъ контрактъ, не може да казва въ него контрактъ, че ще донесе гнила стока, а ще казва, че е добра стоката. Слѣдователно, ако е добра стоката, държавата има ангажментъ, а пъкъ тя гнила! Затуй Народното Събрание трѣбва да тури въпроса въ комисията, да го изпита добръ. Първиятъ ангажментъ съ Вайсенберга държавата не може да има, защото стоката, която е донесълъ, е гнила. Ако второто Правителство е направило другъ ангажментъ и е прѣзрѣло онова първо рѣшение, ще изпита работата и него ще туримъ подъ съдъ, — и то трѣбвало да си отвара очитѣ! Затуй прѣдложението трѣбва да иде въ комисията, за да изпита добръ както първото Правителство, което е докарало гнитѣ вагони, тъй и второто. Защо да отива да прави лъжливи ангажменти. Ей го туй искахъ да кажа.

Е. Начевъ: Г-да народни прѣдставители! Прѣдложението, което е тукъ поднесено отъ г. Министра на Обществениятъ Сгради, дѣйствително, ние трѣбва да го приемемъ, и азъ не видѣхъ да е нѣкой противъ това, че трѣбва да го изпратимъ въ комисията. Обаче, вториятъ въпросъ, който подигнахъ, е свършено одѣленъ. Той е въпросътъ да се избере една анкета отъ 5 души измежду народнитѣ прѣдставители, които да проучатъ по-добръ тѣзи разпильвания на държавнитѣ пари и да докладватъ тукъ въ Народното Събрание, има ли причини или основания да се дадатъ подъ съдъ и наказатъ виновнитѣ, или не, защото, както каза г. Министерътъ въ отговоръ на думитѣ на г. Маркова, той не може да каже положително: виновни ли сж инженеритѣ, които сж направили това злоупотребление, или не. Така също ще кажа и азъ, който правя това прѣдложение, и така ще кажатъ и

г. г. прѣдставителитѣ. Прѣди да се проучи въпросътъ, кой не може да каже, дали сѣ виновни, или не. Затова, отдѣлно отъ това прѣдложение, прави слѣдующето прѣдложение. Да се избере една анкета отъ петъ души народни прѣдставители, които да проучи всички разсишничества, които е вършилъ Радославовиятъ режимъ, и сега или въ идущата сесия да докладва въ Народното Събрание: има ли основания този режимъ да се даде подъ съдъ, или не. И ако има, по надлежния редъ, по силата на чл. чл. 155 и 156 отъ конституцията, ще внесемъ формално прѣдложение и ще го дадемъ подъ съдъ, а ако нѣма—нѣма да го дадемъ. Затова поддържамъ, отдѣлно отъ прѣдложението на г. Министра, моето прѣдложение, както го формулирахъ.

А. Краевъ: Въ допълнение на онова, което казахъ, има да кажа много малко.

Прѣди всичко ще забѣлжа, че има една фактическа грѣшка въ твърдението на г. Министра на Обществениятъ Сгради, Пътищата и Съобщенията, че докладитѣ на Върховната Смѣтна Палата по упражнението на бюджета никакъ не се четатъ, когато се внасятъ въ Народното Събрание. Азъ съмъ убѣденъ, че, когато уважаемиятъ Еленски народенъ прѣдставител г. Бѣлиновъ бѣше депутатъ, еднакво, както другитѣ колеги, се интересувахе и проучавахе тия доклади. Обаче, ще се съгласите, че, ако Събранието почти никога не е разисквало по тѣхъ, причината е била, че тѣхното обсъждане въ Събранието се е ескамотирало. Когато изнуренитѣ депутати се оттегляли въ бюфета или когато слѣдъ продължението на едно прѣкъснато засѣдание, току слѣдъ викането депутатитѣ съ звѣнца, дордѣто се разбере, че се е подкачило засѣданието, въ една минута, съ електрическа бързина сѣ бивали прокарвани законопроектитѣ за сключване миналитѣ бюджетни упражнения. Ето защо, именно, не е имало възможностъ да се разисква по докладитѣ на Върховната Смѣтна Палата, въ които дѣйствително има изложени разни възмутителни разсишничества, прѣкосничества на държавни пари и закононарушения.

Въ случая министърътъ на Обществениятъ Сгради г. Бѣлиновъ и неговитѣ колеги отъ Министерския Съвѣтъ сѣ постѣпили извънредно лоялно и коректно. Тѣхната постапка, споредъ мене, е високопохвална. Тѣ не сѣ пожелали да се възползватъ отъ правото, което имъ дава единъ свършено безсмисленъ текстъ на закона, да наложатъ своето veto срѣщу единъ правиленъ отказъ на Смѣтната Палата да допусне изплащането на една сума, въпрѣки закона.

Тѣ сѣ постѣпили, повтарямъ, много лоялно и коректно, като сѣ рѣшили да внесатъ въпроса на разискване въ Народното Събрание. Но нека да се съгласи и той съ насъ, че ние не можемъ токутъ да вдигнемъ рѣка и да кажемъ: понеже Върховната Смѣтна Палата отказва да даде съгласието си за изплащането на такава сума, по един-

ствения мотивъ, че нѣмало контрактъ, че не е изпълнено нито едно отъ условията на съществуващитѣ въ страната закони, — ние, върховниятъ суверенъ, удряме кракъ на законитѣ, згазваме ги и казваме: да се платятъ паритѣ, макаръ и да е нарушенъ законътъ! Ако направимъ това, г-да народни прѣдставители, то ще бѣде грѣшка, ще бѣде единъ ударъ върху престожа на Камарата!

Каза се, че имало ангажментъ отъ Министра. Ами че министритѣ трѣбва да дѣйствуватъ споредъ конституцията и законитѣ на страната! Бихъ желалъ да зная: отдѣ е черпилъ куражъ, дѣ е намѣрилъ основание прѣдшественикътъ на г. Бѣлинова, прѣдшественикътъ на сегашния Министъръ на Обществениятъ Сгради, за да задължи съкровището прѣдъ прѣдставителя на една чужда сила — ангажмента за изплащане сумата отъ 165.000 л.?

Г-да! Тия работи не можемъ бѣгло да прослѣдимъ и изучимъ, та да си съставимъ ясно понятие.

Пожелахъ да направя справка въ съчинението на Eugène Pierre-a „Traité de droit politique, électoral et parlementaire“, обаче, сега не можахъ да го намѣря; но другъ пътъ съмъ ималъ случай да цитирамъ прѣдъ Народното Събрание, и може да се провѣри — имало е два аналогични случая въ французката камара: въпрѣки закона, въпрѣки бюджета, правителството е похарчило суми не за неотложни държавни нужди, — еднажъ за храна на войска, употребена за потушване едно народно движение, и втори пътъ за реставриране на една зала отъ министра на правосъдието; французката камара е отказала удобрѣнието на тия разходи, не е допуснала изплащането да стане отъ държавния бюджетъ. Тѣзи суми отдѣ ли сѣ били изплатени? Естествено, или отъ безотчетнитѣ фондове, които у насъ по-много съмнителенъ начинъ сѣ се харчили, или пъкъ отъ джоба на виновнитѣ министри. Нима това сѣщото не можемъ да направимъ и ние?

Е добръ, въ дадения случай не трѣбва да бързаме. Нека остане въпросътъ единъ-два дена поназадъ.

Въ случая нѣмаме за цѣль да атакуваме нито г. Министра на Обществениятъ Сгради, нито неговитѣ колеги, особено г. Бѣлинова, който се ползува съ симпатитѣ на цѣлото Прѣдставителство; ние искаме да отбѣгнемъ една грѣшка, да отбѣгнемъ едно несъзнателно, ако щете, удобряване на прѣстѣпления.

Прочее, правя прѣдложение, щото въпросътъ да се не рѣшава сега, а да отиде въ финансовата комисиия.

Д-ръ К. Милановъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ съмъ далечъ да се съмнѣвамъ въ добросъвестността на г. Министра на Обществениятъ Сгради, Пътищата и Съобщенията, че не е изучилъ добръ дѣлото и че не е потърсилъ основания, ако е имало, да откаже Министерскиятъ Съвѣтъ изплащането на тази сума. Но, г-да, имайте прѣдъ видъ

още повече, че, ако този договор не е сключенъ съгласно законитѣ у насъ, едно обяснение, или едно изучаване на този въпросъ би ни довело до този край, щото да се открие недобросъвестностъ отъ страна на Вайсенберга и така да стане той Шварценбергъ, както сега се каза. И, ако се докаже нѣкакво прѣстѣпление отъ страна на Вайсенберга, българската държава не ще отговаря съгласно законитѣ нито като отдѣлна юридическа личностъ, нито ще се очерни въ нѣщо. На това настоявамъ още повече и затуй, че въ провѣрочната комисия г. Боботановъ, когато се разискваше неговиятъ изборъ, самъ заяви, че се е мѣчилъ да се избере за народенъ прѣдставителъ, за да разясни нѣкои кражби, които се отдаватъ нему, а сѣ вършени отъ други. Ето защо и мнѣнието на г. Недѣлкова е справедливо, че слѣдъ като се отложи въпросътъ по прѣдложението на г. Министра и се изпрати въ комисията, слѣдъ пристигането на г. Боботанова и слѣдъ неговитѣ разяснения, може би, ще дойдемъ до този желанъ край... (Ц. Мисловъ: Ами ако бѣхме го касирали?) Ако е честенъ българинъ, трѣбваше да ги даде тия обяснения прѣди да чака да се избере! (Ц. Таслаковъ: Всичко е кражба — не го ли виждашъ?) Ние го виждаме. Ето защо съмъ на мнѣние, г-да, да се отложи този въпросъ и да се изпрати на комисията за разглеждане. Защото, повтарямъ, ако се окаже недобросъвестностъ отъ страна на г. Вайсенберга, българската държава нѣма задължение.

Д-ръ А. Петровъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ ще кажа нѣколко думи само върху юридическата страна на въпроса. Тия думи, които ще кажа, се основаватъ главно на заявлението на г. Министра на Обществениятъ Сгради. Г-нъ Министърътъ заяви, че условията прѣдвидени въ закона, по доставката на тия вагони, не сѣ изпълнени. Като е това така, азъ намирамъ, че, като тия условия не сѣ изпълнени, нѣма юридическо задължение за държавата по доставката на тия вагони, която е направилъ г. Министърътъ на Обществениятъ Сгради, безъ да се съобрази съ прѣдвиденитѣ отъ законитѣ условия за тази покупка. Министърътъ може да задължи държавата само когато дѣйствува въ кръга на законитѣ; държавата се задължава отъ своитѣ министри, както и частнитѣ лица отъ своитѣ пълномощници. Държавата за своитѣ работи по разнитѣ отрасли на управлението има министри и всѣки министъръ, на чело на управлението на което е поставенъ, може да задължава държавата само въ кръга на законитѣ. Въ дадения случай, понеже Министърътъ на Обществениятъ Сгради не е дѣйствувалъ съгласно закона, нѣма, слѣдователно, юридическо задължение за държавата. Г-нъ Министърътъ казва, че макаръ и да е станала така доставката, не съгласно закона, обаче, е станала отпослѣ една транзакция. Министерството на Обществениятъ Сгради е писало, че се задължава да заплати 165.000 л. за доставката на 110 вагона, а достав-

чикътъ се отказалъ да претендира за доставката на останалитѣ за доставяне вагони. Тази транзакция щѣше да бѣде валидна, ако доставката на вагонитѣ, направена не съгласно законитѣ, бѣше създавала юридическо задължение за държавата; обаче, когато нѣма такъво задължение за държавата, то и направената транзакция, която почива на едно несъществуващо задължение, нѣма сила, защото има грѣшка въ причината, т. е. слѣдующето правителство подиръ г. Иванчовото, което е направило тази транзакция, е мислило, че има задължение за държавата и е направило транзакция, обаче, въ сѣщностъ нѣма задължение за държавата, защото Министърътъ не е дѣйствувалъ съгласно прѣдписанията на закона. Транзакцията е невалидна, защото има грѣшка въ причината на задължението, което е взело съ нея Правителството. Затова, по искането на доставчика за въпроснитѣ вагони, трѣбва да се смѣта, че стриктно нѣма юридическо задължение за държавата.

Ако Народното Събрание рѣши да се плати въпросната сума, то може да направи това по нѣкои други съображения. Тия съображения могатъ да бѣдатъ много. Едно отъ тѣхъ може да бѣде и това, че, ако Събранието не разрѣши да се заплати сумата, положението на нашитѣ правителства ще бѣде много мѣчно; никой нѣма да иска да влиза въ сдѣлки съ тѣхъ, отъ страхъ, че нѣма да получи изпълнението на взетото отъ Правителството задължение. Казахъ, че, ако Народното Събрание рѣши да се отпусне сумата, трѣбва да се счита, че изплащането ще стане не защото юридически държавата е задължена да я заплати, но отъ съображение за запазване публичния кредитъ на държавата.

Министъръ И. Вѣлиновъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ чакахъ нарочно да изговорятъ всички, за да взема послѣдентъ думата. Трѣбва да забѣлѣжа, че мнѣнието, изказано отъ г. Д-ръ Петрова, не е основателно. Не може сериозно да се поддържа, че слѣдъ като единъ контрагентъ на държавата е ималъ споръ съ нея за вземане-даване, слѣдъ като държавата е признала, че тя има такива права, а той нѣма онакива и обратно, и най-послѣ въ лицето на Министерството е вземала ангажментъ, какво спорътъ, който ти имашъ съ насъ, ще бѣде разрѣшенъ така: азъ ще ти платя 100, а ти ще се откажешъ отъ други 100 — не може, казвамъ, да се говори и поддържа, че тукъ нѣма задължение за държавата. Ами че тогазъ кога българската държава ще се задължи? Единъ човѣкъ, напр., трѣбва да ни достави отъ Берлинъ нѣколко фенера за вагонитѣ, понеже въ България такива фенери не се правятъ; ние се обръщаме къмъ него и му казваме: искаме да купимъ отъ тебе толкова фенера и пращаме единъ човѣкъ, който, ако ги одобри, ще ги изпрати въ София, и ти ще получишъ за всѣки фенеръ по 100 л. Дълженъ ли е този човѣкъ да изучава българския законъ за публич-

нитѣ търгове, българския законъ за отчетността по бюджета и да прави справки за туй, за онуй? Българското Министерство му пише, негова милостъ доставлява фенеритѣ, явива се българскиятъ прѣдставителъ, който намира, че тия фенери сѣ годни, изпраща ги въ София и Правителството трѣбва да плати паритѣ. Какъ нѣма да се ангажира държавата? Но да оставимъ това настрана. Не може да има никакво съмнѣние, че, щомъ като ангажментътъ е взетъ отъ прѣдшествуещето Правителство, въпросътъ за виновността на ония, които сѣ го взели, или за годността на вагонитѣ, не се прѣдрѣшава. Казахъ и отдѣвъ, че и единъ пошалионъ може да задължи държавата, а не и единъ министъръ. Давате пари на пощата, доказвате, че сѣ откраднати — не отъ пошалиона ще искате паритѣ, а държавата ще ги плати и тя ще ги търси отъ него. Кой тогава ангажира българската държава? (Д. Цанковъ: Ами ако се докаже, че не е пари въ група, а желязо?) Ако държавата е взела група за цѣнностъ отъ 100 наполеона, напр., и го е изгубила, дори желязо ако е имало вътрѣ, тя ще Ви плати 100 наполеона. (Д. Цанковъ: Не е така!) Така е. Защото държавата за транспорта на сто наполеона ще вземе страхови пари и други такси за тая сума и, като се изгуби групътъ, ще Ви заплати 100 наполеона. Но не е тѣмъ работата. Нѣмамъ нищо противъ, ако прѣдложението отиде въ комисията, но пакъ повтарямъ, че това прѣдложение е безцѣлно, защото, и 20 години да стои то въ комисията, положението нѣма да се измѣни. Дългътъ на държавата си е дългъ и трѣбва да се изплати, а виновницитѣ, които сѣ, трѣбва безусловно да се накажатъ.

Д. Цанковъ: Ще туримъ втория Министъръ подъ съдъ, че е правилъ ангажменти фалшиви. Както първиятъ министъръ се е споразумѣлъ съ Вайсенберга, така и вториятъ.

Д-ръ А. Петровъ: Г-да прѣдставители! Въ дадения случай, може да има юридическо задължение за държавата, ако вагонитѣ бѣха годни; но отъ всичко се вижда, че тѣ не сѣ годни, заради това не може да има задължение за държавата. Ако вагонитѣ бѣха въ добро положение, щѣше да има задължение за държавата, но не на основание на сключения отъ Министра договоръ за доставянето имъ, но на основание на това начало, че никой не може да се обогатява въ врѣда на другиго. Тия вагони не струватъ нищо, слѣдователно, нѣма никакво обогатяване на държавата въ врѣда на другиго.

Министъръ И. Вѣлиновъ: Не е истина това, което казва г. Д-ръ Петровъ. Прѣдставителътъ на българската държава е ходилъ въ Германия и е намѣрилъ, че вагонитѣ сѣ годни.

Г. Кирковъ: Добръ! Но този прѣдставителъ е билъ нечестенъ.

Министъръ И. Вѣлиновъ: Ако е билъ нечестенъ, ще бѣде наказанъ.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ взехъ думата да дамъ едно обяснение, за да се разясни едно заблуждение, въ което може да попадне Народното Прѣдставителство. То е слѣдующето. Въ доставката и въ аферата на старитѣ вагони, чисто юридически погледнато, има два договора: единъ договоръ за доставката съ послѣдствията на тази доставка — приемането на вагонитѣ и докарването имъ въ София, и втори договоръ има за компромиса, спогодбата, сключена между Българското правителство и доставчика, слѣдъ направената спогодба и слѣдъ възникналия споръ за правилността, или неправилността на доставката. Значи, може за единъ моментъ всѣки да се съгласи, че договорътъ, сключенъ за доставката на вагонитѣ, да е незаконенъ, но договорътъ по спогодбата между Правителството и доставчика не подлежи на никакъвъ споръ, че е задължителенъ за Българското правителство. Прѣдставѣте си за единъ моментъ, че доставчикътъ ходи въ съдилището; той ще образува единъ искъ срѣщу държавата на основание договора на спогодбата, не на основание договора на доставката. Всички бѣлѣжки, всички възражения, които би могли да се направятъ на доставчика, ако той би основавалъ иска си върху първия договоръ за доставката, сѣ на мѣстото си; би имало мѣсто тогазъ и мнѣнието на г. Д-ръ Петрова. Но когато се основе той на спогодбата, тогава всичкитѣ приключения, всичкитѣ моменти на договора, сключенъ за доставката, за съдилищата сѣ безразлични — на тѣхъ нѣма да обърнатъ внимание; ще обърнатъ внимание върху валидността на транзакцията, на компромиса. Ще се погледне тогазъ на въпроса, може ли едно правителство да направи компромисъ, макаръ за здѣлка, която по-напрѣдъ не би го ангажирала? Ще отговорятъ съдилищата, че може; защото у насъ нѣма особенъ законъ, по който да се знае по какъвъ начинъ едно правителство може по спорни въпроси, между доставчици и него, да рѣшава да се спогожда. Значи, остава на усмотрѣнието на Правителството да може да се спогожда за спорни въпроси. Така е направило и бившето Правителство. Спогодило се е съ доставчика на вагонитѣ, той да се откаже отъ доставката на 140, а на доставчика да заплати 110. Това е единъ договоръ, за изпълнението на който Министърътъ иска разрѣшението ви. Този договоръ може ли да се атакира по нѣкой начинъ? Не може. Тоя договоръ има за причина спора. Вие знаете много добръ, че причината на единъ договоръ за компромисъ, за спогодба е спора. (Д-ръ А. Петровъ: Никакъвъ компромисъ!) Прави се компромисъ по единъ споръ. Въ компромиса не се гледа, дали спорътъ е правиленъ, или неправиленъ, а се гледа, че е имало споръ. Това елементарно правило не може и не трѣбва да се забравя. Щомъ има споръ и Правителството

за разрѣшението му прави компромисъ, по-нататъкъ не се гледа, дали е имало задължение, или е нѣмало. Може да искате отъ Правителството 100 безъ да имате право, а Правителството да се съгласи да Ви даде 50. Като двѣ и двѣ четири — елементарно нѣщо. Сега може ли да се възражава нѣщо на този компромисъ? Не може. Правителството не може за себе си да се защитава. Правителството знаеше, че вагонитѣ сѣ гнили, че вагонитѣ не струватъ 1.500 л., но, за да избѣгне спора, направило е транзакция. Вие сте задължени, слѣдователно, да отпуснете сумата за изпълнението на тази транзакция.

Прѣдсѣдателятъ: Тѣй като никой другъ не иска думата, ще положа на гласуване. Има четири прѣдложения: първо, на г. Недѣлкова, за отлагане... (Г. Недѣлковъ: И да се прати въ комисията!) второ прѣдложение на г. Краева, да се прѣпрати цѣлиятъ въпросъ, за сумата и за отговорноститѣ, на финансовата комисия... (Г. Недѣлковъ: Има и прѣдложение да се проводи на комисията да го изучи и съ широкъ докладъ да ни докладва!) Нали оттегляте това си прѣдложение? (Г. Недѣлковъ: Не го оттеглямъ!) Въ коя комисия искате да се изпрати? (Г. Недѣлковъ: Въ комисията на Обществениѣ Сгради, защото г. Боботановъ е членъ въ нея!) Така шото, прѣдложението на г. Недѣлкова се измѣнява въ смисълъ, да се прати на комисията по Министерството на Обществениѣ Сгради, Пжтищата и Съобщенията. Прѣдложението на г. Краева е: да се прѣпрати въ бюджетарната комисия. (А. Краевъ: Не! Въ финансовата комисия, дѣто пратихме и въпроса за хамбаритѣ!)

Има прѣдложение отъ г. Кънчова... (Г. Недѣлковъ: Съгласенъ съмъ и азъ да се изпрати на финансовата комисия!) Тогазъ едно прѣдложение остава.

Има прѣдложение отъ г. Кънчова, да се удобри сумата и да се приеме рѣшението на Министра, а само въпросътъ за отговорноститѣ да се изпрати на бюджетарната комисия.

В. Кънчовъ: Въ бюджетарната комисия, защото прѣдложението за изразходване 3 милиона за събиране десетъка, финансовата комисия го е пратила на бюджетарната, понеже е намѣрила, че тамъ трѣбва да се разгледа.

А. Краевъ: Да се изпрати въ бюджетарната комисия.

Прѣдсѣдателятъ: Моля, г-да! Г-нъ Кънчовъ прѣдлага въпросътъ за сумата да се удобри и да се приеме рѣшението на Министра, а само въпросътъ за отговорноститѣ да се изпрати на бюджетарната комисия.

Има прѣдложение и отъ г. Начева: да се назначи една комисия отъ 5 души, която да на-

прави една анкета. (Нѣкой отъ прѣдставители: То е сетнѣшенъ въпросъ!)

Пристъпваме най-напрѣдъ къмъ гласуване прѣдложението на г. Краева: да се прѣпрати цѣлиятъ въпросъ, за сумата и за отговорноститѣ, въ бюджетарната комисия. Които приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ рѣката. (Болшинство.) Приема се.

Пристъпваме къмъ първия прѣдметъ отъ дневния редъ: докладъ на комисията по изработване проектъ за вътрѣшенъ правилникъ на Народното Събрание.

Е. Начевъ: Моето прѣдложение да се гласува.

Прѣдсѣдателятъ: Вашето прѣдложение ще остане за послѣ, защото и бюджетарната комисия може да прѣдложи това, което Вие прѣдлагате.

Г-нъ докладчикътъ има думата. (Гласове: Дайте малко отидихъ!)

Давамъ 10 минути отидихъ.

(Слѣдъ отидихъ.)

Прѣдсѣдателствующъ В. Кънчовъ: (Звъни.) Засѣданието продължава.

Моля г. докладчика на правилника за вътрѣшния редъ на Народното Събрание да докладва проекта.

Докладчикъ Д. Ризовъ: Г-да прѣдставители! Комисията, която избрахте да изработи бѣдхия вътрѣшенъ правилникъ на Народното Събрание, е готова, както знаете, съ този правилникъ, който ви е раздаденъ още завчера. Всички вие сте го прочели, имате го прѣдъ себе си, и сега улеснена е задачата, за да се мине къмъ разискването на правилника членъ по членъ, т. е. къмъ второто му четене. Но понеже първо четене не е станало, а само по принципъ се е приелъ въпросътъ да има единъ новъ вътрѣшенъ правилникъ на Народното Събрание и се избра една комисия, която да го изработи, то азъ считамъ за нужно да дамъ нѣкои обяснения, които ще служатъ същевременно и като докладъ на комисията, и като общи размисления по цѣлия правилникъ.

На вътрѣшния правилникъ, г-да прѣдставители, комисията погледна извънредно сериозно, макаръ той и да е единъ законъ задължителенъ само за насъ, а не и за цѣлата държава. Понеже правилникътъ е единъ такъвъ законъ, който гарантира свободата на дѣйствие и свободата на борба въ самото Народно Събрание, то комисията погледна на него като на една втора конституция. Комисията не можеше да не знае, че, благодарение на вътрѣшния правилникъ, въ Австрия отъ нѣколко години насамъ народноститѣ се борятъ и бранятъ правата си; че, благодарение също на такъвъ единъ правилникъ, въ Италия двѣ реакционни министерства бидоха свалени отъ властъ; па и въ много други страни народитѣ бранятъ свободата си на основание на тоя правилникъ. Ето защо ко-

мисиата е гледала на правилника като на единъ фундаменталенъ законъ, който, заедно съ избирателния законъ, закона за печата и закона за независимостта на чиновниците, който ще бѣде изработенъ по-късно, съставляватъ онай здрава почва, на която българскитѣ граждани застанали могатъ да бранятъ правата, дадени тѣмъ отъ конституцията. Вие всички сте прочели тоя правилникъ и, вѣроятно, сте забѣлѣжили едно нѣщо: че комисията, която го е изработила, считала е, че тя принадлежи повече на опозицията, отколкото на една партия, която поддържа Правителството. И като е излизала отъ тая изходна точка, тя е взела всички мѣрки, за да защити напълно правата на народнитѣ прѣдставители.

За базисъ на тоя правилникъ ни послужи вътрѣшниятъ правилникъ на французката камара, който, като проектъ, намираше се отъ миналитѣ Събрания въ прѣводъ. Но, както г. Венедиктъ Поповъ завчера забѣлѣжи, въ него сж внесени нѣкои много съществени нововъведения. Азъ ще се спра на най-важнитѣ отъ тѣхъ прѣди да почна подробния докладъ на самия правилникъ.

Първото нововъведение е, окончателното бюро да се прѣизбира всѣка година въ обикновенитѣ сесии, а не както ставаше досега — то да трае прѣзъ цѣлия периодъ, докато трае Народното Събрание. Когато докладвамъ надлежнитѣ членове по тия принципиални въпроси, по тия важни нововъведения, азъ ще изкажа съображенията на комисията, а сега ще ви обясна само, кои сж най-важнитѣ нововъведения.

Второто нововъведение е: пропорционалността на комисииѣ.

Третото нововъведение, направено за една година економия на врѣмето, е слѣдното: при провѣрката на изборитѣ и при прошенията, прѣдвидено е, щото ония избори, които сж утвърдени отъ провѣрочната комисия, както и ония прошения, които сж оставени безъ послѣдствие отъ прошетарната комисия, ако въ разстояние на петъ дена не срѣцнатъ протестъ отъ страна на нѣкой прѣдставителъ, който да поиска докладването имъ, да се считатъ по право за утвърдени и отъ самото Народно Събрание. По такъвъ начинъ, провѣрката на изборитѣ за въ бѣдѣще нѣма да ни отнима по единъ и единъ и половина мѣсець, както ставаше досега, защото ще се докладватъ само ония избори, които подлежатъ на анкета или на касация, но не и изборитѣ, които подлежатъ на утвърждение. Сжщото е и съ прошенията: ония отъ тѣхъ, които оставатъ безъ послѣдствие — каквито сж болшинството, — нѣма да се докладватъ тукъ и, по такъвъ начинъ, ще се избѣгне онова печално положение, въ което се намира по настоящемъ прошетарната комисия — да има прѣдъ себе си повече отъ 7.000 прошения, събрани отъ нѣколко години и още неразгледани.

Четвъртото нововъведение е, че на анкетнитѣ комисии, които ще провѣрватъ изборитѣ на са-

мото мѣсто, турена е извѣстна граница, за да не може да става онова, което прѣзъ Радославово врѣме ставаше, щото анкетнитѣ комисии да излизатъ вънъ отъ границитѣ на избирателния дневникъ, вънъ отъ границитѣ на контестациитѣ и да търсятъ съвършено нови факти и причини, необходими тѣмъ по съвършено партизански съображения, за да касиратъ анкетираниѣ избори. Ние считаме, че това не може да се допусне, защото случвало се е много пѣти — както и сега стана, — щото едно правителство да произведе изборитѣ, а пѣкъ друго да дойде на властъ, и, въ такъвъ случай, безсмыслино е, че, ако се търсятъ нови факти и причини, такива ще се намѣрятъ всѣкога, за да се касира изборътъ на единъ противникъ.

Петото нововъведение е, че допущаме тронното слово да бѣде отпечатано въ проектъ и раздавано на прѣдставителитѣ 24 часа прѣди да се разисква то. (Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Какъ, тронното слово?) Отговора на тронното слово. Ние счетохме, че тоя документъ не е секретенъ и, слѣдователно, не може да има никаква опасностъ, ако се раздаде отпечатанъ въ проектъ 24 часа по-рано.

Шестото нововъведение е една мѣрка, взета противъ нашитѣ нередовности: туй, че обичаме да стоимъ повече въ бюфета и да не идваме на врѣме, а столичнитѣ адвокати обичатъ и дѣлата си да гледатъ, и възнаграждение да получаватъ. Въ комисииѣ пѣкъ почти никой не идва, или идватъ съвсѣмъ малцина. За тая цѣль, прѣдвидено е да се държи една книга за отсъствията и депутатитѣ да изгубватъ правото на дневно възнаграждение за своитѣ отсъствия.

Седмото нововъведение е по въпроса за знаменитото прѣкращение на дебатитѣ въ Събранието. Съ тоя въпросъ, както знаете, най-много се е злоупотрѣбвало досега. Въ правилника, който сжществува, допуснатъ е, щото 7 души като говорятъ, да се прѣкращаватъ дебатитѣ; а вие всички помните, че въ миналия режимъ правителственитѣ депутати си записваха имената по 5—6 души, и оставяха само на единъ-двама отъ опозицията да говорятъ, като бързаха да прѣдлагатъ прѣкращението на дебатитѣ. Сега, тая врата е вече съвсѣмъ затворена, както сте видѣли и въ самия правилникъ.

Осмото нововъведение е, че, въ случай на смущение въ Народното Събрание, не лесно ще се прибѣгва до крайни мѣрки, до довеждане тукъ на полиция и шайка, както е ставало; а прѣдвидени сж за утишването начини съвършено спокойни, мирни и достолѣпни.

Деветото нововъведение е, по ношнитѣ засѣдания. Отсега нататъкъ, по новия правилникъ, слѣдъ 7 часътъ не ще може да се засѣдава безъ съгласието на $\frac{2}{3}$ отъ присѣдствующитѣ прѣдставители; а $\frac{2}{3}$ отъ присѣдствующитѣ прѣдставители, при дневното — и, безсмыслино, при бѣдѣщето — раздробление на партийнитѣ сили у насъ, не ще могатъ да съста-

вият само правителственитъ депутати. Значи, продължение на заседанието слѣдъ 7 часътъ не може да стане безъ съгласието и на опозицията; а пъкъ слѣдъ 12 часътъ никакво продължение, по никакъвъ начинъ, не се допуска. Тѣй щото, старата оная практика, да се стои тукъ до 4 часътъ сутринта, когато депутатитъ сж съвършено уморени, когато никаква публика нѣма, когато никакво обществено мнѣние не може да контролира дѣлата на Събраниято и когато се прѣкарваха законитъ съвършено на галопъ, избѣгва се за въ бъдѣще.

Десетото нововъведение е, че прѣдложенията, които се правятъ отъ прѣдставителитъ, както и добавкитъ и прибавкитъ къмъ законитъ и прѣдложенията отъ законодателенъ характеръ, ще се вотираатъ прѣди рѣшението на главния въпросъ и първенство ще се дава на ония прѣдложения, които не изчерпватъ въпроса. По такъвъ начинъ ще се даде възможностъ на Народното Събрание да се произнася по разнитъ прѣдложения, а не както бѣше досега: рѣшенията на комисиятъ се вотираха изпърво, а всички други прѣдложения и прибавки оставаха невотирани.

Единадесетото нововъведение е, че окончателното приемане на законитъ ще става съ поименно гласуване, за да знае страната, кои закони отъ кои прѣдставители сж приети, та да носятъ прѣдъизбирателитъ си нравствената отговорностъ за своитъ дѣла.

Дванадесетото нововъведение е едно въведение, взето отъ французкия правилникъ, за бързината — такава бързина, каквато днесъ г. Министърътъ на Обществениятъ сгради, Пжтищата и Съобщенията поиска за своето прѣдложение относително гнилитъ вагони. За въ бъдѣще тоя въпросъ е урегулиранъ и, както се вижда отъ правилника, урегулиранъ е тѣй, както прилича, т. е. не веднага да се приеме едно прѣдложение за бързина и въ сжщото заседание да се рѣшава, а да се минатъ поне 24 часа. Както и г. Министъръ-Прѣдсѣдателътъ завчера настояваше: законитъ и прѣдложенията отъ законодателенъ характеръ и, въобще, рѣшенията на Народното Събрание не трѣбва да се взематъ въ единъ день, тѣй на гьотуре.

Тринадесетото нововъведение е за гласуването. Въ случай на съмнѣние, което измѣнява резултата, измѣнява се начина на гласуването; а въ случай на повторно съмнѣние, установено е да става поименно гласуване, за да не може вече да има никакво съмнѣние. Въобще, поименното гласуване като гласуване, доколкото азъ помня, за пръвъ пжтъ сега се въвежда въ тоя широкъ размѣръ, както трѣбва да се въведе, а то е, както помните, прѣдвидено и въ самата конституция, макаръ и подъ едно друго прилагателно.

Четиринадесетото нововъведение е за запитванията и интерпелациитъ. Измѣненията, които сме направили, се състоятъ въ туй, че интерпелацията, още въ деня, когато се направи, ще бѣде неопределено прочетена, и че на нея трѣбва да се отговори

не по-късно отъ 10 дена отъ деня, въ който тя е направена, а не както досега се правѣше: събератъ се 20—30 интерпелации и се чака да се отговори на тѣхъ въ деня на закриването на Събраниято, когато публиката стои вънъ и Князътъ се чака да дойде, разбира се, че тогазъ прѣзъ купъ за грошъ се отговаря въ разстояние на 15—20 минути.

Петнадесетото нововъведение е пакъ едно въведение, взето отъ французкия правилникъ, за питанията (questions.) То е турено, за да се избѣгнатъ честитъ интерпелации, т. е. не самитъ интерпелации, а тѣхното излишество и тѣхното учестване. Много пжти има въпроси, по които само едно питане къмъ надлежния министъръ е достатъчно, щомъ отговорътъ стане веднага, въпросътъ се освѣтли и самиятъ запитвачъ се счита удовлетворенъ. Сега, трѣбва да се прави запитване за туй — сложна процедура — и да се говори и разисква по него. По питанията за прѣтено е всѣ какво говорене и разискване. Питачътъ пита, министърътъ отговаря, и, ако питачътъ не е доволенъ, може да обърне питането си въ запитване.

Шестнадесетото нововъведение е за дисциплината въ Народното Събрание. Макаръ на глѣдъ тя да изглежда — както я нарекоха нѣкои приятели — манастирска, но азъ не виждамъ въ тая дисциплина нѣщо такова, което може да ни плаши особено. Даже и г. Таслаковъ не особено се плаши отъ нея, защото най-важното наказание — изключването отъ Събраниято — не е допуснато за повече отъ три заседания и не може да се вземе безъ съгласието на $\frac{2}{3}$ отъ народнитъ прѣдставители. Значи, не може да се изключи ни единъ депутатъ безъ съгласието на опозицията. Ние считаме, че това е една пълна гаранция, защото, за да се дойде дотамъ, щото да се изключи нѣкой опозиционенъ депутатъ съ съгласието на опозицията, той трѣбва да е нѣкой страшна бѣда и страшна напасть.

Седемнадесетото нововъведение е прѣмахването на съкратенитъ протоколи. Днесъ вие видѣхте, г-да, че секретарътъ г. Малиновъ чете за себе си протокола, и когато г. прѣдсѣдателътъ прѣдложи да се говори по него, или да се вотира, вие всички почнахте да се смѣете, защото никой не бѣ го изслушалъ, и мойтъ съседъ г. Кирковъ много добръ казваше единъ день, че, когато се четатъ съкратенитъ протоколи, по-добръ е г. прѣдсѣдателътъ да дава 5 минути отидъхъ, та секретарътъ да си прочете съкратения протоколъ, додѣто ние си почиваме въ бюфета. Тѣй поставени съкратенитъ протоколи, макаръ че има една стара традиция за тѣхъ, тѣ ставатъ съвършено излишни и никому непотрѣбни, и ние ги магнахме съвършено.

Осемнадесетото нововъведение е за стенографическитъ протоколи: да бѣдатъ тѣ въ 7 дена готови отпечатани, а не както е сега, когато ние имаме протоколи отъ миналитъ Народни Събрания, които не сж още отпечатани — отивали сж въ провинцията и т. н. Ако е нужно нѣкакво увеличение на стено-

графическия персоналъ, бюротъ ще вземе мърки за туй.

Деветнадесетото нововъведение е махването на цѣла една глава за отчетността. Това е много важно. Ние махнахме тази глава, защото считаме, че счетоводството на Народното Събрание, съгласно закона за отчетността на бюджета, трѣбва да стои въ рѣцѣтъ на Министра на Финанситѣ. Вие не зная дали знаете, че отъ миналитѣ Народни Събрания има похарчени 800.000 л. още неоправдани. (Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Формално неоправдани.) Да, формално неоправдани; но, въ всѣки случай, неоправдани. Съгласѣте се, че това е едно съвършено неприлично положение за хора, които законодателствуватъ и търсятъ точностъ и редовностъ отъ държавата, та най-добрѣ ще бѣде Финансовиятъ Министъръ да иска, по общия редъ за отчетността, да се установява това разходване. Затова ние и махнахме тази глава. Оставаме само една комисиия, която ще се избира отъ Народното Събрание, за да прѣглежда смѣтките, колкото за насъ; но, по отношение на държавата, ще се искатъ оправдателни документи тѣй, както се искатъ и за всички други учреждения.

Двадесетото нововъведение — най-важното въ моитѣ очи — е послѣдния членъ отъ вътрѣшния правилникъ, който не допуша неговото измѣнение да става безъ $\frac{2}{3}$ отъ народнитѣ прѣдставители да се произнесатъ; значи, ние не допускаме този правилникъ да се измѣня безъ съгласието на опозицията — както стоятъ сега нашитѣ политически сили. Ние мислѣхме, че това постановление е необходимо нужно, за да не може правилникътъ да се измѣнява, когато се иска. А пъкъ ако се убѣдимъ, че измѣнението на правилника е полезно, бѣдѣте увѣрени, че $\frac{2}{3}$ отъ прѣдставителитѣ всѣкога ще се намѣрятъ да се съгласятъ на туй. Страхътъ е само отъ едно недобросѣвѣстно правителство и едно недобросѣвѣстно негово болшинство, и, за да се тури граница на този страхъ, ние взехме сѣщата норма, каквато е и за измѣнението на конституцията. Това постановление, както виждате, хармонира напълно съ гледната точка на комисията, която счита, че вътрѣшниятъ правилникъ е единъ видъ втора конституция, прѣдначена да обезпечи правата на българскитѣ прѣдставители и, слѣдователно, на българскитѣ граждани.

Тия сѣ общитѣ бѣлѣжки по правилника, които счетовъ за нужно да направя, защото на първо четене не се разисква той, и които ще служатъ и като бѣлѣжки при първото четене, и като докладъ на комисията.

Сега пристапямъ къмъ четенето му членъ по членъ, както трѣбва и да се вотира, макаръ че въ комисията нѣкои членове настояваха чутъ ли не съ аklamация да го приемемъ. Но азъ не мога на това да настоявамъ. Азъ само ще ви моля да бѣдемъ по-бързи, за да можемъ по скоро да свършимъ правилника и се захванемъ за сериозна работа.

Ще прочета заглавието. (Чете.)

„Правилникъ

за вътрѣшния редъ на Народното Събрание.“

Прѣдсѣдателствующъ В. Кънчовъ: Приема ли се заглавието, както се прочете? Които го приематъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Докладчикъ Д. Ризовъ: (Чете.)

„Глава I.

Бюро и длѣжноститѣ му.“

Прѣдсѣдателствующъ В. Кънчовъ: Полагамъ на гласуване заглавието на глава I-ва. Които го приематъ така, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Докладчикъ Д. Ризовъ: (Чете.) „Чл. 1. Щомъ се отвори Народното Събрание“ — този членъ е вземъ отъ конституцията. „Щомъ се отвори Народното Събрание, най-стариятъ по възраст измежду присѣдствующитѣ прѣдставители заема прѣдсѣдателското мѣсто, а двама отъ най-младитѣ прѣдставители изпълняватъ длѣжността на секретари до избирането на окончателно бюро.“

Сп. Ивановъ: Азъ мисля, че сѣ излишни думитѣ „най-младитѣ“. Защото е лесно да се опрѣдѣли, кой е най-стария измежду прѣдставителитѣ, но да се опрѣдѣли, кои сѣ най-младитѣ прѣдставители, е много мъчно. Затова да се каже „двама прѣдставители, избрани отъ прѣдсѣдателя“. Затова думитѣ „най-младитѣ“ да се изчеркнатъ. (Нѣкои отъ прѣдставителитѣ: Съгласни! — Д. Цанковъ: Въ конституцията не е казано „най-младитѣ“.) И азъ поддържамъ, че не е казано това въ конституцията.

Д-ръ А. Петровъ: Г-да народни прѣдставители! Слѣдъ произвеждането на изборитѣ за народни прѣдставители и слѣдъ свикването имъ по установения отъ конституцията редъ на сесия, избранитѣ народни прѣдставители или новото Народно Събрание не се счита за окончателно конституирано, додѣто не се провѣрятъ изборитѣ на повече отъ половината прѣдставители и не си избере едно окончателно бюро, което да ржководи неговитѣ засѣдания.

До провѣрването изборитѣ на повече отъ половината прѣдставители, Народното Събрание, макаръ и да засѣдава, то не може да се счита за окончателно конституирано и не може да се прѣдаде на своята чисто законодателна дѣятелностъ. Че това е така и че г. г. членовѣтъ на комисията, които сѣ изработили този правилникъ, гледатъ така на този въпросъ, се установява отъ чл. 14 на пра-

вилника, който гласи: (Чете.) „До утвърдяването изборитѣ поне на половината отъ прѣдставителитѣ, Народното Събрание не пристѣхва къмъ други работи, освѣнъ избиране на комисии и разискване отговора по тронното слово.“ Ако това е така, т. е. ако до провѣрвяването изборитѣ на повече отъ половината народни прѣдставители новото Народно Събрание не може да се счита за окончателно конституирано, то и бюрото, което се избира да ръководи засѣданията му дотогава, не може да бѣде, освѣнъ врѣменно. Ето защо, г-да прѣдставители, азъ намирамъ, че въ този правилникъ трѣбва да прѣдвидимъ, че бюрото, което се избира въ първото засѣдание на първата сесия на едно ново Народно Събрание, е приврѣменно и че то се замѣства съ едно окончателно бюро подиръ провѣрвяването изборитѣ на повече отъ половината прѣдставители. (Докладчикъ Д. Ризовъ: Въ конституцията е опрѣдѣлено.) Този възгледъ е усвоенъ отъ всички парламенти, които сами провѣрвяватъ изборитѣ на своитѣ членове. Ако вие, г-да прѣдставители, сте съгласни съ този мой възгледъ, азъ ще искамъ да прѣдложа едно измѣнение на чл. 1 и още други два нови члена, които сж заимствувани отъ правилника на французката камара. Измѣнението, което искамъ да прѣдложа на чл. 1, е слѣдующето: (Чете.) „Чл. 1. Щомъ се отвори първото засѣдание на всѣка редовна сесия, най-стариятъ по възраст измежду присѣтствующитѣ прѣдставители заема прѣдсѣдателското мѣсто и двама отъ най-младитѣ прѣдставители изпълняватъ длѣжността на секретари до избирането на окончателно бюро.“ Другитѣ два нови члена, които имамъ честта да прѣдложа на Събранието — ако се съгласява съ моя възгледъ, че до провѣрвяването изборитѣ на повече отъ половината прѣдставители Събранието трѣбва да си избере едно приврѣменно бюро, — сж слѣдующитѣ: (Чете.) „Чл. 2. Въ първото засѣдание на едно ново Народно Прѣдставителство, подиръ заемането на прѣдсѣдателското мѣсто отъ най-стария по възраст прѣдставитель, пристѣхва се веднага къмъ избирането на единъ приврѣмененъ прѣдсѣдатель и на двама тоже приврѣменни подпрѣдсѣдатели. Чл. 3. Слѣдъ като се провѣрятъ изборитѣ на половината, повече съ единъ отъ прѣдставителитѣ, пристѣхва се къмъ избирането на окончателно бюро. Ако провѣрвяването на изборитѣ е станало въ една прѣдидуща сесия, тогава избирането на окончателното бюро се извършва въ първото засѣдание на новооткритата сесия.“

Това сж, г-да прѣдставители, измѣнението на чл. 1 и двата нови члена, които имамъ да ви прѣдложа, въ случай, че се съгласите съ моя възгледъ по въпроса за избирането на окончателно бюро.

Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Може би, г-да народни прѣдставители, прѣдложението на г. Петрова да имаше значение, ако сега пишехме конституция. Но сега ние не пишемъ конституция. А пъкъ тя ясно опрѣдѣля, какво трѣбва да

правимъ. Казано е въ нея, че, щомъ се открие засѣданието, Народното Събрание подъ прѣдсѣдателството на най-стария по години измежду членоветѣ си пристѣхва къмъ избирането на прѣдсѣдатель и подпрѣдсѣдатели. Правилно ли е, или не, то е друго, но въпросътъ е рѣшенъ. Пъкъ ако се бои г. Петровъ — защото ще стане и по-нататъкъ разговоръ, — че прѣдсѣдательтъ ще има страшно влияние, това отъ негова страна е грѣшка. Най-лесно се сваля прѣдсѣдательтъ. Ако не сте доволни отъ него, направѣте едно прѣдложение, и ще го свалимъ. То е най-лесното и нѣма защо да рѣшаваме това въ правилника.

Докладчикъ Д. Ризовъ: Азъ ще кажа, че първиятъ членъ отъ правилника е прѣписъ отъ чл. 88 на конституцията. Така щото, ако този членъ е билъ малко-много неоправдаемъ въ очитѣ на г. Петрова, то е само дѣто сж помѣстени думитѣ „най-младитѣ“. (Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Щомъ е прѣписъ отъ конституцията, не трѣбваше да туряте „най-младитѣ“.) Може да се изхвърлятъ тия думи. (Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Изхвърлѣте ги.)

Д-ръ А. Петровъ: Азъ мисля, г-да, че това измѣнение, което прѣдлагамъ и което се състои въ това, че Народното Събрание въ първото си засѣдание на първата сесия на едно ново Народно Събрание избира едно приврѣменно бюро, ако се приеме, не ще бѣде въ противорѣчие съ чл. 88 отъ конституцията, който казва, че Събранието, щомъ се открие, си избира едно бюро, но не казва какво е това бюро: дали е окончателно или приврѣменно. Народното Събрание пакъ щомъ се открие ще си избере бюро, но само че мандатътъ на това бюро нѣма да трае повече, освѣнъ докато се провѣрятъ изборитѣ на повече отъ половината прѣдставители.

Освѣнъ това, г-да, има едно неудобство отъ избирането на едно окончателно бюро въ първото засѣдание на сесията на едно ново Народно Събрание, защото може да се случи, че изборътъ на прѣдставителя, който е избранъ за прѣдсѣдатель, да се касира, или пъкъ прѣдсѣдательтъ да е избранъ съ едно болшинство отъ 2-3 гласа, а да се случи, че тия 2-3 гласа болшинство въ послѣдствие да се изгубятъ, като се касиратъ дваматрима прѣдставители отъ тия, които сж гласоподавали за избирането му, и да остане прѣдсѣдательтъ безъ болшинството, което той трѣбва да има всѣкога въ Събранието.

Тия сж съображенията на другитѣ парламенти за да избиратъ едно приврѣменно бюро, докато се провѣрятъ изборитѣ на повече отъ половината прѣдставители. Не е тукъ въпросътъ, че прѣдсѣдательтъ ще допуска пристрастие при ръководенето на засѣданията, но въпросътъ е, че Събранието не може да се счита за окончателно конституирано, докато не се провѣрятъ изборитѣ

на повече отъ половината прѣдставители, и, като не може да се счита за окончателно конституирано, не може да избира и окончателно бюро. Началото, че Събранието не може да се счита окончателно конституирано, додѣто не провѣри изборитѣ на повече отъ половината прѣдставители, се приема отъ г. г. членовѣтѣ на комисията, която е изработила правилника, защото въ чл. 14 е казано, че, докато не се провѣрятъ изборитѣ на повече отъ половината прѣдставители, Събранието не пристѣва къмъ други работи, освѣнъ избиране на комисии и разискване отговора на тронното слово. Тѣй щото, щомъ се приема, че Събранието не е окончателно конституирано, докато не се провѣрятъ изборитѣ на повече отъ половината прѣдставители, не може да не се приеме, че то не може да си избере окончателно бюро, прѣди да бѣде окончателно конституирано.

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжичовъ: Има двѣ прѣдложения по чл. 1. Едното на г. Сп. Ивановъ, което е, да се направи едно промѣнение, намѣсто „отъ най-младитѣ“, да се каже: „двама отъ по-младитѣ“ (Сп. Ивановъ: Намѣсто „двама отъ най-младитѣ“, да се каже: „двама избрани отъ него.“ — Докладчикъ Д. Ризовъ: Съгласенъ съмъ съ това послѣдно прѣдложение.), и второто прѣдложение отъ г. Д-ръ Петрова, което се състои въ това, че бюрото, което ще се избира, ще трѣбва да бѣде приврѣменно, докато стане провѣрката на повече отъ половината избрани прѣдставители, и тогазъ да се пристѣпи къмъ окончателното избиране на бюрото.

Азъ турямъ на гласуване по-напрѣдъ прѣдложението на г. Д-ръ Петрова, защото то ще остане и въ двата члена, които идатъ слѣдъ него, а по-послѣ прѣдложението на комисията. Които отъ г. г. народнитѣ прѣдставители сѣ съгласни съ прѣдложението на г. Д-ръ Петрова, да си вдигнатъ ржката. (Никой не вдига.) Пада.

Които приематъ чл. 1 тѣй, както се поправи отъ г. Сп. Ивановъ и прие отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Докладчикъ Д. Ризовъ: (Чете.) „Чл. 2. Окончателното бюро състои: отъ единъ прѣдсѣдатель, двама подпрѣдсѣдатели, осемъ секретари и четирма квестори.“ (Нѣкои отъ прѣдставителитѣ: Прието!)

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжичовъ: Които г-да приематъ...

Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Сами вие съкратенитѣ протоколи унищожихте, защо ви сѣ секретаритѣ сега? (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: За луксъ.)

Докладчикъ Д. Ризовъ: Както ще видите отъ чл. 7, ние на секретаритѣ сме дали нѣколко длѣжности, понеже, споредъ правилника, двама отъ тѣхъ

дежурятъ, нѣма защо да бѣдатъ тѣ унищожени. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Да бѣдатъ 6 души.)

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжичовъ: Прѣдложение не се прави. Полагамъ на гласуване чл. 2. Които го приематъ тѣй, както е редактиранъ отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Докладчикъ Д. Ризовъ: (Чете.) „Чл. 3. Изборътъ на прѣдсѣдателя и подпрѣдсѣдателитѣ става по тайно гласоподаване. Избранитѣ за такива трѣбва да получатъ абсолютно вишегласие на присѣтствующитѣ прѣдставители.“ (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Какво е това абсолютно вишегласие?) Половината и единъ отъ прѣдставителитѣ е абсолютно вишегласие. (Глъчка.)

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжичовъ: Моля, г-да, да искате думата, когато ще говорите.

Докладчикъ Д. Ризовъ: Втора алинея. (Чете.) „Изборътъ на секретаритѣ и квесторитѣ става по прѣдложение отъ прѣдсѣдателството (présidence) съ явно гласоподаване.“

Г-да, тукъ се въведе една нова дума, за която искамъ да кажа нѣщо: французката дума „présidence“ прѣведе се съ „прѣдсѣдателство“, подъ което се разбира прѣдсѣдателятъ и двамата подпрѣдсѣдатели, защото на много мѣста е казано, че прѣдлагането на комисии става отъ бюрото, пѣкъ бюрото съдържа въ себе си квесторитѣ и всички секретари, а между тѣмъ нѣма възможностъ да се консултиратъ тѣ всички. Ето защо ние турихме тая нова дума, за която има да се благодаримъ на г. Гешова.

Сп. Ивановъ: Вземахъ думата да направя една малка поправка къмъ първата алинея на чл. 3. Въ втората частъ на тая алинея се казва, че избранитѣ за такива трѣбва да получатъ абсолютно вишегласие. Думата „абсолютно“ трѣбва да се изхвърли, защото не е съгласна съ чл. 116 отъ самата конституция, въ който е казано: (Чете.) „Събранието рѣшава по вишегласие.“ Затова тази излишна дума трѣбва съвършено да се изхвърли, като дума, която нѣма никакво значение.

Докладчикъ Д. Ризовъ: Азъ мисля, че се бъркатъ понятията на абсолютно болшинство и релативно болшинство, и затова излиза тази бърканица. Знаете, че избранитѣ отъ 150 души прѣдставители могатъ да получатъ: 76 гласа единиятъ, другиятъ — 60 гласа, третиятъ — 40 и т. н. Първиятъ е избранъ съ абсолютно болшинство, а вториятъ — съ релативно, и, ако той нѣма болшинство, ясно е, че ще трѣбва да стане вторъ изборъ. Тѣй щото, тукъ се искаше да се спази принципътъ на конституцията, че всѣко избрано лице трѣбва да има вишегласието на Народното Прѣдставителство, за да не може да попадне единъ прѣдсѣдатель съ 40 или 50 гласа

отъ 150 души прѣдставители. Азъ мисля, че това е направено добръ и съгласно съ конституцията, и обяснявамъ, че думата „абсолютно“ трѣбва да се разбира така, както на всѣкъдѣ се разбира, т. е. половината и единъ. Нѣма защо да се спори прочее.

Е. Начевъ: Азъ за сжщото щѣхъ да искамъ обяснение отъ г. докладчика.

Д. Цанковъ: Думата „абсолютно“ всѣкой не разбира, не знае всѣкой френски.

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжичовъ: Понеже никой не иска думата и г. Сп. Ивановъ оттегля прѣдложението си, полагамъ на гласуване чл. 3. Които отъ г. г. прѣдставителитѣ приематъ чл. 3 тѣй, както е редактиранъ отъ комисията, да си вдигнатъ ражката. (Болшинство.) Приема се.

Докладчикъ Д. Ризовъ: (Чете.) „Чл. 4. Членове-тѣ на окончателното бюро се избиратъ въ началото на всѣка обикновена сесия. Тѣхната длѣжностъ трае до отварянето на слѣдующата обикновена сесия.“

Г-да народни прѣдставители! Да ви изложа съображенията, по които този членъ се въведе въ правилника. Досега, както знаете, практиката бѣше, щото бюрото да се избира за прѣзъ цѣлия периодъ, доклѣ трае Народното Събрание. Ние въведохме да се избира бюрото всѣка година, по слѣдующитѣ съображения:

1) Считаме, че едно Народно Събрание може да има допълнителни избори, които да измѣнятъ неговата физиономия и разпрѣдѣлението на парламентарнитѣ групи, и въ такъвъ случай може да настѣпи евентуалността, щото избраниятъ сега прѣдсѣдателъ да не се окаже избраникъ на болшинството въ идущата сесия, когато ще станатъ допълнителни избори за 25 или повече души прѣдставители. (Г л а с о в е: Може да се бламира.) Именно, за да не става нужда отъ бламиране.

2) Второто съображение е, Народното Събрание да може лесно да се отърве отъ единъ прѣдсѣдателъ или подпрѣдсѣдателъ, който, по една или друга причина, не е на мѣстото си, а нѣкъ Събранието не желае да го изобличи съ бламиране; въ такъвъ случай нѣма да го прѣизбере, и въпросътъ ще се свърши.

3) Безсъмнѣно е, че това прѣизбиране е и срѣдство за провѣряване на парламентарнитѣ сили и единъ видъ освѣжаване на Народното Събрание. Всѣка година въ деня на отварянето на Народното Събрание, който е денъ на тържество, избира се и бюро. Па, ако щете, и самата смисълъ на чл. 88 отъ конституцията е такава: че, при отварянето засѣданията на всѣко Събрание, трѣбва да се избира прѣдсѣдателъ и подпрѣдсѣдатели. Ето защо азъ мисля, че това нововъведение не само нѣма да побърка, ами ще бѣде полезно. Днешниятъ прѣдсѣдателъ нѣма защо да се бои, че нѣма да го

прѣизберемъ и на есень, щомъ той се ползува съ нашето довѣрие. Не трѣбва да се забравя, че само въ обикновенитѣ сесии ще се прѣизбира бюрото. Тѣй че азъ не виждамъ неудобства въ това нововъведение, а добритѣ му страни сж нѣколко, та молилъ бихъ г. г. прѣдставителитѣ да го приематъ.

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Азъ съвсѣмъ не мисля, че този въпросъ е толкозъ лесенъ. Не ми харесаха даже и обясненията на г. докладчика. Това е понижението на Народното Прѣдставителство, хубаво да го помните. Прѣди всичко, азъ съмъ говорилъ два пѣти и съмъ въвелъ тази практика: въ втората сесия на II-то и втората сесия на VIII-то Народно Събрание, дѣто се опитаха да я замѣнятъ, но азъ пакъ говорихъ и помня, че се прие пакъ старата система. Тази разглежена французка система съвсѣмъ не ми харесва. Ако разгледаме, всѣки прѣдсѣдателъ е прѣдсѣдателъ, доклѣ не се избере новъ, но то е вече фикция. Едно е Народното Прѣдставителство да си има постояненъ прѣдсѣдателъ, а друго е да се не знае какъвъ ще е бѣдѣщия прѣдсѣдателъ. Щомъ почнете всѣка сесия да избирате прѣдсѣдателъ, ще съсинете престижа на Народното Прѣдставителство и на прѣдсѣдателя. Тамъ, дѣто разбиратъ, що значи конституционно управление и какво е престижъ на прѣдсѣдателя, както е въ Англия, дѣто го избиратъ за 7 години, а и нашиятъ законъ е такъвъ, Народното Събрание се счита, че съществува винаги и има прѣдсѣдателъ.

Задачата на прѣдсѣдателя не е да прѣдставлява парламентарнитѣ групи, защото групитѣ тукъ не значатъ нищо. Дешанелъ прѣдставлява ли въ френската камара групата на министерството Валдекъ-Русо? Кандидата на сегашното френско министерство бѣше Брисонъ, но безъ да гледатъ на това, избраха Дешанелъ за прѣдсѣдателъ, а пакъ крѣпятъ Валдекъ-Русо. Азъ не виждамъ, защо да унищожаваме нашия основенъ принципъ, особено ние, които искаме да повдигнемъ престижа на Народното Прѣдставителство. За всѣка сесия да избираме новъ прѣдсѣдателъ, това е разглезеностъ. Въ Франция дойдоха до такава дивотия, че избраха едно врѣме всѣки денъ прѣдсѣдателъ. Защо да не приемемъ и ние това? Тукъ мога до ви приведа текста на конституцията: „Щомъ се открие засѣданието“ е казано, тогава, хайде да избираме прѣдсѣдателъ всѣки денъ. То ще бѣде по-право, отколкото всѣка сесия, както вие прѣдлагате; или трѣбва да го тълкуваме, че се избира за всѣко засѣдание, или че е постояненъ. Ние, Народното Прѣдставителство, повече ще спечелимъ нравствено тогава, когато имаме постояненъ прѣдсѣдателъ, отколкото когато отъ първия денъ почнемъ да мислимъ съ кого да го замѣстимъ: значи, отъ първия денъ да започнатъ интриги, за да го махнатъ. Ако е лошъ, вие винаги може да го махнете. Но вие знаете, че въ извѣстни врѣмена прѣдсѣдателътъ може да има голѣмо значение и жела-

телно е да го запазите. Щомъ той е за една сесия, при нейното закриване той е вече фикция. Той е наследникъ на прѣстола, а не царъ. Азъ не виждамъ, че това нововъведение клони да поправи нѣщо; напротивъ, то е лошо, защото открива широко поле на интриги. Не ни стигатъ интригите противъ министритѣ, ами да притуримъ и противъ прѣдсѣдателя! Колкото за това, че прѣдсѣдателятъ не прѣдставлявалъ група въ Събрание-то, азъ бихъ считалъ за най-голѣмо щастие за Народното Прѣдставителство, той наистина да не прѣдставлява никаква група, и тамъ, дѣто се е вкоренилъ парламентаризмътъ, това тѣй и става. Може да го избератъ либерали, послѣ да бѣде прѣдсѣдатель и при консерватори, щомъ е единъ почтенъ човѣкъ и добръ ръководи пренията. Мене ме е страхъ отъ партизани прѣдсѣдатели, а и вие ги знаете отъ опитъ. Д-ръ Янколова ли ще сравните съ г. Гешова, или ланшия? Партизанинъ прѣдсѣдатель е отвратителенъ партизанинъ, а така гаранцията е по-голѣма. (Докладчикъ Д. Ризовъ: Азъ това не съмъ говорилъ. Групитѣ ще се провѣриватъ.) Вамъ не трѣбватъ групи, а трѣбва Ви добъръ прѣдсѣдатель, и докато е добъръ, дрѣжете го, не е ли добъръ, махнете го. И защо непременно да измѣните опова правило, по което вървимъ 22 години. Ако го приемете, нѣщо, което не вървамъ, убѣденъ съмъ, че има тукъ 20 души кандидати за прѣдсѣдатель, а още повече за подпрѣдсѣдатели. Въ 1888 г. когато прѣдлагаха противното, азъ настоявахъ, че прѣдсѣдателятъ трѣбва да е постояненъ, защото искахъ силно правителство и силна камара. Сжщото искамъ и днесъ, като съмъ убѣденъ, че Народното Събрание ще бѣде по-силно, когато си има постояненъ прѣдсѣдатель, отколкото когато той се избира за всѣка сесия. Щомъ въведемъ правилото, за всѣка сесия да се избира новъ прѣдсѣдатель, значи, такъвъ не ще има между сесиитѣ — съ това се измѣнява всичкия редъ: въ извънредни случаи, когато страната ще има нужда отъ прѣдставителя на Народното Прѣдставителство, такъвъ на лице не ще се окаже. Затова азъ съмъ на мнѣние да си остане старото правило: прѣдсѣдателятъ да се избира за периодъ, а не за сесия.

Докладчикъ Д. Ризовъ: Прѣди всичко, г. Каравеловъ не ме е разбралъ. Азъ говорихъ за провѣрката на парламентарнитѣ групи, а не прѣдсѣдателятъ да принадлежи на нѣкоя група. Не съмъ мислилъ никога, щото прѣдсѣдателятъ да се избира по партизански. Азъ тоже съмъ напълно съгласенъ, че това е по-голѣма бѣда, отколкото да се избира, както г. Гешовъ. Но менъ ми се струва, че другитѣ съображения на г. Министъръ-Прѣдсѣдателя не сж много вѣски. Престижътъ на прѣдсѣдателя на Народното Събрание въ Франция е много по-голѣмъ, отколкото въ Англия. (Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Спикерътъ ли? Той нѣма правилникъ прѣди всичко, той ще го хвърли, той

всичко рѣшава. . .) Но като политическа личностъ, увѣренъ съмъ, че никой го не слуша. (Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Именно да не бѣде политическа личностъ, това ви говоря.) А пъкъ смисъла на чл. 88 отъ конституцията, че е такъвъ именно, както казвамъ азъ, може да се разбере отъ чл. чл. 133 и 134, които говорятъ, че при отварянето на Събрание-то има тронно слово и се отговаря на него. Ясно е, кога се открива Събрание-то — редовнитѣ сесии се откриватъ на 15 октомврий. Но сега въпросътъ не е за конституцията. Менъ ми се струва, престижътъ на прѣдсѣдателя нѣма да бѣде намаленъ отъ това, че ще бѣде избранъ за една година, защото се знае, че само единъ новъ прѣдсѣдатель може да замѣсти стария. (Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Ако бѣше казано сесия, съгласенъ съмъ.) За всѣка обикновена сесия е казано тукъ. (Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Тукъ е казано: (Чете.) „Щомъ се открие засѣданието“. Азъ казвамъ какво е писано въ конституцията. Или всѣки день ще откривате Събрание-то или ще откривате периодъ.)

Д. Цанковъ: Г-нъ Каравеловъ бѣше още отначало на туй мнѣние, както и сега, защото, така се случи, единъ опозиционеръ да говори туй, което г. докладчикътъ сега говори. Но г. Каравеловъ всѣкога е опозиция. (Смѣхъ.) Азъ да ви обада историята. Въ Учредителното Събрание — има много отъ васъ, които сж били членове, прѣдставители въ Учредителното Събрание — вие знаете тогава, че Русия бѣше приготвила проектъ за нашата конституция. Въ този проектъ бѣше казано, че Народното Събрание ще се избира ката година, сир. Народното Събрание ще има единъ периодъ само отъ една година. (Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Дѣ имаше това?) Въ руския проектъ за конституцията. (Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Пръвъ пътъ чувамъ — 4 години бѣше!) Я, да ме прощава г. Каравеловъ! (Смѣхъ.) Бѣше само за една година. Ние, когато го прѣгледахме този уставъ, измѣнихме този периодъ отъ една година и го направихме за 3 години. Но членътъ, дѣто го показва г. Каравеловъ — чл. 88, той членъ казваше: „Щомъ се открие засѣданието“, — то се знае, като бѣше Събрание-то съ периодъ отъ една година — щомъ се открие първото засѣдание, трѣбва да се избере прѣдсѣдатель. Естествено. Но като се измѣни по-напрѣдниятъ членъ, като приехме, че трѣбва периодътъ да бѣде отъ 3 години, тукъ не ни дойде на ума да кажемъ: щомъ се открие засѣданието на сесиитѣ, защото не знаехме сесия що е, а само казахме Събрание-то ще съществува 3 години, сир. ще има 3 сесии. Слѣдователно, и този членъ трѣбваше да измѣнимъ и кажемъ: щомъ се открие засѣданието на сесията, ще се избере прѣдсѣдатель. Това забравихме тогава. Г-нъ Каравеловъ каза, че билъ периодътъ 4 години. Не бѣше

4 години. (Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Ще Ви покажа.) Конституцията казваше, че ще съществува конституция за 5 години, и послѣ пакъ ще се разгледа; ние и него го изхвърлихме. Ето историята на това нѣщо. Затуй въ конституцията, чл. 88, не се казва: щомъ се открие засѣданието на сесията, Народното Събрание, подъ прѣдсѣдателството на най-стария, избира прѣдсѣдателъ. Сега г. Каравеловъ се държи само отъ буквата; пъкъ не помни, че има история туй нѣщо, защото периодътъ на Народното Събрание се раздѣля на три сесии.

Сега второто нѣщо. Искяхъ да обърна вашето внимание, че Народното Събрание вѣнъ отъ свикването му отъ Княза, сир. отъ двата мѣсеца, отъ 15 октомврий до 15 декемврий, и на извънредна сесия, депутатитѣ нѣматъ никаква власт, Народното Събрание нѣма никаква власт. Ако имаше Народното Събрание власт, за да се свиква то само, безъ указъ отъ Княза, то тогавъ да имавме единъ прѣдсѣдателъ за 3 или за 5 години, защото той ще ни свиква. А пъкъ ние по конституцията нѣмаме туй право — докътъ не стане указъ отъ Княза, не можемъ. То едно. Слѣдователно, не ни трѣбва прѣдсѣдателъ въ онуй врѣме, когато Народното Събрание не засѣдава. А второто нѣщо, то е, че нашитѣ Правительства изобщо се овѣлчаватъ всички и, за да се покажатъ по силни, турятъ прѣдсѣдателя нѣщо голѣмо: той прѣдставлява народа и прѣзъ врѣмето, когато Народното Събрание не засѣдава, той отважда да поздравлява царе, князе и пр. Сега му даватъ това право. Ако нашето Министерство сега иска да прѣдложи, че Народното Събрание да може да се събира само безъ указъ, тогавъ да избираме единъ прѣдсѣдателъ за цѣлия периодъ. Затуй, ми се струва, като ви казахъ исторически работата и както си е, че прѣдсѣдателътъ на Народното Събрание — той е прѣдсѣдателъ само когато засѣдава Народното Събрание и той не може да върши отъ себе си нищо, докато не вземе съгласието на Народното Събрание, затуй всѣка сесия, най-доброто е, да се избира прѣдсѣдателъ.

П. Пешевъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ се присъединявамъ къмъ мнѣнието на уважаемия г. Министъръ-Прѣдсѣдателъ. (Д. Цанковъ: То се знае, вамъ понася. — Смѣхъ.) Този членъ, който се прѣдлага отъ комисията за правилника на вътрѣшния редъ на Народното Събрание, нѣма никакъвъ *raison d'être*, нѣма никакви причини да замѣни досегашния редъ за избиране прѣдсѣдателя на Народното Събрание. Мотивитѣ, които каза г. Ризовъ, не могатъ ни накара да направимъ туй измѣнение. Допълнителнитѣ избори, казваше г. Ризовъ, щѣли да промѣнятъ състава на Народното Събрание, което вече не ще да гледа на прѣдсѣдателя тѣй, както е гледало туй Събрание, което го е избрало. Ако е тѣй, не остава нищо друго на туй промѣнено Събрание, освѣнъ да изкаже

желание да промѣни прѣдсѣдателя си. Народното Събрание всѣкога може да прави това, щомъ то било на право, било косвено даже, изкаже недовѣрие къмъ своя прѣдсѣдателъ, който трѣбва да напусне прѣдсѣдателството. Прѣдполага се, че единъ прѣдсѣдателъ трѣбва да има довѣрието на прѣдставителството, на всичкитѣ групи отъ него. Веднажъ той изгуби туй довѣрие, той трѣбва да слѣзе отъ прѣдсѣдателското мѣсто, защото прѣстава да има довѣрието на Народното Събрание, прѣстава да има она престижъ, който му е необходимъ за да води работитѣ на това Народно Събрание. Освѣнъ туй, ние не избираме прѣдсѣдателъ на сесия, а на Народно Събрание. Като е тѣй, нѣмаме никакви причини да го измѣняваме на прѣдсѣдателъ на сесия. Онова, което плашеше г. Цанкова, че единъ прѣдсѣдателъ въ промежутъка на сесиятѣ ще упражнява прѣдсѣдателството незаконно, вѣнъ отъ всѣкакво пълномощно на Народното Събрание, туй именно страхуване на г. Цанкова ще съществува и тѣй, както е и сега съ чл. 3 отъ проекта, който дава власт на прѣдсѣдателя до началото на слѣдующата сесия. Слѣдователно, и този мотивъ, който наведе г. Цанковъ, може да ни убѣди за да приемемъ туй нѣщо, което се прѣдлага. Прѣдсѣдателътъ трѣбва винаги да си бѣде прѣдсѣдателъ на Народното Събрание, той трѣбва да е вѣнъ отъ всѣкакви подозрѣния, трѣбва да се ползува съ уважение. Избранъ за една сесия, или за цѣлия периодъ на едно Народно Събрание, той ще прѣстане да бѣде прѣдсѣдателъ отъ момента, когато се изкаже недовѣрие отъ коя и да е страна. Ето защо азъ моля Народното Събрание да не се съгласява съ редакцията, която се прѣдлага на тоя членъ отъ вътрѣшния правилникъ, а да си остане досегашниятъ членъ — прѣдсѣдателъ да се избира не за такъвъ на сесия, а на Народното Събрание.

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Ето какво има тукъ въ протоколитѣ на Великото Народно Събрание. Даже и г. Цанковъ е участвувалъ. (Чете.) „Прочете се първия пунктъ отъ формулата, която гласи: „Прѣдсѣдателитѣ се избиратъ за 4 години. Драганъ Цанковъ прѣдлага да се турятъ толкова години, колкото ще се опрѣдѣлятъ за прѣглеждането на устава.“ И подирѣ е било рѣшено по едно прѣдложение, да бѣде 3 години. И въ руския уставъ е било буквално 4 години. (Д. Цанковъ: Ба, че тамъ има го. — Смѣхъ.) Азъ го заявявамъ, ако щете слушайте, ако не щете, не слушайте, но 4 години е. Сега е за петъ години — ние трѣбва да подивѣемъ, ако прѣрѣшваме сега въпроса. И тѣй, четири години бѣше първоначалното избиране на народнитѣ прѣдставители и, благодарение на нашъ единъ народенъ прѣдставителъ, се измѣни на три години. Толкова.

Прѣдсѣдателствующъ В. Къжичовъ: Върху чл. 4 нѣма другъ записанъ да говори. Има прѣдложение отъ г. Министъръ-Прѣдсѣдателя да се измѣни

членът въ смисълъ, щото бюрото на Народното Събрание да се избира за пръвъ цѣлия законодателенъ периодъ; а предложението на комисията е да се избира всѣка сесия. Ще туря на гласуване понапрѣдъ измѣнението, което прѣдлага г. Министъръ-Прѣдсѣдателътъ, и послѣ членътъ тѣй, както е редактиранъ отъ комисията.

Които отъ г. г. народнитѣ прѣдставители приематъ чл. 4 тѣй, съ промѣнението прѣдложено отъ г. Министъръ-Прѣдсѣдателя, именно, изборътъ на прѣдсѣдатель да става за цѣлия законодателенъ периодъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Докладчикъ Д. Ризовъ: (Чете.)

„Чл. 5. Длъжноститѣ на прѣдсѣдателя сж:

- а) да отваря и затваря засѣданията;
- б) да обявява дневния редъ на засѣданията;
- в) да подлага на Събрание всички прѣдложения, прѣдставени отъ прѣдставителитѣ;
- г) да туря на гласуване въпроситѣ и да обявява резултатитѣ;
- д) да ръководи разискванията;
- е) да приема всичкитѣ писма и съобщения и да ги явява на Събрание;
- ж) да удостоверява съ подписа си всичкитѣ актове, рѣшения и мѣрки на Събрание и
- з) да бди за строгото изпълнение на настоящия правилникъ.“

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжичовъ: Понеже никой не иска да говори по тоя членъ, ще се гласува. Които го приематъ, както се прочете отъ г. докладчика, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Приема се.

Докладчикъ Д. Ризовъ: (Чете.)

„Чл. 6. Когато прѣдсѣдательтъ отсъствува, или иска да вземе участие въ разискването на нѣкой въпросъ, замѣства го единъ отъ подпрѣдсѣдателитѣ.

Ако прѣдсѣдателствующиятъ е взелъ участие въ едно разискване, той не може да заеме прѣдсѣдателското мѣсто прѣди гласуването и рѣшението.“

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжичовъ: Които приематъ чл. 6 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Докладчикъ Д. Ризовъ: (Чете.)

„Чл. 7. Длъжноститѣ на секретаритѣ сж:

- а) да четатъ именнитѣ списъци на прѣдставителитѣ и отбѣлѣзватъ отсъствующитѣ;
- б) да четатъ законопроектитѣ и прѣдложенията на първо четене;
- в) да четатъ имената на прѣдставителитѣ при поименнитѣ гласоподавания;
- г) да извѣстятъ на комисиятъ за назначението и работитѣ имъ;
- д) да скрѣпватъ съ своитѣ подписи всичкитѣ актове на Събрание, които носятъ подписа на прѣдсѣдателя и

е) да изпълняватъ разпорежданията на прѣдсѣдателя.“

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжичовъ: Които приематъ чл. 7 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Докладчикъ Д. Ризовъ: (Чете.)

„Чл. 8. Длъжноститѣ на квесторитѣ сж:

- а) да прѣброяватъ гласовѣтъ на прѣдставителитѣ при явнитѣ гласувания, когато се появи съмнѣние;
- б) да контролиратъ тайнитѣ гласувания и
- в) да приематъ нужнитѣ фондове отъ надлежното мѣсто и да плащатъ вознагражденията на прѣдставителитѣ, както и вещественитѣ разноски на Събрание, по рѣшението на бюрото.

Прѣдсѣдательтъ може да възлага на квесторитѣ и нѣкои отъ административнитѣ длъжности на Събрание.“

Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Азъ мисля, че послѣдната алинея трѣбваше да се махне по много съображения. Азъ бихъ турилъ единъ чиновникъ, който трѣбва да бѣде отчетникъ при Смѣтната Палата и да отговаря за правилното разходване на сумитѣ за фондоветѣ на Народното Събрание. Ще ви кажа защо. Защото когато сѣдятъ офицеритѣ, много пѣти ги оправдаватъ, за да се не накърнѣла офицерската честь. Ако въ офицерското тѣло това става, азъ съмъ увѣренъ, че и у насъ ще става сѣщото. Желателно е всички парични работи да се вършатъ отъ отговорни граждански лица. Сѣщото трѣбва да става и тукъ. Азъ знамъ, че тукъ сж ставали недобри работи. Шишковъ не си е заплатилъ 6-тѣхъ хиляди лева, които бѣше надзелъ. Азъ бихъ желалъ, квесторитѣ да бѣдатъ за реда въ Събрание, а не за харченето на паритѣ. Затова вие го оставете така, а ще помислимъ какво трѣбва да стане. По тоя начинъ и работата ще се опрости, и честта на Народното Събрание ще бѣде спазена. Само Народното Събрание има право да си прави прѣдварителна контрола и трѣбва да я прави. Грубитѣ погрѣшки ще се поправятъ отъ комисията на Народното Събрание, а окончателната провѣрка ще става отъ Смѣтната Палата. Желателно е да има отчетникъ прѣдъ Палатата, а народнитѣ прѣдставители не могатъ да бѣдатъ отчетници. Затова бихъ желалъ да се изхвърли тази алинея.

Докладчикъ Д. Ризовъ: Азъ съмъ съгласенъ да се изхвърли алинея в, защото по тия съображения изхвърлихме и цѣлата глава VIII отъ стария проектъ на правилника.

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжичовъ: Ще се гласува. Моля ония, които приематъ чл. 8 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, безъ буква в, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Докладчикъ Д. Ризовъ: (Чете.)

„Глава II.

Провѣрка на изборитѣ.“

Прѣсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Които приематъ заглавието така, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Докладчикъ Д. Ризовъ: (Чете.)

„Чл. 9. Изборитѣ на народнитѣ прѣдставители се провѣрватъ отъ една провѣрочна комисия, състояща отъ 40 члена, избрани по начинъ, щото всички парламентарни групи да бждатъ прѣдставени пропорционално. Така съставената провѣрочна комисиия се разпрѣдѣля на 5 секции. Разпрѣдѣлението на секциитѣ става по същия начинъ на пропорционалностъ, като се пази да не влизатъ въ тѣхъ ония прѣдставители, чиито избори ще се провѣрватъ.“

Х. Филиповъ: Тукъ, чини ми се, комисиията е пропуснала да отбѣлѣжи, по какъвъ начинъ се избира провѣрочната комисиия.

Министъръ-Прѣсѣдателъ П. Каравеловъ: Тоя въпросъ е много сериозенъ.

Х. Филиповъ: (Чете.) „Изборитѣ на народнитѣ прѣдставители се провѣрватъ отъ една провѣрочна комисиия, състояща отъ 40 члена“, но, по какъвъ начинъ се избира, не се казва.

Докладчикъ Д. Ризовъ: Членъ 18 говори: (Чете.) „Комисинтѣ се избиратъ по прѣдложение отъ прѣсѣдателството съ явно гласоподаване и по начина, посоченъ въ чл. 9 на настоящия правилникъ. (Гласове: Да се гласува!)

Прѣсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Полагамъ на гласуване чл. 9. Моля ония отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ чл. 9 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Докладчикъ Д. Ризовъ: (Чете.)

„Чл. 10. Народното Събрание се произнася за валидността на изборитѣ.

Ако провѣрочната комисиия е дала заключение за касирането на нѣкой изборъ, разискването не може да стане въ същия день, въ който се е докладвалъ изборътъ въ Събранието.

Ако ли провѣрочната комисиия се е произнесла за утвърдението на нѣкой изборъ, тя обявява за това на Събранието чрѣзъ прѣсѣдателството, и ако въ продължение на 5 дена никой прѣдставител не поиска докладването на тоя изборъ, той се счита по право за утвърденъ и отъ Събранието.“

А. Урумовъ: Г-да прѣдставители! Азъ мисля, че алинея 3 трѣбва да се изхвърли съвършено

отъ настоящия чл. 10, защото излиза, че Народното Събрание делегира своитѣ права и атрибути на една комисиия отъ 40 члена, макаръ избрана отъ Народното Събрание. Извѣстно ви е, че има споръ между много юристи конституционалисти: дали трѣбва да се провѣрватъ изборитѣ отъ Народното Събрание или отъ нѣкое върховно учреждение, като прѣпоръчватъ нѣкои съдебнитѣ учреждения като такива, които трѣбва да провѣрватъ изборитѣ. И тия, които искатъ, собствено, да се не допуска провѣрката на изборитѣ на съдебнитѣ учреждения, то е, защото искатъ да си запази правото на утвърждение или касиране самото Народното Събрание. Менѣ ми се струва, че въ настоящия случай, когато ние делегираме атрибутитѣ, това право на Народното Събрание да се произнася за касиране или утвърждение на изборитѣ, на една комисиия, макаръ избрана отъ насъ, се лишаваме отъ тоя атрибутъ, за който се борятъ всички конституционалисти, които искатъ камарата да се произнася за валидността. Ето защо, ми се струва, че на туй основание трѣбва да се изхвърли тая алинея и да се остави на Народното Събрание да провѣрва изборитѣ.

Докладчикъ Д. Ризовъ: Азъ мисля, че опасността, която вижда г. Урумовъ, е избѣгната съ това обстоятелство, което е формулирано въ тази алинея, а именно, че е дадено право на всѣки народенъ прѣдставителъ — даже само на единъ, — ако счете, че нѣкой изборъ не е правилно утвърденъ отъ комисиията, да поиска неговото докладване да стане въ Събранието, безъ даже да дава съображения защо иска туй. Менѣ ми се струва, че щомъ еднажъ това право е турнато въ ржката на всѣки единъ прѣдставителъ, то е пълна гаранция, че делегацията, дадена на комисиията, не е делегация, съ която може да се злоупотрѣбява. Ето защо молилъ бихъ да се не настоява за изхвърлянето на тази алинея. А пъкъ извѣстно е, каква економия може да се направи. За утвърдението на изборитѣ — тѣ бѣха повече отъ 120, — тѣхното докладване и утвърждение отне ни повече отъ 15—20 засѣдания, и ние се намѣрихме прѣдъ смѣшното положение, че 30 дена прѣкарахме почти по провѣрката на изборитѣ. Азъ мисля, г-да, че ония, които говорятъ, че по 3.000 л. коштува всѣко едно отъ нашитѣ засѣдания, най-напрѣдъ трѣбва да се съгласятъ, щото да не се даватъ 50.000—60.000 л. за избори, по които даже докладътъ не се слуша съ внимание, защото считатъ, че, комисиията веднажъ рѣшила за утвърдението имъ, въпросътъ е свършенъ.

П. Пешевъ: Г-да народни прѣдставители! И азъ съмъ противъ послѣдната алинея на чл. 10 отъ правилника. Народното Събрание не може да делегира своитѣ права върху комисиия, защото е казано въ конституцията, че Народното Събрание само провѣрва изборитѣ. Слѣдователно, Народното Събрание трѣбва безъ друго да се произнесе по

всѣки изборъ. Г-нъ Ризовъ казва, че Народното Събрание има възможност да направи това, ако единъ отъ прѣдставителѣ, слѣдъ като види обявлението отъ прѣдсѣдателството, направи заявление да се докладва изборътъ въ Събранието. Комисията е длъжна непременно да докладва всѣки изборъ въ Народното Събрание, защото твърдѣ е възможно, че и ония прѣдставители, които не знаятъ този изборъ, като чуятъ доклада, да повдигнатъ въпросъ за неправилността на този изборъ и да искатъ анкета или касиране. Защо да задължаваме прѣдставителѣ да дирятъ разни обявления, които, може би, тѣ не ще съзратъ и, слѣдователно, не ще знаятъ кой изборъ се е провѣрилъ въ комисията. Съображението на комисията, че съ тая процедура щѣло да се съкрати врѣме, тъй като досега много врѣме се губѣло съ провѣрката на избори неоспорвани, е съвършено неоснователно, защото, ако ние изгубихме врѣме сега въ тази сесия и ако се е губило врѣме по провѣрката на изборитѣ въ други Събрания, то не е за ония избори, по които нѣма констестации, а за ония, по които има констестации и за които се иска касиране или анкета. Нито по единъ отъ изборитѣ, произведени правилно, по които нѣма констестации, не станаха разисквания въ настоящата извънредна сесия, а всички минаха безъ разискване. Тии избори се протакаха не защото ставаха разисквания по тѣхъ, а защото не се докладваха. Можеха въ единъ день да се докладватъ всички избори безъ констестации, и щѣха да се приематъ. Понеже съображенията на комисията за промѣнение на сегашния редъ по провѣрката на изборитѣ сѣ противни на конституцията и не се оправдаватъ отъ практическа страна, то азъ моля да се изхвърли послѣдната алинея на чл. 10.

Д. Марковъ : Азъ съзирамъ една грѣшка, г-да прѣдставители, въ послѣднитѣ думи на първата алинея отъ чл. 10. „Ако провѣрочната комисия е дала заключение за касирането на нѣкой изборъ, разискването не може да стане въ същия день, въ който се е докладвалъ изборътъ въ Събранието.“ Трѣбва да се иска да се каже: „въ комисията“, защото. . .

Докладчикъ Д. Ризовъ : Не е грѣшка. Именно, дадена е възможностъ на депутатитѣ, чиито избори искатъ да се касиратъ, да се подготвятъ да говорятъ противъ мнѣнието на комисията, или другъ депутатъ, който е заинтересованъ. Тая алинея е турена за гаранция на ония депутати, чиито изборъ ще бѣде касиранъ, да имъ се даде възможностъ и врѣме да се подготвятъ да говорятъ.

Д. Марковъ : Трѣбва да бѣдемъ по-ясни. Да се каже: „въ слѣдующето засѣдание.“

А. Краевъ : То се разбира!

Д. Марковъ : Тѣй ще бѣде по-ясно!

Н. Цановъ : Да се каже: „най-късно въ слѣдующето засѣдание“.

П. Станчевъ : Г-да! Азъ се присъединявамъ къмъ мнѣнието на г. Урумова и г. Пешева да запазимъ стария редъ на провѣрката на изборитѣ дотогава, докогато не е изнамѣренъ другъ модусъ, за да се провѣриватъ отъ Народното Събрание. Втората алинея съмъ тоже наклоненъ да се изостави, защото отъ опитъ знаемъ, колко довѣрие имаме помежду си, когато дойде да се касиратъ, или да се утвърдятъ изборитѣ. Така щото, да делегираме нашитѣ права на комисията, да се задоволи Събранието съ това довѣрие, че сѣ правилни, ще бѣде, тъй да се каже, повече затруднение въ случай, отколкото улеснение на Събранието. Така щото, поддържамъ прѣдложението на приятелитѣ говоривши по-прѣди: тая алинея да се изхвърли и да се запази стариятъ редъ.

В. Поповъ : И азъ, г-да прѣдставители, ще гласувамъ за изхвърляне на послѣдната алинея отъ чл. 10, на туй основание, защото, спорѣдъ конституцията и избирателния законъ, единствениятъ и върховенъ съдия за правилността на изборитѣ е Народното Събрание, а въ такъвъ случай не може да става дума за делегация по този въпросъ. Независимо отъ това, азъ съмъ новъ депутатъ, наистина, но тази година имахъ случай да констатирамъ въ провѣрочната комисия, че членоветѣ много на рѣдко, да не кажа никога, се събиратъ напълно. Много пѣти единъ изборъ се рѣшава съ половина отъ членоветѣ на комисията. Въ такъвъ случай дѣ е гаранцията за правилността на този изборъ, въ случай, че приемемъ прѣдлагаемата редакция, макаръ че мнѣнието на комисията може напосово да се прѣцѣнява отъ Събранието, ако нѣкой прѣдставителъ пожелае. Ние имаме още случаи да констатираме, че единъ изборъ, приетъ въ комисията да се касира, въ Народното Събрание, дѣто взематъ участие повече прѣдставители, отколкото въ една провѣрочна комисия, да се гласува противоположно рѣшение. Ето това е пакъ съображение, което подкрѣпѣя мнѣнието, къмъ което и азъ се присъединявамъ, да се изхвърли тази алинея отъ чл. 10 като излишна.

Докладчикъ Д. Ризовъ : Азъ не виждамъ каква по-голяма гаранция може да бѣде отъ тая, щомъ единъ депутатъ поиска нѣкой изборъ да бѣде докладванъ, безъ да му се търсятъ съображения, този изборъ да се докладва. По-голяма гаранция може ли да има? Не забравяйте, че има и втора гаранция: всѣки депутатъ има право да участвува въ провѣрочната комисия съ съвѣщателенъ гласъ, безъ да е членъ въ комисията. Слѣдователно, ясно е, че всѣки заинтересованъ депутатъ ще отиде въ комисията и, при дебатитѣ по този изборъ, ще вземе участие, като ще изкаже мнѣнието си, само право на гласъ нѣма. И подиръ това, ако остане недово-

ленъ, само като заяви, че иска да се докладва, изборътъ ще се докладва безъ всѣкакви съображения. По голѣма гаранция може ли да съществува? Азъ мисля, че миѣнието на г. г. Пешева, Попова и Урумова се обяснява само съ едно, че тѣ сѣ малко-много формалистически умове. Вънъ отъ извѣстни юридически рамки, тѣ не допускатъ, че може да стане нѣщо. Тукъ въпросътъ се касае да направимъ економия на врѣме, свършено даромъ губено. Ето защо азъ настоявамъ да си остане алинеята. Кolkото за бѣлѣжката на г. Маркова, намирамъ че дѣйствително членътъ не е толкова ясенъ, и съгласенъ съмъ, въ край на тая алинея да се прибавятъ думитѣ: „а се отлага за слѣдующето засѣдание“.

Е. Начевъ: Може да не може да стане въ слѣдующето засѣдание. Затова да се каже: „отлага се за едно отъ слѣдующитѣ засѣдания“.

Г. Недѣлковъ: Азъ не виждамъ, че Народното Събрание делегира свои права на комисията. Комисията е избрана да провѣрѣва изборитѣ и да докладва въ Народното Събрание. Тя признава единъ изборъ за правиленъ и редовенъ, и прѣдседателятъ на Народното Събрание заявява, че комисията признала избора на еди-коя си околии за правиленъ и редовенъ, и този отъ г. г. прѣдставителитѣ, който поиска да се разгледа, на часа ще заяви, или въ 5 дена да заяви. Така щото, това е само съкращение на една работа. Народното Събрание пакъ си задържа правото да утвърждава изборитѣ, само че мълчаливо ги утвърждава, а не делегира права. Затова азъ настоявамъ да остане членътъ така, както е, за да не губимъ врѣме за тия формалности да дигаме ръка и да се докладватъ нѣща излишни тогава, когато нѣма никакви контестації, никакви причини, когато и по съдържанието на протоколитѣ изборътъ е правиленъ и редовенъ и би трѣбвало да се утвърди.

Х. Филиповъ: Г-да народни прѣдставители! Въпросътъ, както виждате, има двѣ страни: една чисто теоретическа или принципиална и друга — чисто практическа. Теоретическата страна на въпроса се състои въ това, дали съ делигирането на провѣрочната комисия, тя окончателно да се произнася по изборитѣ безъ да се докладватъ въ Народното Събрание, не накръняватъ привилегиитѣ на това послѣдното, а втората страна на въпросътъ е, дали дѣйствително съ онѣзи срѣдства, които се прѣдлагатъ отъ комисията, се постига цѣльта, която се гони, именно, да има економия на врѣмето. По първия въпросъ азъ съмъ напълно съгласенъ съ възгледетѣ на г. г. прѣждеговорившиитѣ, съ изключение на г. Недѣлкова, и напълно се съгласявамъ съ миѣнието на г. Попова. По втория въпросъ така сжщо приемамъ двѣтѣ съображения, които той изказа тукъ, и ще прибавя къмъ тѣхъ още едно трето, а именно, че отъ практическа гледна

точка има една опасностъ да не би провѣрочната комисия да се обърне въ партизанско оръжие. Ама ще кажатъ, че нали всѣки народенъ прѣдставителъ има право да иска докладването на изборитѣ? Ами вие нали сами гледате, че всички членове не отиватъ въ комисията и единъ изборъ се е отлагалъ по 3—4 пати за да се произнесемъ въ главната комисия и, ако тогава не сме се интересувахи, още по-малко ще се интересуваме сега. Кой ще търси обявленията? Та, прочее, економията на врѣмето трѣбва да диригъ не тамъ, че сме щѣли да изгубимъ нѣколко минути въ доклада на единъ изборъ, а въ економисването на минути въ брѣщо-левето тукъ по въпроси, които пѣматъ голѣмо значение, защото, както каза единъ отъ колежитѣ ни, мнозина тукъ, нека ме извинятъ, ако взематъ думата да кажатъ нѣщо и да повторятъ казаното отъ други, то е само за това, защото искатъ да фигуриратъ върху протокола тѣхнитѣ имена записани, та избирателитѣ да ги четатъ. И нека ми бжде позволено да кажа, че се бърза частъ по-скоро да се свърши отпечатването на протоколитѣ, за да се прашатъ на нашитѣ избиратели да ги четатъ. Та тамъ ще направимъ економия.

Докладчикъ Д. Ризовъ: Г-да! Азъ мисля, че и теоретическата страна на въпроса, по която говори г. Филиповъ, мжчно ще може да се защити, защото удобрѣнието на Народното Събрание не е изключено споредъ тая алинея, само че то не е открито и бурно, а е тацитно, мълчаливо. Самиятъ фактъ, че е туренъ срокъ отъ 5 дена и че въ тия 5 дена, ако изборътъ не се докладва, Събранието признава тоя изборъ за утвърденъ, е едно мълчаливо утвърждение. Ясно е, че Събранието не делегира никакви права, а мълчаливо одобрява рѣшеніето на комисията.

А че комисията прѣдставлява достатѣчна гаранция въ тоя случай, г-да, трѣбва да вземете прѣдъ видъ и това обстоятелство, че се прие пропорционалността въ изборната комисия, слѣдователно, всички парламентарни групи ще бждатъ пропорционално прѣдставени въ нея. Послѣ. Второто съображение, което г. Филиповъ забравя, защото не му се харесва, е, че онѣзи, които не участвуватъ въ комисиятѣ, губятъ право на дневно възнаграждение, та отъ 12—13 души членове на комисията нѣма само 2—3 да се явяватъ, а ще се явяватъ повече отъ половината. На и въ самата комисия, споредъ принципа на пропорционалността, ще бжде прѣдставявана и опозицията, и на всѣки депутатъ е дадено право да иска докладването на единъ изборъ, безъ да дава мотивитѣ за това. Слѣдъ всичкитѣ тия гаранции, Народното Събрание дава удобрѣнието си мълчаливо послѣ 5 дена. Менѣ ми се чини, че на лице сѣ всички гаранции, и не виждамъ, какви други гаранции трѣбва да търсимъ. Ето защо азъ настоявамъ да си остане тая алинея, тъй като ще бжде голѣма економия на врѣмето. (Х. Топузановъ: Не е голѣма економия на врѣмето.)

В. Поповъ: Азъ ще кажа само двѣ думи къмъ казаното, съ което искахъ да подкрѣпя мнѣнието за отхвърлянето на тая алинея. Ще прибавя слѣдущето. Казва се, че прѣдсѣдателството, както е казано въ тоя проектъ, ще обяви на Народното Събрание за правилността на избора и всѣки отъ прѣдставителитѣ ще има право да иска, ако има основание да иска, да се подложи на разискване. Ами кой е този прѣдставителъ, който, като не е участвувалъ въ комисията, може да знае нѣщо за избора? (Докладчикъ Д. Ризовъ: Може да участвува, г-нъ Поповъ, ако се интересува.) Кой го задължава да участвува? По този начинъ ето до какво ще дойдемъ: отъ чисто партизански съображения ще се подигатъ въпроси. Азъ, безъ да знамъ какъ е рѣшила комисията, ако приемамъ тази редакция, понеже безъ съображения ще имамъ право да кажа да се постави еди-кой си изборъ да се разгледа въ Народното Събрание, ние ще губимъ много повече врѣме, отколкото сега губимъ, като разглеждаме изборитѣ.

А. Франгя: Именно туй щѣхъ да кажа, че, ако се постигне цѣлътъ на економия на врѣме, нѣмаме никаква опасностъ да оставимъ това, защото Народното Събрание, наистина, не делегира никому право, но нѣма да постигнемъ никаква економия на врѣмето, защото, както каза и г. Поповъ, мислите ли, че 5 дена ще се мълчи за да се потвърди единъ изборъ? Тѣй както пропорционално е избрана комисията, т. е. 30 души отъ болшинството и 10 души отъ меншинството, за всѣки изборъ заинтересованитѣ ще кажатъ да се докладва. И какво ще излѣзе? Ще губимъ повече врѣме. Та, на това основание само, азъ съмъ на мнѣние да се махне този членъ.

Х. Филиповъ: Г-да прѣдставители! Ще ме извините, че вземамъ втори пътъ думата, но ще бѣда по-късътъ. Както виждате, тукъ се констатира разногласие по въпроса, дали по съдържанието си алинея 3 на чл. 10 прѣдставлява отъ себе си една делегация на права отъ страна на Народното Събрание къмъ комисията, или не, и чухте мнѣние, че тукъ има делегация, и друго мнѣние, че нѣма. Прочее, ако въпросътъ не се прѣдставлява за всички еднакъвъ, въ смисълъ, че нѣма никаква делегация на права отъ страна на Народното Събрание къмъ комисията, азъ ви моля да го заличимъ, защото може да бѣде единъ лошъ и опасенъ прецедентъ за въ бѣдѣще. Нека се придържае къмъ текста на съществуващата конституция и подъ претекстъ на економии да не отнемаме права, макаръ и малки, и да не правимъ економии тамъ, дѣто не трѣбва да ги правимъ. Прочее, азъ тоже поддържамъ прѣдложението да се отхвърли послѣдната алинея. Практически, алинеята нѣма да постигне никакъвъ резултатъ: азъ още отъ първото засѣданне ще заявя и ще искамъ, щото всички избори да бѣдатъ докладвани. (Докладчикъ Д. Ризовъ: Мисля, че ще Ви е

срамъ да заявите това; но, и ако го сторите, ще излѣзе както е било по старому, та нѣма да бѣде загуба.) Моля ви се. Недѣйте прави постановления, които много лесно могатъ да бѣдатъ тѣжкани. (Докладчикъ Д. Ризовъ: Че и конституцията я тѣжатъ!) Азъ ви говоря, че много лесно може да се тѣже вашата послѣдна алинея, защото достатъчно е единъ прѣдставителъ да каже, че иска всички избори да минатъ прѣзъ Камарата, и ти ще остане мъртва буква. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Да се гласува!)

Я. Врѣшлянновъ: Г-да! Азъ ще бѣда твърдѣ кратко. Противенъ съмъ да се приеме този членъ отъ правилника, както е прѣдставенъ отъ комисията, по тѣзи съображения: съ утвърждаването или касирането на единъ депутатъ не мислѣте, че се интересуваме само ние тукъ, колегитѣ. Интересува се и цѣлата страна. Цѣлата страна напръгнато чака да чуе за извѣстни избори, дали тѣ ще бѣдатъ утвърдени, или не. Ако този въпросъ се рѣшава въ комисията, която не държи такъвиз обстоятелствени протоколи, нѣма да се знае, защо изборътъ на Гендовича е касиранъ и защо изборътъ на Бръншлинова е утвърденъ. За туй нека си остане както е било по старому. А г. докладчикътъ дѣто се силава на обстоятелството, че, щомъ единъ депутатъ заяви, то пакъ ще се разисква, увѣрявамъ ви, че нѣма да остане ни единъ изборъ недокладванъ обстоятелствено въ Камарата и съ този новъ членъ какво ще се получи? Ще се получи сѣщото, че ще бѣде сѣщото напѣто, само обърнато наопаки. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Оттеглѣте го, г-нъ докладчикъ!)

Н. Цановъ: Г-да прѣдставители! Азъ не знамъ защо се толкова боите отъ послѣдната алинея на чл. 10. Ето какво искаше комисията съ прокарването на тая алинея, която е приета и въ правилницитѣ на много други европейски парламенти. Казвате ни, че нѣма да спечелимъ врѣме. Това не е вѣрно. Вие знаете, че 10 засѣдания най-малко изгубихме ние въ четенето и докладването на избори; при тия доклади едни спѣха тукъ, а други бѣха въ бюфета. Ето, ние искаме, щото при тѣзи избори, въ които нѣма никакви заявления, никакви констестации и никой отъ г. г. прѣдставителитѣ не заявява да се докладватъ въ Събранието, но които никакви заявления не сѣ направени, изборитѣ да минатъ, слѣдъ като бѣде обявено отъ прѣсѣдателя, че тѣ сѣ приети отъ комисията и че никой отъ прѣдставителитѣ не е искалъ да се докладва за тѣхъ. Ако пъкъ ние мислите, че нѣкой прѣдставителъ ще отиде и, въпрѣки това, за най-редовнитѣ избори да прави заявления, тоа е възможно, но тогава вината за продължаване или за бавността на Народното Събрание нѣма да лежи въ правилника, а ще лежи въ недобросъвестността на онѣзи народни прѣдставители, които искатъ да се подиграватъ съ работата на Народното Събрание.

Л. Лазаровъ: Азъ искамъ, г-да прѣдставители, да кажа да си остане членътъ, както е, само да се упомене, че когато се назначаватъ комисии, да се турятъ отъ всички групи тукъ. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Има го това!)

Г. Недѣлковъ: Азъ искамъ една поправка. Моля тукъ да се каже: „ако въ продължение на 5 дена никой прѣдставителъ устно или писмено не заяви“ ... понеже може да се случатъ празници и да не заседава Народното Събрание. Колкото се отнася до отмахването на третата алинея, азъ не съмъ съгласенъ съ тѣзи г-да, които искатъ да се утвърждаватъ изборитѣ, защото, г-да прѣдставители, ние нѣмаме право да утвърждаваме изборитѣ, а имаме право да касираме неправилнитѣ; но да утвърждаваме, надали имаме право. (В. Поповъ: Ами кой има право?) Никѣдѣ не е казано въ конституцията. (Смѣхъ. — Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Въ избирателния законъ е казано.) Въ избирателния законъ е казано, но ние имаме право да касираме. (В. Поповъ: Ние сме върховни сѣдии за касиране или утвърждаване.) Това не е казано въ конституцията. Така щото, мисля, че въпросътъ за утвърждаването на изборитѣ е най-добъръ разрѣшенъ отъ третата алинея, както ни я прѣдлага комисията; въ дадения случай ние нѣма да утвърждаваме единъ изборъ, а ще го признаемъ за правиленъ и редовенъ и ще го признаемъ мълчаливо. Ето защо тукъ въпросъ нѣма, че ние ще утвърждаваме. Освѣнъ това, г. Филиповъ казва, че той ще стане и ще заяви всички избори да се прѣгледватъ. Тогава защо ви е страхъ, г-нъ Филиповъ? (В. Поповъ: Тогава безцѣлно ще губимъ врѣме!) Не е безцѣлно, защото 100 избора ще минатъ безъ да се докладватъ.

Азъ настоявамъ да се остави алинеята, като се внесе измѣнението „писмено или устно“.

М. Калевъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ никакъ не съмъ съгласенъ съ члена, както е поставенъ отъ комисията. По-рано азъ казахъ, че комисията кога прѣглежда изборитѣ въ провѣрочната комисия и се произнася за тѣхъ, трѣбва ли ние да ги приемемъ, както тамъ се приематъ. Каза г. Ризовъ, че всѣки отъ прѣдставителитѣ ималъ право да присѣдствува кога се разглеждатъ изборитѣ въ комисията. Вамъ ви е извѣстно, че тогазъ има и други комисии да заседаватъ и не може да присѣдствува всѣки тамъ и затова има много неосвѣтлени отъ народнитѣ прѣдставители по нѣкои избори и, както каза г. Пешевъ, че, може би, прѣзъ това врѣме, когато се прѣглеждатъ изборитѣ, нѣкои отъ народнитѣ прѣдставители, които искатъ да повдигнатъ такива въпроси, не могатъ да присѣдствуватъ и да ги разгледатъ. Затова той не трѣбва да остане както с, защото ако единъ день... (Докладчикъ Д. Ризовъ: Не сте го разбирали. Прѣсѣдателътъ петъ дена по-рано го съобщава на Събранието и Вие имате

врѣме да знаете.) Азъ поддържамъ прѣдложението, да се изхвърли ал. 3 отъ чл. 10.

А. Урумовъ: Азъ вземахъ думата за да обърна вниманието на докладчика и комисията, че ал. 3 отъ чл. 10 противорѣчи на ал. 1. Въ ал. 1 се казва, че Народното Събрание се произнася за валидността на изборитѣ. А менѣ ми се струва, че провѣрочната комисия не е Народно Събрание, защото само при такъвъ случай би имала право на съществуване ал. 3 отъ чл. 10. Мисля, прочее, че, като изхвърлимъ ал. 3, ще се избѣгне противорѣчието.

Прѣсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: По чл. 10 има нѣколко прѣдложения. Азъ ще положа прѣдложенията на гласуване. Най-главното прѣдложение е, ал. 3 отъ чл. 10 да се отмахне и да остане само отъ първитѣ двѣ алинеи.

Докладчикъ Д. Ризовъ: Ако страхътъ отъ ал. 3 на чл. 10 е, че Народното Събрание ще прѣдостави своето право само на комисията, тогава може да прибавимъ въ края, че Народното Събрание слѣдъ изтичане на петъ дена се произнася за изборитѣ, но безъ разискване. (Глъчка. — Гласове: Да се гласува!)

Прѣсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Има още двѣ прѣдложения.

Г. Кирковъ: Същиятъ редъ е и въ Германия. (Шумъ.)

Х. Филиповъ: Тукъ се казва, че и въ други държави същиятъ редъ е приетъ. Въ кои държави става туй?

Г. Кирковъ: Въ Германския парламентъ става така.

Х. Филиповъ: Още? Г-нъ Цановъ каза и други държави.

Г. Кирковъ: Тѣзи, които сѣ касирани, тѣхъ ги докладватъ и се разискватъ, а тѣзи, които сѣ утвърдени отъ комисията, се съобщаватъ отъ прѣсѣдателя, че тѣзи и тѣзи избори сѣ утвърдени и послѣ, като минатъ нѣколко дена, ги прѣдлагатъ за утвърждение отъ Събранието.

Прѣсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Ще положа на гласуване чл. 10.

Прѣди да се гласува той, ще съобща слѣднитѣ прѣдложения: Първото е, ал. 3 отъ чл. 10 да се отмахне и да останатъ само двѣтѣ алинеи; второто прѣдложение е, да се направи една редакционна поправка на ал. 2, съ която се съгласи и г. докладчикътъ, и третата поправка, ако се приеме чл. 10 съ третѣ алинеи, да се турятъ и думитѣ „устно или писмено“.

Слѣдователно, ще положи на гласуване най-напрѣдъ прѣдложението за изхвърляне на ал. 3 отъ чл. 10. Които г. г. народни прѣдставители се съгласяватъ, щото ал. 3 отъ чл. 10 да се изхвърли, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Ще положи на гласуване чл. 10 съ двѣтъ алинеи и съ поправката, направена отъ г. Маркова и приета отъ г. Ризова.

Които г. г. народни прѣдставители приематъ този чл. 10 така, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Е. Начевъ: Г-да народни прѣдставители! Прѣдлагамъ единъ новъ членъ къмъ чл. 10 именно. Извѣстно е вамъ, г-да народни прѣдставители, че, когато ще се събиратъ народнитѣ прѣдставители въ комисията и когато ще провѣрватъ изборитѣ, отиватъ прѣдставители, които могатъ да влияятъ на комисията, и провѣрватъ, тъй да се каже, по хатъръ изборитѣ по околии. За да се избѣгне това въ бъдъще, азъ прѣдлагамъ единъ новъ членъ съ слѣдующето съдържание: „Изборитѣ се докладватъ, както въ провѣрочната комисия, така и въ Събранието, по азбученъ редъ на околитѣ“— нѣщо, което ще го приемете всички, защото ще настѣпи врѣме, когато и съ васъ ще правятъ сжщото нѣщо.

Послѣ, къмъ този членъ прѣдлагамъ и една алинея, която има слѣдующето съдържание: „Докладчикътъ по изборитѣ се избира по жребие измежду членоветѣ на провѣрочната комисия“, а не както досега, щото да възлагаме докладването на единъ докладчикъ и, ако той има друго мнѣние, да дава своето мнѣние и на другитѣ. Ако сте съгласни, г-да прѣдставители, да се приеме.

Сп. Ивановъ: Азъ мисля, че нѣма да бѣде практично това, което прѣдлага г. Начевъ, защото, по азбученъ редъ ако се разглеждатъ изборитѣ на околитѣ, цѣлата комисия ще се раздѣли на секции и въ всѣка секция има докладчикъ и, ако докладчикътъ по единъ азбученъ редъ не е готовъ, ще трѣбва да го чакатъ другитѣ докладчици и това ще забавя работата. И азъ мисля, че това е непрактично.

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Има прѣдложение отъ г. Начева да се прибави къмъ чл. 10 слѣдующата прибавка: „Изборитѣ се докладватъ, както въ провѣрочната комисия, така и въ Събранието по азбученъ редъ на околитѣ. Докладчикътъ по изборитѣ се избира по жребие измежду членоветѣ на провѣрочната комисия.“

Които г. г. народни прѣдставители приематъ този чл. 11, както се редактира отъ г. Начева, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Не се приема.

Докладчикъ Д. Ризовъ: Чл. 11. (Чете.) „Прѣдставителитѣ, на които изборътъ не е още утвър-

денъ, могатъ да взематъ участие въ разискванията и гласуванията.“

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Които г. г. народни прѣдставители приематъ чл. 11, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Докладчикъ Д. Ризовъ: Чл. 12: (Чете.) „За провѣряване правилността на изборитѣ на самото мѣсто, Народното Събрание назначава анкетни комисии, състоящи отъ по трима прѣдставители, отъ които поне единиятъ трѣбва да принадлежи на малцинството.“ Ал. 2: (Чете.) „Анкетнитѣ комисии сж длъжни да се ограничаватъ въ провѣряване само на въпроси, възбудени въ избирателнитѣ дневници и въ контестацитѣ, подадени въ срокъ.“ Ал. 3: (Чете.) „Анкетнитѣ комисии сж длъжни да докладватъ анкетиранитѣ избори най-късно въ слѣдующата сесия на Народното Събрание.“

Сп. Ивановъ: Г-да прѣдставители! Азъ мисля, че това, казаното въ първата алинея, че трѣбва да бѣде поне единъ въ комисията и отъ меншеството, нѣма да има практическо значение, защото може да се случи да има Народни Събрания, въ които да нѣма такова меншество, щото да вземе участие въ всички секции. Втората алинея трѣбва да се изхвърли съвършено, защото вие свързвате ржцѣтъ на анкетната комисия; защото, ако вие се явите като сждни, трѣбва да дадете на слѣдователи всичкото слѣдствие за да изслѣдва това, което прочете. Не връзвайте ржцѣтъ на комисията да рѣшава споредъ това, което е казано въ контестацитѣ, защото може да станатъ много грѣшки. Може да има нарушения вънъ отъ това, което е казано въ контестацитѣ, и комисията ще е длъжна да мижи, и вие ще игнорирате това, което е най-сжщественото, защото го забранява тая втора алинея. Затова азъ настоявамъ, ако искате да бждете сждни по изборитѣ, да я махнете съвсѣмъ, защото анкетната комисия е едно слѣдствие, а пъкъ на слѣдователя не трѣбва да връзвате ржцѣтъ. Защото, ако той събира данни, трѣбва да ги събира тъй, както ги разбира, и да прѣдстави единъ отчетъ и така да се види дали е правиленъ изборътъ и тогatzъ да се произнесемъ. Затова азъ мисля, че нѣма нужда да връзваме ржцѣтъ на тия сждни за да се произнасятъ, дали е правиленъ, или не единъ изборъ.

К. Петковъ: Чл. 12, както го прѣдлага комисията, ал. 3, ми се вижда, че е непълна. (Чете.) „Анкетнитѣ комисии сж длъжни да докладватъ анкетиранитѣ избори най-късно въ слѣдующата сесия на Народното Събрание.“ Прѣдлагамъ да се употреби и тая фраза още: „въ първитѣ дни на слѣдующата сесия на Народното Събрание“. Това е по-хубаво да се употреби, за да не се държатъ хората въ неизвѣстностъ прѣзъ цѣлата сесия.

Х. Топузановъ: Г-да прѣдставители! Азъ се съгласявамъ съ мнѣнието, изказано отъ г. Иванова, и ще гласувамъ противъ ал. 2 отъ чл. 12, защото не съмъ съгласенъ да се ограничава анкетната комисия, какво трѣбва да работи, додѣ трѣбва да се простира съ дѣйствиата си. Освѣнъ това, искамъ г. докладчикътъ да ми отговори, анкетните комисии слѣдъ анкетирането кѣдѣ ще докладватъ, ще докладватъ ли въ комисията, или направо въ Народното Събрание. (Докладчикъ Д. Ризовъ: Въ Събранието.) Защото този въпросъ е възбужданъ и по-рано, дѣ трѣбва да докладва тази анкетна комисия. (Докладчикъ Д. Ризовъ: Въ Събранието.) Тогава и азъ съмъ съгласенъ съ това, щото да се докладва въ Събранието, а не първо въ комисията, а послѣ въ Събранието.

Г. Кирковъ: Азъ мисля, че ал. 2, за която се говори тукъ, е много добръ турена, и то затуй, защото, вие знаете, че при провѣрката на изборитѣ, когато ние рѣшаваме да касираме или анкетираме единъ изборъ, спираме се на извѣстни начала. Ние не можемъ да говоримъ за работи извънъ това, което се говори въ контестацитѣ, а за тия, които сж съобщени въ законния срокъ. Затова азъ казвамъ, че ще бѣде едно голѣмо своеволие, ако анкетната комисия провѣрва изборитѣ и не се държи въ тия граници, които е опрѣдѣлило и въ които се държи самото Народно Събрание. Ще видите случаи, че анкетната комисия оставя това, възъ основа на което се иска анкета, и трѣгва да разпитва и да разрѣшава други работи, напр., както съ г. Цанова се е случило, че сж питали повиканитѣ лица: „Вие кои сте, чии партизани сте и пр.“ Въ Стара-Загора видѣхме една анкетна комисия, която не провѣряваше, но ходи да се разхожда и това, на което напирѣха избирателитѣ въ контестацитѣ, не го разгледаха, а отидоха и изтърсиха въ Народното Събрание единъ протоколъ и изведнажъ: „дигайте рѣцѣ“ и свърши се работата. Та, искамъ да кажа, че щомъ Народното Събрание се основава на извѣстни данни при анкетирането на единъ изборъ, то комисията именно тѣзи данни трѣбва да провѣри, дали сж вѣрни, или не. И затова тя трѣбва да се движи въ едни опрѣдѣлени граници. Друго щѣше да бѣде, ако имаше въ избирателния законъ, че може всѣки пътъ да се подаватъ контестации безъ никакъвъ срокъ; тогава е другъ въпросътъ. Но въ данния случай, както е практиката и съгласно закона, трѣбва въ извѣстни граници комисията да се движи, за да може да знае какво да търси, и Народното Събрание въ пълна яснота на работата да се произнесе: да, или не. Ето защо азъ настоявамъ да се задържи тая алинея.

В. Поповъ: Въ случая, г-да народни прѣдставители, азъ се явявамъ защитникъ на тази алинея, противъ която говори г. Ивановъ, по съображения, че, ако ние я отмѣнимъ и дадемъ *carte blanche* на анкетната комисия, тогава ще отидемъ противъ

прѣдписанията на избирателния законъ. Разпоредбитѣ на единъ правилникъ по никой начинъ не трѣбва да противорѣчатъ съ дѣйствиущитѣ закони. Въ избирателния законъ е казано, че всички контестации противъ неправилността на избора трѣбва да се подаватъ прѣзъ деня, за да се запишатъ въ дневника, а слѣдъ избора — най-късно 7 дена. Слѣдователно, контестацитѣ, подадени слѣдъ този срокъ, не се слушатъ по право. Освѣнъ това, ако допуснемъ ние такава свобода за провѣрка на анкетните комисии, ние ще дадемъ възможностъ на много безсвѣстни контестатори, каквито за жалостъ ги има, да пишѣтъ контестации слѣдъ срока и да обрѣменияватъ и комисии и Събрание и по този начинъ да си губимъ врѣме въ съвършено непроизводителна работа. Ето защо съмъ за тази алинея и ще гласувамъ за нея.

С. Стояновъ: Г-да прѣдставители! Азъ, като имамъ прѣдъ видъ анкетната комисия, която ние изпратихме въ тритѣ близки околии: Татаръ-Пазарджикъ и пр., че е опрѣдѣлена отъ 5 члена, намирамъ, че е не умѣстно да се опрѣдѣля отъ колко члена да се състои, а да се измѣни като се каже: „отъ колкото члена намѣри Народното Събрание за нужно“, а не отъ трима или двама.

Х. Филиповъ: Г-да прѣдставители! Причинитѣ или мотивитѣ, тѣй да се каже, които сж прѣдизвикали вмѣкването на тази алинея въ чл. 12, сж черпени отъ избирателния законъ, и г. г. редакторитѣ на този правилникъ казватъ: трѣбва туй нѣщо да стои въ правилника, защото така изисква избирателниятъ законъ, тѣй като този послѣдниятъ допуска само седмодневенъ срокъ за подаване контестации и пр. Ако това е така, г-да, — другоаче асж и не може да бѣде, защото редакцията на чл. 12, който се отнася до провѣрката на изборитѣ, ще зависи всецѣло отъ това какъвъ избирателенъ законъ имаме днесъ, какъвъ ще имаме утрѣ или слѣдъ 2 години, — и ако днесъ искаме да изработимъ правилникъ не само за врѣмето докогато ще бѣде въ дѣйствие сегашниятъ законъ, а за по дълго врѣме, тогава изхвърлѣте съвършено чл. 12 и кажете така: „Провѣрката се извършва по начина, прѣдвиденъ въ избирателния законъ.“ А утрѣ или други денъ, когато дойдемъ да измѣнимъ избирателния законъ, ще прѣдвидимъ всички подробности, които изискваме и за които ни боли, ще прѣдвидимъ, може би, по-строги мѣрки не само за въ случай на побой и прѣвипаване на властъ, но и въ случай на подкупи. Може би, ще внесе нѣкой отъ насъ прѣдложение за приемане на единъ законъ, приличенъ на онзи, съществующъ въ Англия, тѣй нарѣчениятъ законъ за подкупитѣ. Тогава, ако се приеме такъвъ редъ, не можемъ да свържемъ рѣцѣтъ на анкетните комисии да се ограничаватъ въ избирателния дневникъ и въ протокола, а ще бѣде въ правото си да издирва и изпитва, дали единъ избирателъ не е упражнилъ извѣстни под-

купни сръдства, известни насилия, и тогава не само ще бъде лишенъ отъ избора, но ще бъде даденъ и въ съдъ, както е въ Англия. Ето защо прави предложение, което ще ни спаси отъ трудното положение, въ което се намираме и ще ни спести време, да се изхвърли съвършено чл. 12 и при проверката на изборитѣ Народното Събрание да се ръководи отъ правилата на избирателния законъ.

Сп. Ивановъ: Г-да прѣдставители! Азъ до нѣйдѣ ще дойда да се съглася съ г. Филипова, само ще възрази на г. Попова, за че не трѣбва да противорѣчимъ на избирателния законъ. Напротивъ, съ изхвърлянето на втората алинея, азъ мисля, че нѣма да противорѣчимъ, защото контестацнитѣ не сж за друго, освѣнъ да дадатъ поводъ да отидемъ да проверимъ това, което се казва въ тѣхъ; но въ закона нийдѣ не е казано, че въ контестацнитѣ трѣбва да се пише това и онова. Трѣбва да различаваме поводъ отъ сжщностъ на работата. Отъ друга страна, ако въ избирателния законъ се казва, че ние сме единственитѣ съдии за правилността на изборитѣ, то дайте ни право да разслѣдваме всичката работа. Ако едно нѣщо не е показано въ контестацията и ние отидете и намѣрите, че това, което е казано, не се оправдава отъ изслѣждането, ами има други факти, които не сж казани, но които компрометиратъ избора, защо да не изслѣдваме и тѣхъ и да държимъ единъ човѣкъ, който си е служилъ съ такива ниски сръдства, да съставлява закони въ Народното Събрание. Хубаво каза г. Филиповъ, че ако въ контестацията не е казано, че е подкупвалъ, а вие отидете и намѣрите, че е подкупвалъ своитѣ избиратели, то не ще ли бъде позорно да го утвърдите и да замижите прѣдъ обстоятелствата, които не сж указани въ контестацията? Ето защо намирамъ, че втората алинея свързва рѣцѣтъ на анкетната комисия, а, щомъ свързва рѣцѣтъ на анкетната комисия, свързва рѣцѣтъ и на Народното Събрание, и затова, ако се постави да съдимъ споредъ избирателния законъ за правилността на избора, трѣбва да съберемъ всички данни. Ако се съгласявате съ тази редакция на г. Филипова, азъ съмъ съгласенъ, но ако не, то ще моля да се изхвърли тази алинея.

А. Краевъ: Г-да прѣдставители! Азъ поддържамъ редакцията, която е прѣдложена отъ проекта, само ще прѣдложа едно малко измѣнение въ слѣдующата смисълъ: изражението „поне единъ да принадлежи на меншенството“ да се замѣни съ слѣдующето: „поне единъ да принадлежи на парламентарната група, на която принадлежи и самиятъ избраникъ“.

Докладчикъ Д. Ризовъ: Г-да прѣдставители! Съ цѣлиятъ този членъ и неговата мотивировка не се е гонило толкозъ да бъде той съобразенъ съ избирателния законъ — макаръ и това да се имаше прѣдъ видъ, — защото знае се, че избирателниятъ законъ

може да бъде измѣняванъ. Неговата цѣль е да гарантира отъ всекакви възможни злоупотребления, главно, опозиционнитѣ избори, като ги запази отъ тиранията на болшинството. Отъ миналата практика ние знаемъ слѣдующето: че анкетнитѣ комисии, като оставиха на страна контестацнитѣ и избирателния дневникъ, отиваха да се ровятъ въ душата на избирателитѣ съ двѣ цѣли: а) во что бы то ни стало, да касиратъ неприятнитѣ тѣмъ депутати и б) да продължаватъ анкетата цѣли мѣсеци, за да получаватъ дневни пари. Това е известно на всички, които сж участвували въ другитѣ Събрания, а ние искаме отъ тази тирания да бѣдатъ гарантирани меншенствата, и да не се дойде до тамъ, щото да се мисли, че, като се назначи анкета, то значи касиране. Съгласѣте се, че никой нѣма по-голѣмо право да контестира единъ изборъ отъ самитѣ избиратели, и, ако въ 7 дена слѣдъ избора, заинтересованитѣ избиратели не излѣзатъ да контестиратъ, то ясно е, че не е имало какво да контестиратъ. Вие знаете, че тукъ се четеха контестации и какви още? До смѣшностъ глупави: че дѣждъ валѣлъ и др. подобни дивотии. Не съобщаватъ факти, които сжществуватъ, а съчиняватъ факти, които не сж били. Може ли да доунемъ ние това? Въвѣсто да вземамъ такова заключение, като изходна точка, ние трѣбва да вземемъ съвършено противното, за да не попаднемъ въ опасността, която сме искали да избѣгнемъ, а именно, да не позволимъ на една анкетна комисия да се рови въ душата на избирателитѣ и да търси факти, които нѣма и които вие знаете, че много лесно е да се създадатъ. Тукъ се говори нѣколко нкти, че има избиратели пасивни и има избиратели активни, има избиратели юнаци и има избиратели малодушни. При едно положение, каквото е днешното, когато едно правителство е правило избори, а друго е дошло слѣдъ това на власт, ясно е, че, ако анкетнитѣ комисии взематъ да се ровятъ въ душата на малодушнитѣ избиратели и да ги питатъ отъ коя сж партия, много лесно ще дойдатъ до едно заключение съвършено обратно на самата истина. За насъ е важно: дали въ деня, когато е станалъ изборътъ, е имало онѣзи нарушения, които даватъ право на касация, а не послѣ дали могатъ тѣ да се създадатъ. Ето защо азъ настоявамъ тоя членъ да си остане както е.

Колкото за първата поправка на първата алинея, която прави г. Краевъ, който е тоже членъ на комисията, нѣмамъ нищо противъ, ако тя се приеме. А въ третата алинея, за да се взематъ прѣдъ видъ и поправкитѣ на г. Топузанова и г. Петкова, азъ прѣдлагамъ слѣдующата редакция: „Анкетнитѣ комисии сж длъжни да докладватъ на Народното Събрание анкетиранитѣ избори още въ първитѣ дни на слѣдующата сесия.“ Така измѣненъ, моля да вотирате този членъ, защото той е една отъ най-главнитѣ гаранции, за да не бѣдатъ касирани лесно изборитѣ на опозицията и да не става онова, което ставаше въ миналото — като имъ

бѣше неудобно да касиратъ единъ изборъ, назначаваха анкета, и анкетата всѣкога означаваше касиране. Азъ мисля, че анкетата трѣбва да значи, да се провери редовенъ ли е нѣкой изборъ, или не, а не да се прѣдрѣшава, че трѣбва той да се касира.

Н. Цановъ: Г-да прѣдставители! Азъ мисля, че този членъ дава голѣма гаранция на прѣдставителитѣ при проверката на изборитѣ. Каза се отъ г. Филипова, че такъвъ единъ членъ не трѣбва да остава въ правилника, а трѣбва да мине въ избирателния законъ. Това мнѣние е свършено пѣвѣрно и крайно неоснователно. Избирателниятъ законъ се занимава само съ въпроса по какъвъ начинъ ставатъ изборитѣ, а по какъвъ начинъ се проверятъ тѣзи избори, кои избори ще утвърдимъ, какво ще направимъ при утвърдението, какво ще направимъ, кога стане нужда за анкета, — това се прѣдвижда въ правилника, това не може да бѣде въ избирателния законъ. Избирателниятъ законъ само едно нѣщо може да каже или едно нѣщо може да повтори — да повтори онова, което е казано въ конституцията, че изборитѣ се проверятъ отъ Народното Събрание, но по какъвъ начинъ, това нѣщо ние трѣбва да укажемъ въ нашия правилникъ. Тѣй щото този членъ е свършенъ на мѣстото си, и азъ мисля, че ще направимъ грѣшка, ако го отхвърлимъ.

Х. Филиповъ: Продължавамъ онова, което г. Цановъ говори. Азъ питамъ: ами ако въ новия избирателенъ законъ поставимъ членъ, който да казва: „народни прѣдставители, уличени въ подкупъ, губятъ своя мандатъ“, тогава какво ще кажете съ своя правилникъ? (Докладчикъ Д. Ризовъ: Ами какво бърка членътъ за анкетната комисиия?) Моля Ви, г-нъ Ризовъ, когато сте говорили по цѣли часове, азъ никога не съмъ си позволилъ да Ви прѣкъсвамъ. (Докладчикъ Д. Ризовъ: Питамъ Ви само.) Азъ питамъ г. Цанова, и той трѣбва да ми отговори. Ние адвокатитѣ тукъ много по-малко сме говорили, при всичко, че сме чули много подмѣтания отъ онѣзи, които като не имъ харесватъ френскитѣ юристи, побояватъ се да отидатъ при другитѣ. (Докладчикъ Д. Ризовъ: И не сж сгрѣшили!) Тамъ обществото ще рѣши. Въпросътъ е тамъ, г-да прѣдставители, че не можемъ да свържемъ рѣцѣтъ на комисията съ единъ правилникъ, който може да дойде въ противорѣчие съ избирателния законъ, защото, ако единъ новъ избирателенъ законъ прѣдвиди, че единъ прѣдставителъ, уличенъ въ подкупъ, губи мандата си, не ше може да констатира това една анкетна комисиия. Чухъ възражение, че трѣбвало присѣда да се прѣдстави. Ако вие мислите, че тѣзи работи ще делегираме на сѣдилищата, тогава е другъ въпросътъ, но азъ мисля, че се установихме на принципа, че самото Народно Събрание ще бѣде единственъ сѣдия за правилността или неправилността на единъ изборъ и въ случай на подкупъ, ако такива има,

ще се констатира отъ това же Народно Прѣдставителство. (В. Поповъ: Може да нѣма оплаквания.) Тамъ е именно въпросътъ, дали въ новия избирателенъ законъ ще поставимъ валидността на избора само въ зависимостъ отъ оплакванията, подадени въ седмодневенъ срокъ, или ще я поставимъ въ зависимостъ отъ работитѣ, които се биха открили послѣ, защото единъ подкупъ може да се открие слѣдъ мѣсець, два, три и, щомъ се открие, народниятъ прѣдставителъ излиза вънъ и губи правото да бѣде избираемъ. (Докладчикъ Д. Ризовъ: Що общо има това съ анкетнитѣ комисии, не разбрахъ?) Може би самиятъ избирателенъ законъ да ги изхвърли; значи, намираме се въ една неизвѣстность. (Докладчикъ Д. Ризовъ: Това е материя на избирателния законъ; какво общо има тя съ анкетнитѣ комисии?) Ами ви еискате още отсега да свържете рѣцѣтъ на анкетнитѣ комисии, за да не могатъ да проверятъ. Вие сте много чуденъ! Утрѣ, когато приемете единъ избирателенъ законъ, не ще можете тѣй лесно да измѣните правилника, защото прѣдвиждате, че $\frac{2}{3}$ отъ Прѣдставителството трѣбва да гласуватъ за неговото измѣнение. (Докладчикъ Д. Ризовъ: Говоримъ ли за качествата на избираемитѣ?) Не говоримъ. Ако тѣ даватъ подкупъ при изборитѣ и ние приемаме, че такива членове не трѣбва да стоятъ между насъ, вие не можете да ограничите анкетната комисиия да не издирва подкупитѣ. Нѣма какво да се боите, ако ви е чисто челото, че комисията, като отиде по-нататѣкъ отъ границитѣ на контестациитѣ, ще открие нѣщо. Ако вие сте чисти, ако нѣмате чуруклукъ на сърцето, както единъ прѣдставителъ се изрази, нѣма какво да се боите и да не допускате на комисията да отиде по-нататѣкъ отъ контестацията. Когато едно Народно Събрание ще иска да касира нѣкого, само за форма ще изпрати анкетни комисии, и тукъ пакъ ще дойдатъ да ви касиратъ; и нито Васъ, нито мене нѣма да слушатъ. Видѣли сме това отъ миналото.

Н. Цановъ: Само това искахъ да отговоря на г. Филипова, а именно, че той смѣсва избирателния законъ съ правилника. Избирателниятъ законъ може да укаже, кой може да бѣде избираемъ, по какъвъ начинъ може да бѣде избранъ и какъ губи правото си, ако е избранъ по единъ или другъ начинъ, а тукъ въ правилника опрѣдѣляме процедурата, по която Народното Събрание ще дѣйствува по проверка на изборитѣ и казваме: когато ще утвърдимъ единъ изборъ, такъва и такъва процедура ще има, когато се касира — такъва, също и когато се анкетира. Това не можахме да разберемъ и затова влѣзохме въ противорѣчия.

Ц. Мисловъ: Само за да споразумѣя г. Цанова съ г. Филипова, станахъ, защото не се разбраха. Г-нъ Филиповъ — така разбрахъ — казва, че ако така ограничимъ анкетнитѣ комисии, и въ избирателния законъ се тури, напр., че подкупътъ ули-

чава народния прѣдставителъ и този подкупъ не може да се констатира въ 7 дена, слѣдователно, ако го нѣма въ контестацитѣ, а се научи Народното Събрание по доноси подирѣ 15 дена, свързватъ се рѣцѣтъ на анкетнитѣ комисии. Това искаше да каже г. Филиповъ, и, като не се разбира, се говори цѣли два часа.

Прѣдсѣдателствуващъ В. Кънчовъ: Върху чл. 12 сѣ направени нѣколко прѣдложения.

Има прѣдложение отъ г. Филипова, този чл. 12 съвършено да липсва и да се каже вмѣсто него: „Провѣряването правилността на избора става съгласно избирателния законъ.“ (Х. Филиповъ: „При провѣрката на изборитѣ народнитѣ прѣдставители се ръководятъ по избирателния законъ.“)

Има второ прѣдложение отъ г. Иванова, споредъ което втората алинея на чл. 12 да се изхвърли.

Има трето прѣдложение отъ г. Петкова: да се притури въ послѣдната алинея на члена, че анкетнитѣ комисии сѣ длъжни „въ първитѣ дни“ на слѣдующата сесия да докладватъ анкетираниѣ избори — съ което се съгласява г. докладчикътъ.

Има прѣдложение отъ г. Стоянова, щото въ първата алинея думитѣ „състоящи отъ по трима прѣдставители“ да се изхвърлятъ.

Има прѣдложение отъ г. Краева, съ което се съгласява г. докладчикътъ, щото въ първата алинея на члена вмѣсто думитѣ: „да принадлежи на малцинството“, да се каже: „да принадлежи на групата, отъ която е избранъ депутатътъ, чийто изборъ ще се анкетира“.

Ще туря на вотиране прѣдложението на г. Филипова.

Х. Филиповъ: Моето прѣдложение се отнася до втората алинея, която ограничава правата на анкетнитѣ комисии и, понеже има прѣдложение за изхвърляне на тази алинея, оттеглямъ прѣдложението си и се съгласявамъ съ онова прѣдложение за отхвърлянето на тази алинея.

Прѣдсѣдателствуващъ В. Кънчовъ: Турямъ на гласуване прѣдложението на г. Иванова, щото втората алинея на чл. 12 да се изхвърли. Които сѣ съгласни съ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Малцинство.

Т. Влайковъ: Правя ново прѣдложение. (Гласове: Не може при вотирането да се правятъ прѣдложения!) „Анкетнитѣ комисии сѣ длъжни да се ограничаватъ въ провѣряването само на въпроситѣ, възбудени при обсъждането на избора въ Народното Събрание“ намѣсто да остане: „възбудени въ избирателнитѣ дневници и въ контестацитѣ, подадени въ срокъ.“

Прѣдсѣдателствуващъ В. Кънчовъ: Ще положи на гласуване поправката, която даде г. Стояновъ, щото въ първата алинея, дѣто е казано, че комиситѣ

се състоятъ отъ по трима прѣдставители, да се не опрѣдѣля числото — да се остави това право на Народното Събрание, а не да се постановява изрично тукъ. Които отъ г. г. прѣдставителитѣ приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Малцинство.

Турямъ на гласуване поправката, която направи г. Влайковъ, щото втората алинея да се видоизмѣни така: „Анкетнитѣ комисии сѣ длъжни да се ограничаватъ въ провѣряването само на въпроситѣ, възбудени при обсъждането на избора въ Народното Събрание.“ (А. Краевъ: Позволѣте да кажа двѣ думи по поводъ на това прѣдложение. — Гласове: Не може!)

Моля ония отъ г. г. прѣдставителитѣ, които приематъ прѣдложението на г. Влайкова, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Не се приема.

Ще туря на гласуване чл. 12 съ поправкитѣ, които приема комисията.

Докладчикъ Д. Ризовъ: По-добрѣ е да прочета члена изново съ тия поправки: (Чете.)

„Чл. 12. За провѣряване на самото мѣсто правилността на изборитѣ, Народното Събрание назначава анкетни комисии, състоящи се отъ по трима прѣдставители, отъ които поне единиятъ трѣбва да принадлежи на оная парламентарна група, на която принадлежи и самиятъ избранъ.“

Х. Филиповъ: Значи, за всички избори се назначаватъ анкетни комисии.

Докладчикъ Д. Ризовъ: Не.

Х. Филиповъ: Махнѣте нѣкоя дума, за да бѣде по-ясно!

Г. Недѣлковъ: Казано е „анкетни комисии“!

Докладчикъ Д. Ризовъ: Съгласенъ. Да се тури „на контестиранитѣ избори“. (Гласове: Не може!)

А. Краевъ: „За провѣряване правилността на изборитѣ на самото мѣсто“ е казано; значи, когато Народното Събрание счете, че книгата, контестацитѣ и пр., които има на разположението си по извѣстенъ изборъ, не го освѣтляватъ достатъчно за порочността, или за правилността на избора, назначава анкетни комисии.

Х. Филиповъ: Мисълта Ви е добра, но искамъ да бѣде ясенъ текстътъ, защото, както е, прилича, че по всички избори ще се назначаватъ анкетни комисии.

Докладчикъ Д. Ризовъ: „За провѣряване изборитѣ на самото мѣсто, Народното Събрание избира“ и пр. (Х. Филиповъ: Кои избори!) Разбира се ония, за които рѣши. Да туримъ „за контестиранитѣ“.

Сп. Ивановъ: Да се каже „за които рѣши Събранието“.

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжичовъ: Има прѣдложение отъ г. Филипова, щото въ първата алинея на чл. 12 да се каже така: „за провѣряване правилността на ония избори, които Народното Събрание е рѣшило да се анкетиратъ на самото мѣсто“ и т. н. (Отъ дѣсницата: Да, тѣй!) Които приематъ поправката, прѣдложена отъ г. Филипова, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Докладчикъ Д. Ризовъ: Втората алинея. (Чете.) „Анкетнитѣ комисии сж длѣжни да се ограничаватъ въ провѣряване само на въпроситѣ възбудени въ избирателнитѣ дневници и въ конте-стациитѣ, подадени въ срокъ.“

Анкетнитѣ комисии сж длѣжни да докладватъ на Народното Събрание анкетираниѣ избори още въ първитѣ дни на слѣдующата сесия.“

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжичовъ: Които отъ г. г. народнитѣ прѣдставители приематъ чл. 12 съ поправкитѣ, които се прочетоха и приеха тукъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Докладчикъ Д. Ризовъ: (Чете.)

„Чл. 13. За провѣрката на допълнителнитѣ избори се избира комисия отъ 20 прѣдставители, избрани по начина, посоченъ въ чл. 9 на настоящия правилникъ.“

Х. Филиповъ: Азъ прѣдлагамъ да се махне съвсѣмъ този членъ и да остане да върши това старата комисия. (Обаждатъ се: Да се махне!)

Х. Топузановъ: И допълнителнитѣ избори да провѣрява сжщата комисия; заради това моля да се съгласите да се махне този членъ.

Прѣдсѣдатель: И. Гешовъ.

Секретари: {
Д-ръ А. Ходжевъ.
М. Златановъ.
Д-ръ К. Икономовъ.
Д-ръ П. Гудевъ.
Н. Поповъ.
Н. Козаревъ.

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжичовъ: Има прѣдложение чл. 13 да се изхвърли, като се подразумѣва, че първата комисия по провѣрката на изборитѣ ще провѣрява и допълнителнитѣ. Които приематъ това прѣдложение, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Докладчикъ Д. Ризовъ: Чл. 14 сега става чл. 13. (Чете.)

„Чл. 13. До утвърдяването изборитѣ поне на половината отъ прѣдставителитѣ, Народното Събрание не пристѣпва къмъ други работи, освѣнъ избиране на комисии и разискване отговора на тронното слово.“

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжичовъ: Които приематъ чл. 13, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се. (Гласове: Да се вдигне засѣданието!)

Има прѣдложение за вдигане засѣданието. Които сж съгласни, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Има прѣдложение утрѣ да има засѣдание. (Гласове: Не може! — В. Поповъ: Двѣ комисии ще засѣдаватъ!)

Съобщавамъ на Народното Събрание, че е постѣпило запитване отъ Брѣзничкия народенъ прѣдставител г. Начевъ къмъ г. Военния Министъръ по нѣкои постѣпки, които войската е направила въ изборитѣ, станали въ неговата околия. Ще прѣдамъ въ рѣшисъ това запитване на г. Министра и послѣ ще се опрѣдѣли деньтъ, когато ще отговори г. Министърътъ.

Въ други день ще имаме продължение отъ днешния дневенъ редъ.

Засѣданието се закрива.

(Закрито въ 7 ч. и 48 м. вечеръта.)

Подпрѣдсѣдатели: {
В. Кжичовъ.
А. Краевъ.

Секретари: {
Н. Кормановъ.
К. Серафимовъ.
В. Димчевъ.
А. Урумовъ.
А. Малиновъ.
Д-ръ П. Табурновъ.